

Pia Andersson

Att arbeta med trygghetsfrågor
i lokalsamhället

PERSPEKTIV VANDRINGAR

PERSPEKTIV... VANDRINGAR

 Att arbeta med trygghetsfrågor
i lokalsamhället

Pia Andersson

Göteborgs centrala brottsförebyggande råd
Tryggare och Mänskligare Göteborg

Författare: Pia Andersson, Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet

Foto: Pia Andersson och Gerd Cruse Sondén

Illustrationer och grafisk formgivning: Kerstin Holmstedt

Tryck: Elanders, Göteborg 2009

ISBN 978-91-976531-3-8

www.goteborg.se/tryggaremanskligare

© Författaren och Göteborgs centrala brottsförebyggande råd, Tryggare och Människligare Göteborg

FÖRORD

Det är en glädje för mig att få välkomna dig till denna rapport. Här kommer du att möta hur Pia Andersson och illustratören Kerstin Holmstedt ger liv åt den mångfacetterade rådslagsprocess som Pia, hennes kollegor och boende med olika etniska bakgrunder och åldrar använde i Göteborgsförorten Lövgärdet. De första pilotförsöken med TIP-metoden (förkortning för *The Integral Process for Working on Complex Issues*) i Sverige genomfördes under Pias kompetenta ledning. I denna rapport introduceras TIP och hur metoden användes av flera grupper deltagare med olika perspektiv, för att omsorgsfullt, kreativt, demokratiskt och med hjälp av dialog rådslå kring hanteringen av angelägna frågor. Rapporten visar också genom konkreta exempel varför en strukturerad metod som TIP tycks vara nödvändig för att kunna uppnå goda resultat när man tar sig an komplexa samhällsfrågor. När det handlar om enklare frågor kan vi klara oss med slarvigt tänkande, men när vi står inför de mer svårlösta problemen behövs ett systematiskt tillvägagångssätt som tar oss bortom fördomarna till mer omsorgsfulla rådslag om vad som bör göras.

Jag vill alltså understryka betydelsen av denna studie: den ger en väl sammanhängande berättelse om de faktorer som gör sociala frågor komplexa, om metoder för att identifiera och arbeta med denna komplexitet, om hur medborgare kan skapa kunskap tillsammans och om hur de kan använda denna nya kunskap för att utveckla det spektrum av såväl frivilliga som formellt beslutade åtgärder som behövs för att hantera angelägna samhällsfrågor.

Som den som utvecklade TIP är jag stolt att ett progressivt land som Sverige kan dra nytta av metoden, både genom den aktionsforskning som gjordes i pilotprojektet och genom den dokumentation som tillhandahålls i denna omsorgsfullt genomarbetade rapport. Jag hoppas att TIP kommer att finna ett permanent hem i Sverige och att Sveriges användande av metoden blir en förebild som kan följas i andra delar av världen, inklusive i mitt hemland USA. Vi behöver metoder som har en potential att hjälpa oss alla att förstå våra komplexa samhällsfrågor och hantera dem på sunda och demokratiska sätt och därmed bidra till ökat hopp, större handlingskraft och effektivare samhällssystem.

Sara Ross

Cincinnati, Ohio, USA

December 2008

(Översättning från engelska av Thomas Jordan)

Innehåll

Förord ... **3**

Inledning ... **6**

Kapitel 1 – Att arbeta med trygghetsfrågor i lokalsamhället ... **7**

Hur de samverkande parterna har bidragit till projektets syfte och utformning ... 8

Förberedande och inledande arbete ... 10

Arbetsseminarium i Lövgärdet 2008 ... 13

En kort beskrivning av TIP-metoden ... 13

Utgångspunkter för metodutvecklingsarbetet ... 15

Kapitel 2 – Kartläggning av problem ... **19**

Att skapa förutsättningar för det medvetna tänkandet ... 19

Tillvägagångssätt ... 19

Exempel från grupper i Lövgärdet ... 25

Vinster och lärdomar ... 26

Kapitel 3 – Porträttet ... **29**

Att omvandla ett övergripande ämne till hanterbara delar ... 29

Tillvägagångssätt – del 1 ... 29

Exempel från en grupp ... 30

Porträttet ... 31

Tillvägagångssätt - del 2 ... 32

Vinster och lärdomar ... 34

Exempel från grupper i Lövgärdet ... 34

Kapitel 4 – Idéutveckling ... **35**

Förslag som på olika sätt ändrar porträttet ... 35

Tillvägagångssätt ... 35

Erfarenheter från grupper i Lövgärdet ... 38

Vinster och lärdomar ... 41

Kapitel 5 – Perspektivprovning ... **43**

- Att närma sig lösningar på problem från flera håll ... 43
- Tillvägagångssätt ... 48
- Erfarenheter från grupper i Lövgärdet ... 49
- Vinster och lärdomar ... 50

Kapitel 6 – Rådslag ... **51**

- En problemfråga sedd ur flera perspektiv ... 51
- Tillvägagångssätt ... 52
- Exempel från en grupp ... 53
- Vinster och lärdomar ... 54
- Sammanfattning från metodkapitel ... 54

Kapitel 7 – Arbetsseminarium i Lövgärdet den 7 – 8/4 2008 ... **55**

- Arbetsseminariet i Eklövet ... 55
- Exempel från en grupp på arbetsseminariet ... 57
- Erfarenheter i gruppen ... 62
- Utvärderingar från deltagare på arbetsseminarium ... 65

Kapitel 8 – Avslutande reflektioner ... **67**

- Lärdomar och visioner för vidare metodutveckling ... 67

Referenser ... **71**

Bilagor ... **73**

- Lekplatstrygghetsvandring 2007-11-19 ... 73
- Problemställningar som användes på arbetsseminariet ... 77
- Hur kan vi förhålla oss till Lövgärdetsbornas önskemål om ett mer rikhaltigt serviceutbud i Lövgärdets centrum? ... 79
- Formulär till problemfrågan ... 83
- Sara Ross grundregler för TIP-rådslag ... 84

Inledning

Denna rapport redogör för erfarenheter-
na i ett projekt där en amerikansk meto-
dik för grannskapsarbete med inriktning
på svårlösta samhällsfrågor utprovats i
en svensk förortsmiljö. Rapporten riktar
sig främst till personer som arbetar med
förändringsprocesser där olika parter
behöver samverka för att hitta vägar att
förverkliga visioner eller hantera kom-
plexa problem. Särskilda målgrupper är
lokala brottsförebyggande råd, kommu-
nala planeringsledare och projektledare i
idéburna organisationer och kommunala
verksamheter med inriktning på lokalt
trygghetsfrämjande arbete. Rapporten
är tänkt att fungera dels som en inspira-
tionskälla för egen metodutveckling, dels
som en handfast manual i den så kallade
TIP-metoden, som kommer att presente-
ras utförligt i kommande avsnitt.

Kapitel 1 – Att arbeta med trygghetsfrågor i lokalsamhället

Det projekt som redovisas här utformades och genomfördes i samverkan mellan en rad olika parter som alla hade sina egna motiv för att medverka. Boendes engagemang i sin egen närmiljö, särskilt vad gäller trygghet och trivsel, har varit i fokus då metoden har utprovats. Upplägget för projektet har utformats i nära samverkan mellan tre parter: kansligruppen vid Göteborgs brottsförebyggande råd, Tryggare och Mänskligare Göteborg; forskare vid Institutionen för arbetsvetenskap vid Göteborgs universitet, samt Gunnareds stadsdelsförvaltning. Forskare med olika ämnesbakgrund och skaparen av metoden i USA har aktivt deltagit med sin kunskap. Boende och representanter för lokala verksamheter i Göteborgsförorten Lövgärdet har genom sitt intresse att medverka bidragit till att arbetet blivit möjligt.

I detta första kapitel ges först en bakgrund till projektet genom en beskrivning av hur det vuxit fram. Därefter följer en kortfattad översikt över vad som gjorts i projektet och en diskussion om några av de utgångspunkter de deltagande forskarna haft. Kapitel 2-6 ger en ingående redogörelse för TIP-metodens olika arbetsmoment och de erfarenheter som gjorts med dessa inom ramen för projektet. Kapitel 7 redogör för ett arbetsseminarium med företrädare för många olika verksamheter i Lövgärdet. Det avslutande kapitel 8 sammanfattar slutsatser och diskuterar lärdomar för framtiden.

Hur de samverkande parterna har bidragit till projektets syfte och utformning

I de följande avsnitten beskriver vi hur projektet växte fram genom att olika parter med olika intressen och behov bidragit med resurser, kompetenser, frågeställningar och kontakter. Denna redogörelse fyller flera funktioner. Den ger en bakgrund till och förståelse för projektets syften och metodikens funktioner. Den visar också hur samverkansprojekt kan växa fram genom att en rad aktörer med sina egna agendor kan finna en form för att tillgodose olika typer av intressen.

Kontakten mellan två forskare

Thomas Jordan, forskare vid Institutionen för arbetsvetenskap vid Göteborgs universitet etablerade i början av 2000-talet ett samarbete med den amerikanska processledaren och forskaren Sara Ross. Ett av de gemensamma intresseområdena har varit metoder för att öka individers, grupper, organisationers och samhällets förmåga att konstruktivt hantera komplexa samhällsproblem. Sara Ross spenderade många år med att arbeta med rådslagsmetodik innan hon utvecklade TIP-metoden. Mellan 1997 och 2003 arbetade hon på uppdrag av den amerikanska stiftelsen Kettering Foundation med att utveckla former för ”deliberativ demokrati”, det vill säga metodik för att möjliggöra att medborgare aktivt och initierat deltar i politiska processer i viktiga samhällsfrågor. Under de år hon arbetade med rådslagsmetodik skaffade hon sig stor erfarenhet av hur människor i lokalsamhällen gick tillväga i såväl större som mindre mötesformer när de försökte identifiera problem, använda rådslag, samt kommunicera med makthavare och med varandra om vad som borde förändras. Hon såg återkommande ineffektiva mönster, varav några handlade om *sättet* som människor talade om problem, såsom att problemen man försökte hantera oftast var diffust beskrivna. De diskussioner som fördes under rådslag utelämnade dessutom ofta många perspektiv på problemfrågorna och möjliga åtgärder och beslut vägdes sällan vare sig mot sina för- och nackdelar eller potentiella konsekvenser. Ytterligare ett återkommande mönster som Sara Ross såg, var att problemfrågor inte togs om hand då ingen såg sig som ansvarig för dem. Dessa och andra faktorer fick henne att anta att det fanns centrala förklaringar till varför samma problemfrågor fortgick utan att tas itu med, vilket sporrade henne att utveckla en ny metodik.

Denna metodik kallas numera ”TIP”, vars fulla namn på engelska är *The Integral Process for Working on Complex Issues*. Metodiken är dokumenterad och ingående utvärderad i Sara Ross doktorsavhandling (Ross, 2007). Den bygger på Sara Ross ingående kunskap om de mentala färdigheter och det lärande som behövs för att människor med olika förutsättningar ska kunna överblicka och hantera politiska frågor som är svårhanterliga, därför att de är djupt inbäddade i komplexa förutsättningar.

Tryggare och Mänskligare Göteborg

Tryggare och Mänskligare Göteborg har bland annat i uppdrag att utveckla metoder för trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete. Ett särskilt angeläget område är utvecklingen av metoder som kan användas av lokala brottsförebyggande råd för att samordna och utveckla åtgärder och strategier när flera olika aktörer behöver samverka. Det kan handla om grupper av boende, förvaltningar på stadsdels- och central nivå, polis, fastighetsägare och många andra.

Kontakten mellan Tryggare och Mänskligare Göteborgs kansligrupp och Thomas Jordan etablerades 2004 genom forskningsrapporten *Är den inre säkerheten hållbar?* (Jordan, 2003). Det synsätt på strategier för att främja en positiv samhällsutveckling som skisseras i rapporten erbjöd en referensram för att beskriva och förklara den ansats för trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete som Tryggare och Mänskligare Göteborg var i färd med att utveckla. Thomas Jordan fick i uppdrag att analysera och beskriva denna ansats, vilket resulterade i en rapport utgiven av Tryggare och Mänskligare Göteborg (Jordan, 2006).

I samband med presentationen av denna rapport i Rådet för Tryggare och Mänskligare Göteborg diskuterades de hinder för ett verksamt trygghetsfrämjande arbete som uppkommer på grund av de så kallade ”stuprören”. Förvaltning, myndighetsutövande, kommersiell och ideell verksamhet bygger i hög grad på specialisering av uppdrag, resurser, kompetens och organisation. Denna specialisering är nödvändig, men kan leda till svårigheter när de frågor samhället ställs inför är mycket komplexa och kräver samverkan och god förmåga till kommunikation och problemlösning bland många olika aktörer. Exempel på sådana frågor är kriminalitet, trygghet i närmiljön, hinder för integration, sociala klyftor och stadsplanering. Specialiseringen leder lätt till att varje förvaltning, myndighet, yrkesgrupp, etc. utvecklar sina egna synsätt på vad som är relevanta frågeställningar och hur man bör hantera dem. Den positiva sidan av detta är en hög grad av kompetens inom de egna kompetensområdena. Det finns dock en risk för uppkomsten av ”blinda fläckar”, det vill säga problem, utvecklingsmöjligheter och frågeställningar som ingen uppmärksammar därför att de inte ingår i någons särskilda uppdrag, eller för att de bara kan hanteras genom samverkan mellan aktörer med mycket olikartade uppdrag och synsätt.

Under Rådets diskussion om dessa frågor nämndes Sara Ross TIP-metodik som ett sätt att underlätta en integration av olikartade perspektiv och utveckla åtgärdsprogram som bygger på en ingående förståelse av komplexa förutsättningar och olika synsätt på hur man uppnår resultat. Rådet beslöt att själva prova på att använda en del av denna metodik. Två processledare med anknytning till Institutionen för arbetsvetenskap, Pia Andersson och Annelin Sander, ledde vid ett senare tillfälle en demonstration av hur man kan få en rikare bild av ett komplext problem med hjälp av en del av TIP-metodiken. Efter denna erfarenhet beslutade rådet att gå vidare med ett pilotprojekt för att pröva om metodiken är användbar som en del av trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete i Göteborgsregionen. Den ursprungliga tanken var att prova ut den del av TIP-metodiken som syftar till att synliggöra och integrera olika aktörers olikartade synsätt på hur man bör hantera en viss samhällsfråga. Under samtalen väcktes tanken att börja med de boende själva och se vilka sorters bekymmer och frågor de ser som viktiga, för att i ett andra skede låta förvaltning, myndigheter, fastighetsägare och andra aktörer arbeta vidare med dessa frågor.

Stadsdelsförvaltning och BRÅ i Gunnared

Vid samma tid som de inledande samtalen om hur projektet skulle kunna utformas ägde rum kontaktades Tryggare och Mänskligare Göteborgs kansligrupp av planeringsledaren i Gunnareds stadsdelsförvaltning, Siv Andersson, som ville samråda om nya idéer kring hur det brottsförebyggande arbetet i stadsdelen skulle kunna vidareutvecklas. Efter vidare samtal med Gunnareds stadsdelschef Lars Muregård valdes stadsdelen Lövgärdet ut som lämpligt område att göra en pilotstudie i. Förslaget till metodutvecklingen förankrades under vintermånaderna 2007 och under maj månad bestämdes det att Lövgärdet skulle vara den arena där metoden skulle utprovas.

Verksamheter med förankring i Lövgärdet

När det stod klart att Lövgärdet var den plats där metoden skulle utprovas, började vi från Institutionen för arbetsvetenskap besöka platsen och ta kontakt med lokalt verksamma aktörer och berätta om vårt uppdrag. Vi blev inbjudna till BRÅs lokala utskott i Lövgärdet, där planeringsledare Siv Andersson ingick, samt till lokala förvaltare, Rosa Husets barngrupp, Träffpunkten – en dagverksamhet för äldre, samt PRO, och berätta om vårt uppdrag. Vi träffade även lokalt verksamma aktörer och personer som tidigare verkat länge i området och på så sätt skaffade vi från Institutionen för arbetsvetenskap oss mer kunskap om närområdet och fick tips om boende som vi kunde kontakta. Efter att vi träffat lokala aktörer blev också vårt arbete mer känt och vi byggde upp vår egen områdeskunskap successivt. Vi fick stor hjälp från Hyresgästföreningens lokala representant och förtroendevalda, som tipsade oss om engagerade personer och bistod med lokaler. Senare kom fyra verksamheter oss speciellt till mötes med boendekontakter; Fritidsgården GUTS, Barnvårdscentralen i Gunnared, Lövgärdesskolan och Föreningen Unplugged. Dessa aktörer var alla positiva till vårt uppdrag och uttryckte framför allt att det var viktigt med boendedialoger.

Förberedande och inledande arbete

Den första uppgiften i metodutvecklingsarbetet handlade om att undersöka och dokumentera medborgarperspektiv på trivsel- och trygghetsfrågor hos boende i Lövgärdet, så att de boendes definition av vad som var viktiga frågor låg till grund för metodutvecklingens andra skede; ett arbetsseminarium där relevanta aktörer i Gunnared skulle få prova metoden. Arbetsgången bestod i att samla intresserade medborgare i grupper under ett antal strukturerade träffar, med syftet att först få en övergripande bild över deras trygghets- och trivselfrågor, därefter att konkretisera de boendes egna problemformuleringar och konkreta åtgärdsförslag till problemen.

Boendes synpunkter på sin närmiljö

Den fråga som föranlett en inventering av boendes synpunkter var:

– *Gör vi (som politiker, tjänstemän och andra med övergripande ansvar) ”rätt” saker nu och vad är medborgarnas perspektiv på vad som borde göras?*

Vad vi från Göteborgs universitet, som ledde aktionsforskningen, försökte besvara var dessutom:

– *Hur kan vi utveckla en metodik som möjliggör för medborgare att bli medaktörer i att lösa problem och beskriva och formulera problemen från sina håll?*

Det sammantagna målet som formulerades var att utforska TIP-metodens möjligheter att integrera de olikartade erfarenheter och den kunskap som människor som lever eller verkar i en närmiljö har, såväl brukare som tjänstemän. Det skulle innebära att ta del av flera perspektiv och att förmedla en metod som utgör en ”trygg vandring” mellan olika perspektiv, inte för att skapa samstämmighet, utan för att åstadkomma ett klimat där det skulle bli lättare att se saker från andra synvinklar än de egna.

Referensgrupp

Innan kontakter med boende i Lövgärdet togs så sattes en referensgrupp ihop för att stödja metodutvecklingen och bistå med relevanta erfarenheter. Referensgruppen bestod av forskare från Göteborgs och Örebro universitet, en representant för Forum för Trygg och Säker Stad, samt chef för mångfaldsenheten inom Göteborgs Stad, därutöver projektledare, forskningssamordnare, samt arki-

tekt och utvecklare av trygghetsvandringar från Tryggare och Människligare Göteborg. I inledande samtal väcktes ett antal väsentliga frågeställningar inför träffarna med boende i Lövgärdet:

– *Vi ber de boende att engagera sig och lägga tid på att formulera synpunkter om frågor som är viktiga för dem, men vi har inga garantier för att dessa synpunkter kommer att tas emot och åtgärdas av berörda beslutsfattare. Hur hanterar vi risken att vi väcker stora förväntningar på åtgärder som sedan inte uppfylls? Finns det medvetenhet om hur deltagarna i pilotprojektet, medborgarna själva, ser universitetets roll?*

– *Vilka boende väljer vi ut och hur väcker vi intresset för en sådan här dialog?*

– *Hur gör vi om det finns fler som är intresserade av att delta än vi kan ta emot i grupperna?*

– *Hur får man höra andra röster än dem som vanligtvis brukar engagera sig lokalt i ett närområde som inte har en tradition av att hålla rådslag?*

– *Hur skapas en trygg samtalsmiljö och vad behövs för att få den djupare kunskapen om individernas perspektiv på sin närmiljö?*

– *Hur kommer stadsdelsförvaltningen själv att ställa sig till det som kommer fram? Finns det en risk att projektets resultat kan komma att användas som slagträn i ett politiskt spel?*

Dessa och andra frågor behandlades speciellt i referensgruppen, men också i samspråk med andra aktörer som vi träffade i den inledande arbetsfasen, i synnerhet med planeringsledarsamordnaren i SDF Gunnared. Arbetet med metodutvecklingen handledes av Sara Ross, som skapat TIP-metoden och som har mer än 20 års erfarenhet av att arbeta med samhällsfrågor i rådslag. Hennes förslag var att

arbeta med boendegrupperna i flera steg, eftersom metoden i sig själv både brukar skapa engagemang och insikter i vad man själv kan förändra, så att vi verkligen skulle ge något till de boende, istället för att bara väcka deras förväntningar om att *andra* aktörer skulle agera.

Möten med boende i Lövgärdet

Under hösten 2007 samt början av 2008 träffade tre processledare, Annelin Sander, Anna Fridén och Pia Andersson, totalt sex grupper av vuxna och ungdomar i Lövgärdet, med sammanlagt cirka 50 boende i Lövgärdet. Kriteriet för deltagande var ett intresse för samtal om trivsel och trygghetsfrågor, samt att man var bosatt i Lövgärdet. De boende som ville medverka uttryckte att; de ville få sina röster hörda, de hade en speciell synpunkt de ville framföra, de ville ihop med andra undersöka hur de själva kunde bidra till en tryggare miljö eller bättre boendeförhållanden, samt att vårt arbete verkade vara ett spännande initiativ.

I augusti 2007, när den första gruppen av tio boende just var i färd med starta (en grupp som senare kom att kallas ”Vuxengruppen”) hade det precis förekommit ett antal bränder i Lövgärdet. En brand hade förstört stora delar av Eklövet, en samlingsplats ägd av Poseidon, där många träffades för att delta i diverse verksamheter; med café och aktiviteter såsom vävning och gymnastik. Det innebar att det blev högre tryck på den lokal som Hyresgästföreningen lånat ut och även att ett par av de boende inte kunde fortsätta att delta. Till slut kom ändå den första gruppen igång, med åtta deltagare som träffades ihop med oss under sex tillfällen. När det var möjligt arbetade två processledare med varje grupp, där en hade uppgiften att dokumentera processen, den andra att leda den.

När den första gruppen kommit igång, började vi strax se över möjligheterna att starta ytterligare några grupper. Vi hade som målsättning att träffa olika slags boendegrupper och även ungdomar. Syftet var att ta fram medborgares aktuella trygghets- och trivselfrågor, men samtidigt ge akt på att vårt undersökande i sig inte skulle ge upphov till mer frustration och otrivsel. Därför ville vi träffa varje grupp flera gånger, eftersom tidigare erfarenheter från metoden visat att den gradvis tenderar att öka känslan av hoppfullhet och upplevelse av egen kraft att agera. Vi visste från början inte hur många grupper vi skulle komma att träffa, men vårt initiala mål var att träffa varje grupp fem gånger.

Efter att ha talat med personal som arbetar med fritidsverksamhet för ungdomar i Lövgärdet kom vi fram till att en grupp med ungdomar på Lövgärdetsskolan var lämpliga, ungdomar som var engagerade Kamratsödjare och involverade i trygghets- och trivselfrågor på skolan. En sådan grupp bildades (”Ungdomsgruppen”), med tre tjejer och tre killar som vi träffade fem gånger under en relativt kort tid.

Den fysiska miljön är en självklart central del i såväl trivsel som upplevelsen av trygghet i ett område för dem som bor och arbetar där. Tryggare och Mänskligare Göteborg kom med förslaget att samla en grupp med småbarnsföräldrar, eftersom de har ögonen öppna för den fysiska miljön i flera bemärkelser; de tänker på att barnen inte kommer till skada när de leker, de funderar över hur miljön kan tänkas påverka deras uppväxt, samt om det är en plats där de vill se sina barn växa upp och bli tonåringar. Genom att kontakta Barnavårdscentralen i Angered Centrum fick vi hjälp att lokalisera småbarnsmammor i Lövgärdet och ett par barnmorskor ringde själva upp mammorna och frågade om de var intresserade av vårt arbete. Vi fick ett tiotal namn, varav ett par hann ringa till oss innan vi hunnit ta kontakt, vilket verkligen var en indikation på att det fanns ett stort lokalt engagemang. Så gott som alla vi kontaktade ville vara med, men i slutändan var det ett antal som inte kunde på grund av arbete och dagis. När vi väl pusslat ihop tider för träffar, blev ”Mammagruppen” en grupp bestående av sex småbarnsmammor, en liten, men mycket engagerad grupp. Mammagruppen träffades nio gånger, varav ett av tillfällena var en trygghetsvandring runt områdets lekplatser.

Vår praktik hade visat oss att redan under första träffen skapades en positiv stämning, som kom av att deltagarna fritt kunde uttrycka sig och dela uppfattningar om närmiljön. När vi såg att det mynnade ut i att deltagarna kände sig hörda och upplevde samtalen som intressanta, bestämde vi oss för att träffa ett par andra grupper vid endast ett tillfälle för att skapa ett större informationsunderlag, för att jämföra de bilder som olika slags grupper hade av sitt närområde. Det var vid den tidpunkten osäkert om det skulle vara möjligt att engagera flera grupper till en längre process, eller om vi skulle ha tid att genomföra sådana, inom rimlig tid för vår uppgift.

På GUTS fritidsgård, fritidsgården för tjejer i Lövgärdet, hade fritidsledarna ställt sig positiva till att organisera en kväll med ”samtal över en pizza” med tjejer i åldern 16-19 som målgrupp. En annan aktör som ställt sig till förfogande för att organisera en träff var en lokal representant för ungdomsföreningen Unplugged, som sponsrade mammor till ungdomar i Lövgärdet med en lokal att träffas i varje vecka. Dessa kvinnor kom alla från Mellanöstern; Libanon, Palestina, Syrien och Irak och de var villiga att bjuda in oss under ett eller ett par av sina regelbundna träffar. Den sista gruppen vi valde att träffa var målgruppen ”Kosovoalbaner boende i Lövgärdet,” av den anledningen att det bor många Kosovoalbaner i området och att planeringsledare i SDF Gunnared ansåg att det vore intressant att ta del av deras perspektiv på trygghetsfrågor i Lövgärdet. Genom en befintlig boendekontakt i Lövgärdet, samt Lövgärdetsskolan, lyckades vi sprida information och ordna en träff som nio Kosovoalbaner från Lövgärdet kom till. De var mycket glada över att bli tillfrågade och menade att många fler skulle ha kommit om informationen hade nått dem och att de gärna ville träffas igen. Det hade vi dessvärre inte möjlighet att göra, utan förde istället kontakten vidare till planeringsledarsamordnaren.

Resultat av möten med boende i Lövgärdet

Dessa möten, i olika grupperingar, resulterade i cirka femtio medborgares bilder av lokala dilemma i deras liv i Lövgärdet, där cirka tjugo av dessa boende gjort ett fördjupat arbete. Totalt samlades tre grupper mellan 4-10 gånger, 2-3 timmar vid varje tillfälle. Ytterligare tre grupper träffades och samtalade om trivsel och trygghetsfrågor vid ett enstaka tillfälle. Gruppernas storlek varierade mellan 6-14 deltagare. Under mötena framkom de

mer specifika frågor som angick olika personer och grupper särskilt mycket. Dessa resultat hade många märkbara likheter, en del aspekter i närområdet omnämndes i samtliga grupper, men vad som också var intressant var att två av de tre grupperna som möttes vid flera tillfällen också kom fram till centrala problemformuleringar som var snarlika. Trots att vi mötte grupper i olika åldersgrupper och med olika etniska ursprung, möttes vi inte av olikartade bilder av området men det fanns en skillnad mellan förväntningarna hos de boende som hade bott i Lövgärdet i över 20 år och de som var nyinflyttade, som bestod i att de som just flyttat till Lövgärdet inte hade några förväntningar på ett rikt utbud av service i området. De som bott där en längre tid berättade om en försämring, vilket fick flera av dem att överväga att flytta från området. Kontrasterna i grupperna berodde mycket på de *intressen* som de hade i fokus, deras åldersgrupp, föräldraskap, etniska grupptillhörighet, boende etc. Gruppen av småbarnsmammor talade mycket om den fysiska miljön; tryggheten för barnen, service i området; speciellt i fråga om sådant som berörde resor de behövde göra med barnen. Ungdomsgrupperna fokuserade på fritiden efter skolan, samt på problematiska relationer mellan äldre och yngre ungdomar och mellan ungdomar och vuxna. De berörde också frågan om trygghet i området. Gruppen med Kosovoalbanskt ursprung visade stort engagemang i frågor som hemspråk, möjligheter till att praktisera sin hemkultur; danser, hantverk och kulturmöten. Kvinnorna från Mellanöstern talade allra mest om boendeförhållanden, men även, i likhet med de andra småbarnsmammorna, om bristen på service i Lövgärdet och om hur det försämrats under de senaste åren.

Arbetsseminarium i Lövgärdet 2008

När ett antal problemfrågor från boendegrupper tagits fram var nästa steg att låta tjänstemän och lokalt verksamma personer få ta del av detta arbete under ett arbetsseminarium.

Det fanns flera parallella syften med seminariet. Ett var att erbjuda en kunskapsbildning till BRÅ i Gunnared, förvaltningstjänstemän och lokala aktörer. Utgångspunkten för detta syfte var att uppfylla den förfrågan som BRÅ i Gunnared gjort då vi inledde vårt samarbete, vilket handlade om att få nya idéer till det lokala brottsförebyggande arbetet. Vår uppgift på seminariet bestod både i att delge de konkreta idéerna som de boende kommit fram till, berätta om hur vi gått tillväga, samt att som processledare på arbetsseminariet skapa ett forum där deltagarna kunde generera idéer genom att göra en egen ”perspektivvandring”.

I genskap av metodutvecklare från Göteborgs universitet låg vårt eget intresse i att på seminariet pröva TIP-metodens möjligheter att erbjuda en nyanserad plattform för diskussioner i problemfrågor som Lövgärdetsbor tagit fram. Arbetsseminariet skulle efteråt utvärderas för att ge oss feedback; kunskap att utgå från för att utveckla metodiken.

Datumet för arbetsseminariet lades ett antal månader efter att vi arbetat med boendegrupperna, i april 2008. Tillsammans med planeringsledarsamordnaren i SDF Gunnared försökte vi täcka in relevanta aktörer att bjuda in till arbetsseminariet, som Gunnared Stadsdelsförvaltning anordnade. Vi hade träffat många verksamma aktörer i Lövgärdet under arbetet med de boende och på så sätt var det flera som redan hade en bild av vad vårt arbete handlade om. Förutom dessa bjöds även flera andra personer in som direkt eller indirekt berördes av frågorna, såsom lokala politiker, förvaltningstjänstemän och anställda på Närsjukhuset i Angered. Arbetsseminariet var förlagt till Eklövets konferenslokal, efter dess återuppbyggnad från branden. Det var ett en och en halvdags seminarium, men vissa personer kunde bara delta under första dagen och totalt var där cirka 40 personer dag ett och 30 dag två. I kapitel sju kommer vi att i mer detalj redogöra för seminariets innehåll, utvärdering och vilka erfarenheter det förde med sig.

En kort beskrivning av TIP-metoden

TIP- metoden

Metodiken som vi från Institutionen för arbetsvetenskap varit processledare för är en anpassad variant av Sara Ross metod. Planeringen inför möten har lagts upp i samråd med Sara Ross och vi har därtill utgått från den manual Ross har utvecklat för att arbeta med rådslagsmetodik i lokalsamhället (Ross, 2006). Vi kommer i kapitel 2-6 att utförligt beskriva hur vi har gått tillväga i och ge exempel från arbetet med grupper av boende och ungdomar i Lövgärdet. Vi kommer också att resonera kring varför metoden ser ut som den gör, samt våra erfarenheter av att använda den. I kapitel 7 kommer vi att redovisa för metodutprovningens andra del, då tjänstemän och flera verksamma aktörer i Lövgärdet fick prova en del av metoden.

En pragmatisk metod

TIP-metoden kan beskrivas som en ”meta-metod”, vilket betyder att den inte råder över innehållet. Det är en pragmatisk metod som innehåller ett antal grupprocesser för att utföra olika uppgifter. På det sättet är metoden lik andra grupprocesser som tillhandahåller mallar med färdiga kategorier (såsom en SWOT-analys), som användarna fyller i och arbetar med, men vars innehåll de själva väljer inom ramen för dessa kategorier. Kvaliteten på resultatet styrs både av metodens struktur och av deltagarnas egna resonemang. Kvaliteten avgörs också av processledarnas kunskaper, eftersom de måste förstå vilka syften dessa olika uppgifter och kategorier har inom TIP. Metoden har utvecklats genom forskning och empiri, men det finns ingen möjlighet att förutse vilken slag information en grupp kommer att utveckla och använda sig av. För att ge ett exempel så kan en grupp börja med att fokusera på vikten av att känna sig trygg när de går hem sent om kvällarna. De vill då att det ska finnas bättre belysning, att polisen ska få bort illegal mopedåkning och lösspringande hundar och att hyresvärdarna ska vråka stökiga familjer. Men när de har kommit lite längre in i processen kan de istället rikta sitt engage-

mang mot att skaffa sig mötesplatser där invånarna i området kan lära känna varandra så att de kan bli trygga med varandra och tala om problem på gården. Exemplet illustrerar metodens pragmatiska natur; genom att tillhandahålla processer och

stödstrukturer hjälper den människor att göra det som de vill göra, men som skulle vara svårare utan en sådan struktur. TIP-metoden fyller på så sätt det behovet utan att diktera resultatet.

En kortfattad beskrivning av TIP-metoden

1

Kartläggning

Under första mötet inventeras deltagarnas synpunkter på sådant som bekymrar dem i lokalsamhället. Deltagarna får därefter sätta in alla listade punkter i orsak-verkansamband, för att synliggöra de viktigaste frågorna att gå vidare med. Sist på mötet får de välja en sådan punkt att fördjupa sig i under nästföljande möte. Det är första steget att bryta ner ett komplext mönster till en hanterbar del att arbeta med.

2

Porträtt

I nästa steg får deltagarna göra en detaljerad lista av orsaker till och effekter av den punkt de valde mötet innan. Därefter får de återigen välja ut en enda punkt från de nya listorna och ta fram allt som orsakar denna enda punkt, attityder, beteenden, etc. Syftet är att få en så tydlig bild som möjligt över hela komplexiteten som ryms i denna enda del.

3

Idéutveckling

Under det tredje mötet får deltagarna ta fram åtgärdsförslag som tacklar problemsituationen på flera olika sätt. Vilka typer av åtgärder det handlar om och på vilken nivå de kan genomföras analyseras också.

4

Perspektivprovning

Det fjärde mötet innebär en förberedelse för ett rådslagsmöte. Deltagarna utvecklar olika perspektiv på en problemfråga som berör hela lokalsamhället och därför kräver samråd. De olika perspektiven dokumenteras och bildar ett diskussionsunderlag till rådslaget.

5

Rådslag

En vald problemfråga behandlas genom att gemensamt se problemet ur olika perspektiv. Efter att ha vägt för- och nackdelar inom och mellan de olika perspektiven lyfts frågan till gruppen om vilka delar ur de olika ansatserna som de vill anta.

Utgångspunkter för metodutvecklingsarbetet

Varför metodutveckling?

Många av de samhällsfrågor som vi ställs inför är svårlösta och omfattande, till exempel luftföroreningar, kriminalitet och utanförskap. Problemen är enkla att benämna, men svåra att hitta lösningar på. Det beror bl.a. på att det finns många orsaker och påverkansfaktorer och det behövs samverkan mellan många olika parter för att komma åt orsakerna och utveckla lösningar.

Vi menar att det behövs metoder som tar hänsyn till den komplexitet dessa problem har, som i stället för att förenkla problematiken förmår att överblicka och integrera olika lager av orsaker och verkan. Det handlar både om vilken betydelse problemen tillskrivs, vilka beslut som fattas, åtgärder som vidtas och policies som berörs. Det finns problem som är svåra att samverka kring på grund av olikheter i värderingar och som det är väsentligt att börja föra konstruktiva samtal om, men som i flera sammanhang är för laddade för att diskutera. Det behövs metoder som både gör det mer begripligt varför det är så svårt att lösa vissa problem, (eller varför de till och med förvärras, trots lösningsförsök), och som hjälper till med att komma flera steg längre än de åtgärder som bara berör problemen ytligt.

Att beskriva komplexa sammanhang innebär i sig en utmaning. Att tala om mångfacetterade saker på ett enkelt sätt kan leda till endimensionella tolkningar och åsikter som i sig utgör hinder för utvecklingen av verksamma åtgärds paket. Det är just sådana förenklingar som vi vill förebygga med metodutvecklingsarbetet. Vi har tagit fasta på några begrepp som utgångspunkter för våra resonemang och som reflekterar de behov som vi ser av att utveckla strukturerade metoder som kan överbrygga befintliga svårigheter. Utöver att introducera dessa begrepp kommer vi också beskriva vilka möjligheter vi ser i metodiken.

”Slarvigt tänkande”

Hur talar vi med varandra om samhällsproblem och hur ser vi på dess orsaker? Forskaren Sara Ross skriver i sin doktorsavhandling att då hon under flera år studerade det sättet som man under samrådsmöten ofta talar om dessa problem, uppstår gång på gång samma mönster, ett mönster som har en rad olika beståndsdelar. Ofta när sakfrågor diskuteras definieras problem i abstrakta och generella termer, istället för utförliga och konkreta beskrivningar på vad de handlar om. I praktiken innebär det att man förlitar sig på förmågan att tolka problemen från en hög abstraktionsnivå och att man har tilltro till att det går att hitta lösningar till komplexa frågor genom generaliserande diskussioner. Problem som har likheter talas om som om man kunde dra samma slutsatser från dem, trots att det kan finnas flera väsentliga skillnader som behöver konkretiseras. Detta gör det även svårare att tydligt identifiera specifika effekter av arbetsinsatser som har givit positiva resultat.

När sammansatta problem inte ses för det de är – komplexiteten maskeras – innebär det i praktiken att man talar och tänker slarvigt på problem som man behöver tänka på noggrant. Vi kallar det i rapporten för ”slarvigt tänkande”. Det finns förstås en mängd skäl till varför slarvigt tänkande förekommer, men ett huvudskäl är att komplexa problem är svåra att överblicka och därför kan det behövas hjälp att komma vidare i kreativa förändringsansatser. Metoden som Sara Ross har utvecklat för att motverka slarvigt tänkande handlar om bryta ner komplexa frågor till hanterbara delar. Det kan vara svårt att göra på egen hand, inte minst under den press som svåra problem naturligt för med sig. Genom metodiskt arbete går det lättare att vaska fram centrala frågeställningar och lyfta fram allt som är relevant inom varje fråga. Hur det går till i TIP-metoden beskrivs konkret i kapitel 3.

Blinda fläckar

Slarvigt tänkande kan sabotera goda intentioner och bra ansatser. Men det är också så att det finns sidor av problem som är svåra att se, hur noggrant man än undersöker dem. Begreppet ”blind fläck” kommer från att det i vårt centrala synfält finns en blind fläck där syncellernas nervtrådar går ihop i synnerven. Normalt märks inte den blind fläcken, eftersom informationen från det ena ögat täcker upp bristen i det andra och när man blundar med ena ögat fyller hjärnan ut tomrummet med otydligt material från närliggande områden i synfältet.

■ Att se sitt sammanhang från ett fågelperspektiv.

Det kan lätt uppstå svårigheter i att hantera problem som aktörer med skilda erfarenheter behöver lösa gemensamt. Vad som är viktigast att prioritera och hur man bör gå tillväga kan te sig ganska olika beroende på *hur* man ser på problemet. För att kompensera ögonens blinda fläckar behöver ögonen eller objektet man tittar på röra sig; i hantering av komplexa problem innebär det att aktörer med *olika* kompetenser och erfarenheter behöver kunna synliggöra ”blinda fläckar” tillsammans och för varandra. En blind fläck i detta sammanhang innebär att det finns problem som man inte lägger märke till och oönskade konsekvenser som man inte har i åtanke, när vissa beslut tas.

”Stuprör”

Komplexa samhällsfrågor berör alla människor, men saknar ofta forum och system som gör att alla aspekter av dem tas omhand eller diskuteras av berörda och ansvariga. Inledningsvis berörde vi de stuprör som uppstår i och med att förvaltning, myndighetsutövande, kommersiell och ideell verksamhet i hög grad bygger på specialisering av uppdrag, resurser, kompetens och organisation. Även om denna specialisering är nödvändig, krävs det att i hög utsträckning utveckla goda kommunikationsmönster mellan aktörer med olika expertis. Vår utgångspunkt, eller förståelse, är att alla som kan samverka i svåra samhällsfrågor har värdefulla infallsvinklar, men att det kan vara svårt att få skilda perspektiv att kommunicera väl, samverka och ta tillvara på olikheter i kunskap.

Perspektiv

Ordet ”perspektiv” används i många betydelser och ofta när vi vardagligt använder ordet kan det få en ganska bred betydelse. Vad olika perspektiv innebär – ett kulturellt perspektiv, ett styrande perspektiv, ett förvaltningsperspektiv, ungdomsperspektiv, mitt perspektiv, etc. – kan synas oklart i sig självt, men när det jämförs med andra perspektiv görs det mer begripligt. Perspektiven tydliggörs i *skillnader*; skillnader som konkret manifesteras i olika synpunkter på en given situation och på vad som till exempel borde hända för att skapa förändring. En huvudaspekt är att de fungerar *motiverande*; våra perspektiv driver oss till att handla på ett eller annat sätt eftersom de utgör vår förförståelse för vad som är viktigt. Givetvis är människor inte så enkelt funtade att de bara har ett perspektiv, det är snarare så att flera perspektiv samexisterar inom varje person med tidvis konkurrerande behov och önskemål. Med andra ord uppstår spänningsfält mellan perspektiv som kan skapa konflikter, såväl inre som yttre. I TIP-metoden är avsikten att alla deltagare tillsammans ska granska en fråga från flera perspektiv, så att individers ståndpunkter inte polariseras emot varandra, såsom i forum präglade av debatt. Istället finns det en möjlighet att komma till insikt om motstridiga åsikter och känslor som man *själv* kan ha gentemot ett och samma förhållningssätt! Det innebär en chans att betrakta en situation ovanifrån, från ett fågelperspektiv, istället för att enbart sitta mitt inne i ens eget perspektiv. Det kan leda till ökad nyansering av problemdiskussionen och av de åtgärder man väljer att genomföra.

Perspektivvandring

Våra erfarenheter ligger till utgångspunkt för hur vi ser på och förklarar världen vi lever i. Det kan liknas vid ett par glasögon genom vilka vi betraktar världen. Glasögonen begränsar vår förmåga att se vår miljö i hela dess komplexitet, men ger oss också ett unikt perspektiv. När två kommunalt anställda tjänstemän som arbetar inom en och samma stadsdelsförvaltning ska diskutera frågor som berör, till exempel, integration, kan det således hända att de har ganska olika perspektiv på vad det innebär för stadsdelen. Många faktorer spelar in och präglar perspektiven på frågan. En person som arbetar i en lokal verksamhet, åker kollektivt, har daglig kontakt med brukare i stadsdelen, eller själv bor i stadsdelen, får andra dagliga erfarenheter än någon som arbetar i den centrala förvaltningen, åker bil och har arbetsuppgifter utan direkt kontakt med medborgarna. Det kan ibland leda till att det är svårt att hitta gemensamma bilder och visioner för vad som behöver göras och hur det bör prioriteras.

Vi har använt begreppet ”*perspektivvandring*” för att beteckna ett arbetssätt som innebär att man på ett systematiskt sätt betraktar ett problem med hjälp av flera olika perspektiv. Det innebär att tillsammans med andra vandra till flera platser där frågan som man gemensamt undersöker syns i ett annat ljus; andra synpunkter träder fram och gör det möjligt att reflektera i frågan på ett sätt som vore omöjligt utan perspektivvandringen.

Att få en hel bild av en fråga sker genom att metodiskt ta in de skillnader som olika perspektiv har, vilket kommer att beskrivas konkret och utförligt i metodkapitlen. När människor utvecklar sin förmåga att se och förstå vilka karakteristiska egenskaper såväl sina egna som andras perspektiv har blir det också möjligt att jämföra och förstå relationerna mellan olika perspektiv. På så sätt kan *skillnader* i perspektiv bli till nytta och komma till bättre användning inom viktiga frågor som påverkar hela samhället. Att använda strukturerade metoder, såsom TIP, underlättar att man ”tänker smartare” i svåra frågor.

”Slow thinking”

I dagspressen stod det nyligen ”*vi måste fatta snabba och kloka beslut*”. Det gällde en fråga som hanterats under en längre tid utan att resultera i beslut, (vilket gör det mer begripligt att det fanns ett perspektiv av ”att komma till skott” i förgrunden hos skribenten). Men för att fatta kloka beslut snabbt krävs det att man har förmågan att ha fokus på flera aspekter av problemet samtidigt, vilket försvåras under press och istället ökar risken för slarvigt tänkande. TIP-metoden kan verka som en långsam process i jämförelse med andra forum där komplexa frågor diskuteras. Varje moment i metoden har utarbetats för att skapa förutsättningar att skraddarsy lösningar utifrån vad problemen behöver, eftersom en mängd olika ansatser krävs av flera olika skäl. Att räkna på TIP-processens effektivitet (om man skulle räkna resultat efter timmar i möten) skulle vara en intressant forskningsstudie i sig, men vi har tilltalats av begreppet ”*slow thinking*” för att poängtera vikten av att vara beredd på att ge viktiga beslut tid. Att vara beredd att ta den tid som krävs för att fatta kloka beslut är den förutsättning som Sara Ross utgått ifrån när hon utvecklat TIP-metoden.

Metodens användningsområden

När komplexa samband är svåra att hantera och speciellt då de omges av höga krav på resultat, kan det vara ännu mer lockande att leta efter enkla lösningar. TIP-metoden är inte en enkel lösning, utan en omfattande metod, som har tagit den problematik vi beskrivit ovan på allvar. Vår ambition med den här metodutvecklingen har varit att pröva användbarheten av TIP-metoden i sådana problemfrågor som trots att de fått mycket resurser och tid fortfarande ses som svårlösta. Varför så många metodsteg används i metoden besvaras bit för bit, men vi vill förbereda läsare på att det krävs intresse och kanske också en del tålamod. Även om vårt arbete har rört sig kring frågor som berör trygghet och trivsel i närmiljön hoppas vi att kunskapen kan inspirera till utveckling av konstruktivt förändringsarbete också i andra sammanhang.

Vi vill här redovisa erfarenheterna av att arbeta med en metodik som kan användas för flera ändamål:

- **Beslutsfattande:** Att utveckla många överlagda åtgärdsförslag genom en strukturerad metodik som inventerar, vidareutvecklar och integrerar de olikartade erfarenheter och den kunskap som människor som lever eller verkar i en närmiljö har.
- **Kompetensutveckling:** Att utveckla en medvetenhet om och färdigheter i att hantera komplexa orsakssamband, samt att förstå och dra nytta av olikartade synsätt. Den här kompetensen gör det möjligt att utveckla allsidiga strategier för att hantera svårlösta och komplexa problem.
- **Konflikthantering:** Att förstå och hantera de värdekonflikter som uppstår när olika grupper av människor har mycket olikartade synsätt på problemens orsaker och lösningar och som kan leda till att det uppstår läger där man inte längre respekterar "den andra sidans" värderingar.

I olika situationer kan olika av dessa tre syften stå i förgrunden, vilket också har betydelse för hur arbetsprocessen utformas i praktiken. Om det är viktigast att ta fram effektiva lösningar på befintliga konkreta problem kanske man inte lägger så mycket tid på att reflektera över det lärande som sker under arbetets gång. Om arbetet syftar till att utveckla färdigheter i att hantera komplexa problem är däremot de konkreta problemlösningarna mindre viktiga, och man kan i stället lägga mycket tid på att beskriva och förstå egna och andra perspektiv. Om problemet är att olika aktörer (till exempel olika yrkesgrupper) utvecklat spända relationer därför att de har olika synsätt på hur vissa problem ska hanteras, då väljer man ett tillvägagångssätt som tar fasta på särdragen i just de synsätt de inblandade aktörerna företräder. I denna pilotstudie har de två första syftena stått i förgrunden.

Kapitel 2 – Kartläggning av problem

Att skapa förutsättningar för det medvetna tänkandet

Edward De Bono beskriver i sin bok *Sex tänkande hattar* två typer av tänkande; det rutinmässiga och det medvetna tänkandet. Rutinmässigt tänkande liknas vid att köra bil; man tittar efter signaler, reagerar på dem och man följer vägskyltar och förhåller sig till den befintliga vägkartan. Medvetet tänkande kallar De Bono för att ha ett ”kartritande tillvägagångssätt” vilket är användbart då man behöver utforska ett ämne objektivt och opartiskt. Hela processen i TIP-metodiken handlar om att gradvis få syn på och inkludera fler aspekter av ett ämne och fler perspektiv på åtgärder. Därför är det viktigt att deltagarna inte upplever att de behöver försvara sina åsikter eller för den delen gå till angrepp på andras. I stället ritas man tillsammans en karta med flera olika ”platser” – såsom de ses från de olika närvarandes håll – och alltefter man fördjupar processen växer förståelsen för andras platser fram.

Grundläggande regler och ramar för möten

För att börja metodarbetet krävs regler och ramar för att möjliggöra en strukturerad dialogform. Första tillfället som en grupp träffas avtalas därför

kommentar ...

I våra grupper har vi först låtit deltagarna komma med förslag på regler de anser viktiga, därefter kompletterat listan om så har behövts. Vi har märkt att det verkligen är angeläget att hitta och återkoppla till dessa ramar, samtidigt som vi har försökt låta samtalen ha sin gång. Som processledare har vi ibland behövt strukturera upp livliga och engagerade samtal mer än vad som till en början kändes naturligt och det har varit en av de största utmaningarna i metodarbetet.

ett antal grundläggande regler för att mötesformen ska fungera tillfredsställande och för att understödja ett aktivt lyssnande där deltagarna visar respekt för andras åsikter. Det motverkar även att en eller två talföra personer dominerar diskussionerna. En del personer blir mer ivriga och glömmar bort att lyssna på andra, medan andra behöver tid att reflektera. I egenskap av processledare är det viktigt att skapa plats för dessa olikheter, så gott det går. Reglerna utgör en ram för mötena att återknyta till vid behov. I varje steg i metoden samtalar deltagarna tillsammans genom en process som gradvis fördjupar de resonemang de haft från början. Alla diskussioner och övningar i metoden görs kollektivt med hela gruppen och det är angeläget att värna om deltagarnas engagemang i hela processen och att deras synsätt respekteras, oavsett vilka deras åsikter är.

Tillvägagångssätt

Lista alla övergripande ämnen – sådant som berör och bekymrar

Förutsättningen för varför personer väljer att träffas och delta kan variera, så första mötet inleds med att deltagarna får berätta för varandra om varför de har kommit dit. Efter att ha berättat lite om det egna engagemanget får deltagarna gemensamt kartlägga de företeelser och erfarenheter som upplevs vara bekymmersamma och som berör dem personligen i deras närområde.

Efter att ha berättat lite om det egna engagemanget, får deltagarna gemensamt *kartlägga* de företeelser och erfarenheter som upplevs vara bekymmersamma och som berör dem personligen i deras närområde. Deltagarna börjar sin gemensamma uppgift med att berätta om och ge uttryck för den bilden de har *främst på näthinnan*. Det är sådant som kanske kommer upp i vanliga samtal och som kan vara orsak till frustration, oro och besvikelse. Processledaren ber deltagarna att ta upp sådant som berör deras trygghet och trivsel och som inte fungerar så väl i närmiljön. Det finns en poäng i att uppmuntra deltagarna att ta upp det som verkligen berör dem, snarare än sådant de kan vara allmänt kritiska till, utan att det upplevs som särskilt betydelsefullt.

■ Så här kan en del av en kartläggning se ut efter första steget.

Om en grupp har samlats för att utforska en specifik fråga; till exempel den fysiska miljön, trafiken i storstaden, eller ungdomskriminalitet, börjar man på samma sätt med att göra en lista över olika aspekter av just det ämnet.

Praktiskt går det till så att allt det som sägs skrivs upp på ett stort blädderblock (eller flera papper hoptejpad på en vägg) och om möjligt placeras likartade ämnen på samma del av blocket, så att alla kan se kartläggningen växa fram. Ibland behöver processledaren be deltagarna förtydliga och precisera sig, eller illustrera med ett kort exempel, men i princip kartläggs allt som sägs med deltagarnas egna ord. Det är viktigt att inte omtolka orden, inte analysera eller abstrahera det som sägs, utan i allra högsta mån återge det som deltagarna själva beskriver. Om andra ordval används för att återge deltagarnas synpunkter, kan det hända att de inte behåller sitt eget ursprungliga engagemang för ämnet de tagit upp. Processledaren kan också ställa öppna frågor till deltagarna om saker som inte kommer upp under kartläggningen. Det kan vara så att deltagarna fokuserar på vissa specifika områden/teman, men glömmar andra relevanta frågor.

Processledaren kan till exempel fråga:

– Hur är det i olika delar av Lövgärdet, är det likadant överallt eller skiljer det sig? Hur är det annorlunda? Om ni skulle gå igenom hela området, hur upplever ni det på olika platser?

Vänta med lösningar

Deltagarna har ofta många tankar och idéer om hur problemen bör lösas. Trots att det finns instruktioner om att vänta med lösningar, är det svårt för deltagare att avhålla sig från att ge sina lösningförslag direkt. Det kan upplevas som en ovanlig övning att vänta. För att inte lägga locket på kreativa idéer kan man under kartläggningen gemensamt omformulera en del lösningsförslag som kommer fram till behov, såsom *behov av mer belysning längs gångvägen*. Processledaren kan också skriva upp åtgärdsförslag på ett separat papper och ta fram dem vid steg tre, för att se om de fortfarande anses vara relevanta. En viktig punkt då listan över problem görs är att inte benämna enskilda individer eller grupper som problem, utan istället formulera de problematiska beteenden som kan finnas hos individer. (Skilja på beteendet från individen/gruppen).

A

Upplevelse av
brist på trygghet på
kvällen/natten

B

Störande
grannar (oväsen,
nedskräpning)

S

För lite poliser
i området

■ Exempel på företeelser som definierades som Attityd, Beteende och System.

Listandet tar ungefär fyrtio minuter, ibland något mer, men det är sällan som gruppen blir färdig på mindre tid än så. Det går att fylla på kartbilden om det kommer upp nya saker under de moment som följer under första mötet.

Förse kartan med beteckningar: Attityder, Beteende och System

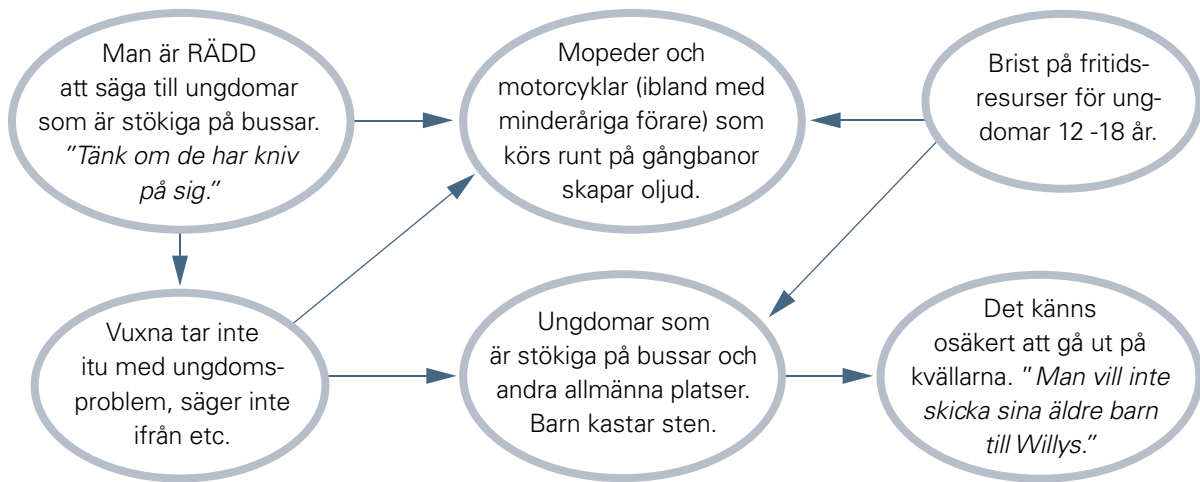
När ämnena skrivits upp återstår ytterligare tre moment som är utformade för att sätta de olika listade exemplen i samband som gör att de lättare går att överskåda, samt se vilket eller vilka ämnen som är viktiga att fördjupa sig i. Till att börja med görs en kategorisering av vilka slags företeelser det verkar handla om i varje enskilt listat ämne. Frågorna som processledaren ställer är:

- Handlar det om **attityder, känslor** eller **tankar** som människor har? (A = attityder).
- Handlar det om vad någon eller flera personer **gör**? (B = beteende).
- Handlar det om hur saker är **organiserade**, krävs det formella beslut och omstruktureringar för att ändra det? (S = system).

Det kan ju också röra sig om till exempel både attityder och beteende och då kan det listas med ett A/B. Det beror ju också på formuleringen av ämnet. När man arbetar med barn/ungdomar kan orden bytas ut, så att det är ett bekvämt och anpassat språk till gruppen. Vi har bytt ut A och B till T (tänker), G (gör) när vi arbetat med ungdomar, ord som varit deras förslag.

kommentar ...

Vi har inte sett något värde i att ge längre tid till listandet, trots att man kan uppleva att ämnena inte är uttömda. Tvärtom har vi sett exempel på hur viktigt det är att ha en ram för detta moment som innebär att hålla exempel korta och kärnfulla. Personer som inte är vana att delta i strukturerade möten kan tycka att det är svårt att begränsa sina exempel, men det behövs. Metoden syftar till att möjliggöra ett samtal om svåra ämnen som blir avsevärt mer lösningsorienterat än vad som är vanligt i vardagliga spontana samtal. "Vanliga samtal" om problem förlorar sig ofta i detaljerade beskrivningar där fakta om företeelser – om vem som ägde den lösspringande hunden, vem den har bitit och hur länge hundägaren bott i området – vävs samman med ens egna upplevelser, tolkningar av varför situationen ser ut som den gör och andra associationer som väcks till liv genom samtalet. Timingen är därför viktig när kartläggningen utförs, om inte tiden begränsas riskerar känslan av frustration över det som inte fungerar att ta överhanden hos deltagarna och gruppen riskerar att dras in i en atmosfär av klagan som de får svårt att ta sig ur. Trots att deltagarna upplever det som meningsfullt att få berätta om det som bekymrar dem, har flera gett uttryck för behovet att komma vidare, eftersom de längtar efter lösningar på det som väcker oro och engagemang.

Exempel på orsakssamband från grupp av småbarnsmammor.

Samband mellan olika delar av kartbilden

Ett blädderblock är nu fyllt med "bubblor" som innehåller olika saker som bekymrar deltagarna. Flera av de företeelser som har listats har samband med varandra, vilket är viktigt att synliggöra för att få en överblick över hur hela kartbilden är sammansatt. Gruppens nästa uppgift är därför att belysa alla de samband de kan se mellan de olika företeelserna på kartbilden. Processledaren ställer frågan:

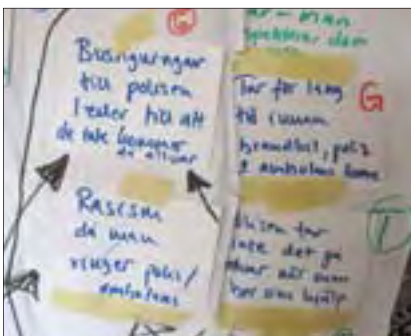
Är det så att något av det som listats förvärrar eller orsakar något annat?

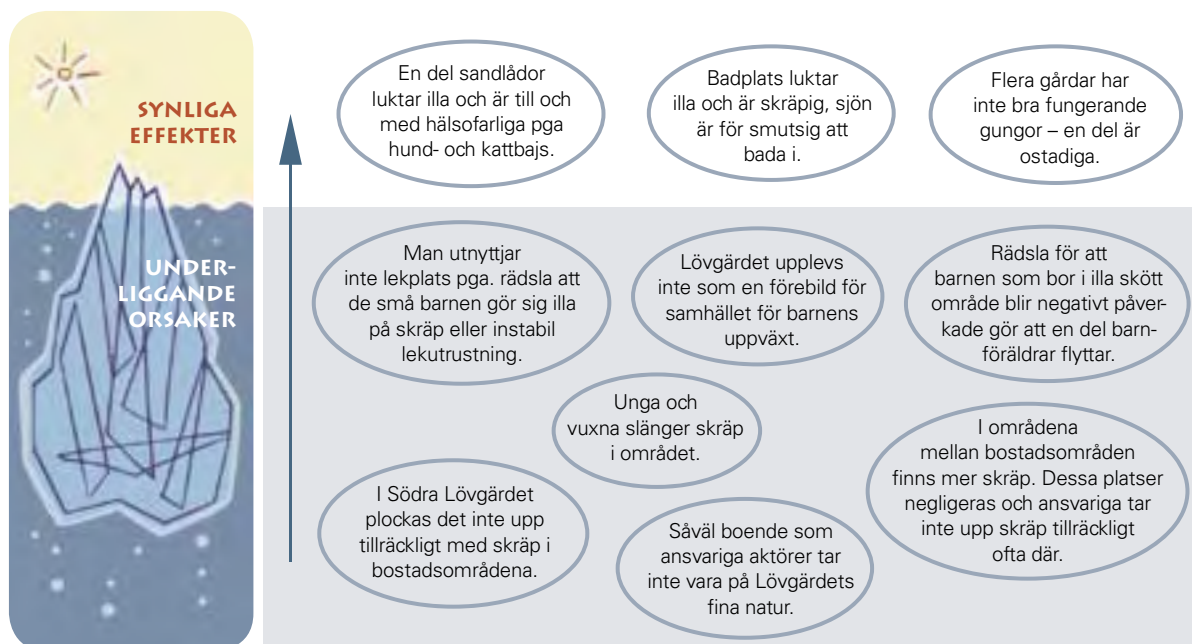
Detta illustreras på blädderblocket genom att dra pilar från sådant som anses vara en orsak till sådant som uppfattas som effekter, eller en pil i vardera riktningen för att illustrera

en ömsesidig påverkan. Sambanden som pekas ut kan ibland behöva förtydligande; **På vilket sätt påverkar en situation en annan, hur påverkar företeelserna varandra?** Ibland har vi som processledare bett deltagare att komma fram till blädderblocket och själva peka ut eller ta pennan och rita, inte minst i ungdomsgrupperna.

När alla samband deltagarna pekat på har listats är blädderblocket fyllt med pilar som går kors och tvärs över pappret.

Foto på kartläggning från grupp med ungdomar

■ Isbergmodell illustrerat med exempel från småbarnsmammors kartläggning.

Isberget – underliggande orsaker och synliga följder

Härvan av samband kan ses som ett horisontellt mönster, där de olika sambanden går till och från varandra. Men sett i ett annat ljus så ger kartläggningen en bild över vilka samband som kan ses vertikalt, det vill säga, vilka företeelser som upprepade gånger visar att de orsakar andra. Dessa företeelser har fler pilar riktade *från sig* och hamnar därför på nedre delen av ett metaforiskt isberg, medan de med pilarna riktade *mot sig* hamnar någonstans på toppen av samma isberg. På nedre delen av isberget hamnar de mer osynliga och orsakande faktorerna, medan de som hamnar högre upp tillhör de synliga och kännbara effekterna. Vi kan se barn som rycker upp blommor i rabatten på gården, lösspringande hundar som bajsar i sandlådorna och brända bilar som lämnats på fotbollsplanen, men vi kan inte se vad som gör att barnen rycker upp blommor, varför hundarna är lösa eller hur bilarna hamnade på fotbollsplanen. Orsakerna till det ligger under den synliga ytan.

Eftersom syftet är att komma ner till orsakerna bakom problematiska beteenden/företeelser, ses de som mer centrala och de som i första hand bör väljas för nästa del i arbetet. Två viktiga frågor att ställa är:

- Om vi skulle vilja påverka kartbilden; utifrån den förståelse som finns just nu, vad skulle vara bra att börja med?
- Hur skulle det påverka bilden?

Motivation

Efter att ha skapat en överskådlig kartbild som belyser en mängd angelägna frågor för närområdets trygghet- och trivsselfaktorer, behöver processledaren fråga om detta är något som man faktiskt vill gå vidare med. Hur ser motivationen ut? Är gruppen beredd att gå vidare med någon eller flera delar av kartbilden?

- Hur påverkas var och en av oss av kartbilden?
- Om den förändras, hur kan det påverka oss själva – och hela närområdet?
- Är dessa potentiella vinster tillräckliga för att motivera oss själva och andra att arbeta tillsammans för att få en förbättring?

■ Exempel på boendegrupps motivation och förhoppningar för Lövgärdet.

Det är viktigt att ge utrymme för hur deltagarna *upplever* kartbilden de ser framför sig. Det är därför bra att ge alla chansen att uttrycka sig och lista allt som sägs på ett blädderblock och ha med i deltagarnas arbetsdokumentation. För att gå vidare i nästa steg behöver deltagarna vara klara över att de känner tillräckligt med motivation för att fördjupa sig. Att undersöka och ge uttryck för den egna motivationen är ett moment som klargör om deltagarna vill gå vidare, även om de flesta har kommit att delta för att de redan känner en inre motivation.

Val av ett centralt ämne

Det återstår att välja ett enda centralt ämne av allt som finns listat på kartbilden. Det är ingen enkel uppgift, trots att föregående moment belyst vad som kan vara mer centralt. Att se möjligheten att nysta upp en central tråd ur den stora härvan (en tråd som kan lösgöra flera delar av trasslet) skapar visserligen motivation, men det tar inte bort den frustration som finns över att inte kunna greppa om hela kartbilden med en enda manöver. Det krävs att processledare är tålmodiga och tar in alla överväganden som gruppen behöver göra för att välja. Ett gemensamt beslut ger deltagarna mer kraft att gå vidare och det är därför betydelsefullt att ge gott om utrymme åt denna sista uppgift i första metodsteget.

Exempel på valda ämnen från olika grupper kartläggning

Kontaktlöshet mellan äldre och yngre boende i Lövgärdet.

Avsaknad av resurser för etniskt kulturbearvande i Lövgärdet.

Bristande gemenskap mellan olika etniska grupper i området.

Brist på meningsfulla fritidsaktiviteter efter skolan.

Service som försvinner/tas bort från Lövgärdet.

- Att kunna njuta mer av den underbara naturen i området/boendet om man inte längre är rädd att gå ut på kvällar.
- Våga säga ifrån när det är något som uppstår, utan rädsla för negativa konsekvenser.
- Att inte känna någon önskan om att flytta härifrån.
- Bättre gemenskap mellan boende i området.
- Lära känna varandra bättre, så det finns större möjlighet till att hjälpa varandra och få gemensamma tankar om vilka regler som behövs för allmän trivsel i området.

Beteendefokus – ”hemläxa”

Om gruppen väljer ett ämne som handlar om ett *beteende*, alltså något som individer eller grupper gör, behöver deltagarna inför nästa möte undersöka *varför* de gör det, så att de inte utgår från egna tolkningar och gissningar i nästa uppgift. Om en grupp vill hitta *åtgärder* för att komma åt vandalisering i närområdet, får de i uppgift att gå ut och ta reda på *varför* det vandaliseras. De kan fråga dem som vandaliserar och ta reda på så mycket de kan om olika faktorer som orsakar vandalisering. Gruppen kanske nöjer sig med att fråga ett antal ungdomar som varit inblandade i skadegörelse och ungdomarna berättar att de har vandaliserat för att de känner sig arga och besvikna för att de inte blir lyssnade på, samt för att det är tråkigt och att det inte finns något att göra i området. Antagligen finns det många fler faktorer som spelar in och påverkar, men att gruppen har tagit sig tid till att fråga har emellertid stor betydelse, eftersom de har tagit fram mer information om ämnet än om de inte hade gjort en undersökning. Utgångspunkten är att ju mer gruppen vet om ämnet de valt att arbeta med, desto bättre chans är det att de kan tänka ut åtgärder som knyter an till problematiken.

- *Vem betar sig på ett problematiskt sätt/vandaliserar?*

Observera att det inte handlar om att ta fram personer eller namn, utan mer generella uppgifter, såsom åldersgrupp och annat som verkar betydelsefullt.

- *Varför gör de det?*

Tala, om möjligt, med några av dessa personer; det är de som är experter på sitt eget beteende.

Exempel från grupper i Lövgärdet

Vikten av att inte låta gruppen stanna i "klagan" för länge

I gruppen med småbarnsmammor tog det två gånger innan alla deltagare gjort klart kartläggningen, vilket dels berodde på att det blev mycket avbrott med bäbisar och små barn i rummet, men också för att många inte varit där första gången. Efter andra träffen fick vi ett brev från en deltagare som illustrerar vikten av att inte dröja alltför länge med att gå vidare till nästa moment. Kvinnan som skrev brevet deltog alla nio gånger, men var orolig för hur det skulle gå i början.

Jag har funderat lite på den här mammagruppen här i Lövgärdet. Jag tycker nog mest att det bara är en massa tjöt hela tiden, och det går sakta framåt. Hur har du tänkt att lägga upp detta senare? För det kommer aldrig att ta slut på alla rimliga och orimliga krav och önskningar som alla har. Visst jag förstår att många är arga på en massa saker och måste få utlopp för det någonstans, men ibland känns det som om det är på dagisnivå.

Dilemma med att komma överens om en "central tråd"

I vissa grupper är valet av ett centralt ämne lättare än i andra och i en av våra grupper märktes ambivalensen tydligt, då några i gruppen ville fördjupa sig i "integration och språk", medan andra ville välja "trivsel och samverkan mellan de boende". Efter en längre diskussion sinsemellan kom de fram till en lösning som alla var nöjda med.

Exempel på hemläxa

I en grupp hade man valt att undersöka varför boende själva inte verkar protestera när service försvinner från närområdet. Deltagare fick då i hemuppgift att fråga andra boende om det var viktigt för dem med service och om svaret var ja tillfrågades de varför de inte engagerade sig i att försöka påverka situationen själva. Svaren användes till nästa stegs fördjupning.

Avslutande reflektion

För att tillvarata de insikter som byggs upp under mötena är det väsentligt att avsätta tid för reflektion i slutet av varje möte, så att uppmärksamheten riktas mot det lärande som pågår (utan att man kanske reflekterar över det). Det ger deltagarna chansen att dela med sig sina personliga reflektioner med varandra och ta tillvara på egna och andras insikter. Om det här momentet utelämnas finns risken att deltagarna går hem utan att ha fått verbalisera sina upptäckter och därmed att dessa tappas bort. Ytterligare en fördel är att processledarna får höra hur deltagarna sätter ord på sina tankar om mötet i sin helhet. Därför avslutas varje träff med en stunds reflektion över vad deltagare har lärt sig av processen.

- På vilket sätt är detta sätt likt eller olik hur vi brukar tänka och prata om trivsel och trygghet i närområdet?
- Vad gör att det ser annorlunda ut när vi gör på det här sättet?
- Finns det några insikter som kan vara viktiga att nämna när vi nu ser på kartbilden?

kommentar ...

Att ägna tid åt sitt eget lärande ger det också en legitim plats; att få upptäcka, utvecklas och ibland även omvärdera. Det finns det en stor potential till lärande eftersom det finns mycket energi, fokus och intresse för de ämnen som diskuteras. Men i problemfrågor som engagerar finns det också en tendens att bli fast i egna föreställningar om hur problemen ser ut och hur de bör lösas. Nya insikter kan dessutom vara mycket flyktiga, vilket betyder att de behöver fångas i stunden, så att de tankar som gror får fäste genom att de sätts ord på och får ta form i dialog med andra. Processledare har en stor roll i att möjliggöra detta, genom att ge sin uppmärksamhet, ställa relevanta frågor, lyssna och återkoppla.

Vinster och lärdomar

Att formulera och reflektera över vad man lärt sig under processen är inte helt enkelt. Hur deltagare formulerar sitt lärande varierar stort. Givetvis är det inte så att alla som deltar vare sig upplever eller lär sig det som vi beskriver i det här avsnittet. Men efter att ha följt ett antal grupper vill vi ändå peka på de tendenser som varit framträdande, eftersom vi tror att det finns en mängd pedagogiska vinster i metoden. Vi gör inga vetenskapliga anspråk på det vi skriver, men vill peka på att vi sett återkommande mönster. I Sara Ross doktorsavhandling finns en stringent vetenskaplig studie av lärandeaspekter hos de deltagare som hon följde under fem träffar.

Syftet med att arbeta med TIP-metoden är som tidigare nämnts flerfaldigt. I varje uppgift i metoden ökar graden av komplexitet, vilket innebär att problemförståelsen kommer att innehålla fler infallsvinklar. Det betyder att de som deltar i den här typen av process kan utveckla sin förmåga att se samband mellan delar av problembilder och kunna hantera en mer komplex frågeställning. Vi skiljer på hur varje metoddel påverkar arbetet med närmiljön rent konkret och hur det möjligen kan påverka de individer som deltar i processen. Inledningsvis talade vi om hur metoden kan användas såväl i syftet att utveckla genomtänkta åtgärder i en problemfråga, som för en kompetensutveckling hos de individer som deltar. Här kommer vi förenklat att referera till resultatet av dessa två skilda kategorier som ”nyttiaspekter” och ”lärandeaspekter”.

Nyttiaspekter

En rik kartbild

Kartläggningen synliggör en mängd lokala frågor som bekymrar deltagarna i sitt närområde. Idealiskt är förstås att deltagarna är representerade i olika åldrar, kön, grupper etc., så att kartläggningen ger en rik bild av – i dessa exempel – närområdets trivsel och trygghetsfrågor. Alternativt kan flera grupper göra kartläggningar parallellt. Kartläggningen kan på så sätt både bidra med att visa vilka intressen som olika grupper prioriterar som mest angelägna, samt förstärka de bilder som är gemensamma.

Ta ut en riktning

Att hitta mönster i kartbilden – såsom attityder och orsakssamband – leder till flera direkta effekter. Dels formulerar deltagarna vad som är de mer centrala ämnena att gå vidare med då det är lättare att välja ett framför ett annat när man tydligt ser samband mellan dem. Deltagarna börjar se sin egen aktiva del i kartan, att de också är en del av orsak-verkansamband och därmed får de en större möjlighet att påverka sitt närområde. Just den aspekten – att vara en del av såväl problem som lösningar – blir mer tydligt i nästföljande steg, men redan i det här steget har vi hört många sådana iakttagelser.

Formulera inre målbilder

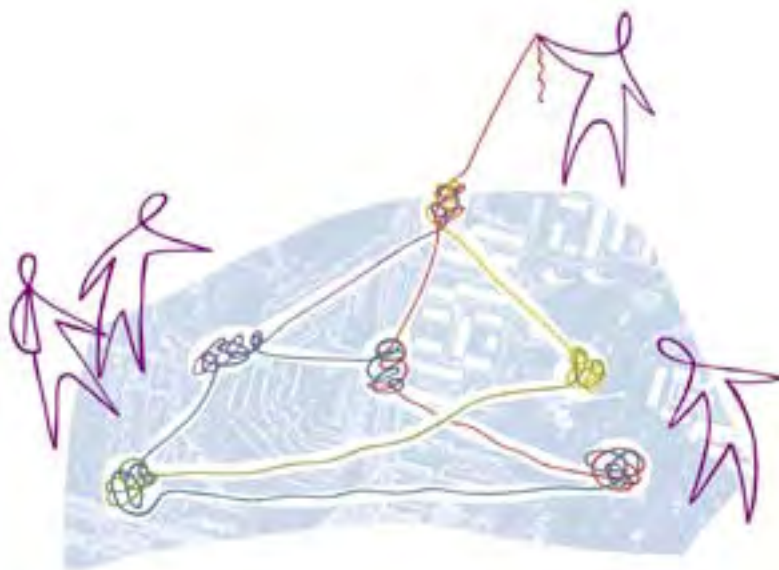
När deltagarna ser kartbilden de själva ritat är det viktigt att ta reda på vad som motiverar deltagarna att vilja förändra den. Att börja tala om detta skiftar fokus och för gruppens tankar framåt, mot lösningar och möjligheter. Deltagarna börjar då reflektera över, och dela med varandra, vad som känns speciellt betydelsefullt för dem själva i fråga om närmiljön. De börjar prata om vad närområdet betyder för dem och hur de skulle önska sig att det såg ut, vilket sedan kan följa med som en röd tråd i fortsatt arbete. Den motivation som skapas ur att formulera sådana insikter högt kan också engagera gruppen i sin helhet, då de ska arbeta vidare med centrala frågor i flera möten till.

Lärandeaspekter

Tänka tillsammans och få överblick

Kartläggningen innebär i sig själv ett lärande och fungerar väl som en separat övning. Trots att kartläggningen kan liknas vid en ”klagomur” där deltagarna får vädra alla de intryck de lever med i sin vardag och som i varierande utsträckning bekymrar dem, upplevde vi som processledare inte att dessa första möten någon gång ökade frustrationen hos deltagarna, vilket vi inledningsvis befariat. Tvärtom bidrog det till att deltagarna såg samband och hörde andras erfarenheter på ett nytt sätt.

Genom att nedteckna det deltagarna säger får de en del distans till sina upplevelser, de blir till ett av många ämnen som faktiskt berör flera i gruppen. ”Jag är inte ensam om att tänka på det här.” Deltagare som inte är vana vid att få ett sådant

■ Synliggöra härvan av samband

utrymme kan se det som befriande att få vara med i ett forum där det de säger tas på allvar och dessutom ofta delas av andra. Eftersom allt skrivs upp utan att värderas underlättar det för deltagarna att komma med sina egna viktiga tankar, därför att även då deltagare inte är ense ryms ändå de olika bilderna i samma kartläggning. Det är av central betydelse att kartläggningen inte odelat handlar om vad som är sant eller falskt; den är snarare en samlad lista av upplevda bekymmer. Dessa bekymmer, som kanske väckt frustration under en längre period, synliggörs genom att de nedtecknas och kartläggs. Deltagarna får en bättre överblick av helheten innan de sätter igång och genererar förslag till lösningar.

Skilja på problematiska attityder, beteenden och system

Genom att sätta ord på problematiska system, beteenden och attityder hos individer, grupper, organisationer kan deltagarna få stöd i att formulera sig kring vilken typ av förändring som krävs. När gruppen börjar bena ut "hur det går till" får de en mer nyanserad kartbild som visar hur olika specifika företeelser involverar människor på olika sätt.

Synliggöra härvan av samband

Kartläggningen började med att grupperna talade om upplevda problem i närområdet som separata företeelser. Genom att hantera dem på det sättet, kan konsekvensen bli att man tror att det går att lösa varje separat problem med en specifik åtgärd. Att dra pilar över kartan för att illustrera och upptäcka samband, är den första uppgiften i TIP-metoden som bidrar till att komplexiteten synliggörs, så tillvida att kartbilden blir tydligt sammanhängande. Den visar att det finns "många vägar till samma plats" och att det som först har listats som enskilda och separata ämnen och problem i själva verket sitter samman på ett sätt att de omöjliga går att betrakta som separata. Deltagarna vi har arbetat med brukar uppfatta den här uppgiften som mycket klargörande och de har kommenterat att de verkligen får fundera över orsaker och samband, samt att de upptäcker hur många saker som egentligen hänger ihop. Det betyder också att deltagarna kan se att vilken ände av härvan som man börjar nysta i gör en stor skillnad.

Isberget som tydliggör underliggande systemiska orsaker

Att använda isberget för att tydliggöra samband har i våra grupper visat sig ändra fokus ifråga om vad som är viktigast att arbeta vidare med. När vi frågade en av ungdomsgrupperna vad de trodde skulle

påverka hela kartbilden mest, svarade en person:

– Jag tror inte att en uppsnygning av fotbollsplanen skulle göra en så stor skillnad för hela kartbilden, det skulle påverka en del, men det är mer viktigt att lösa bristen på meningsfulla aktiviteter efter skolan, för det finns ungdomar som inte gillar att spela fotboll.

Trots att majoriteten av deltagarna i gruppen var mest intresserade av att just bollplanerna i området skulle förbättras, gav deras kartläggning dem en vägledning i en annan riktning. Gruppen var överens om att behovet av en meningsfull fritid var det viktigaste för deras trygghet och trivsel i Lövgärdet och valde därför det temat inför det följande mötet.

kommentar ...

Tidsmässigt behöver man beräkna cirka tre timmar, med fika inräknat, för att göra kartläggningen. I en av ungdomsgrupperna gick det fortare, men i gruppen med småbarnsmammor (då små barn var där) tog det betydligt längre tid. Man behöver därför anpassa ambitionerna för vad varje möte ska resultera i till målgruppen. Det kan ibland finnas anledning att avsätta två tillfällen att hinna med de olika uppgifterna som ingår i ett metodsteg. Vissa steg tar lite längre tid än andra att genomföra och det beror också på hur strikt processledaren är med att leda gruppen i att hålla sig till uppgifterna. Det är som tidigare nämndes lätt hänt att mycket tid går åt till allmänna diskussioner och det är en avvägning som varje processledare behöver göra. Vi upptäckte att det var flera diskussioner som ledde till att deltagare lärde sig mycket från varandra och att det var värt att lägga lite extra tid på reflekterande samtal då och då.

Att omvandla ett övergripande ämne till hanterbara delar

Under kartläggningen valde deltagarna ett ämne att fördjupa sig i. För att knyta an till hur gruppen resonerade när de valde ämne, börjar mötet med att återkoppla och summera *varför* gruppen har sett ämnet som problematiskt i lokalsamhället. Är det verkligen något som påverkar så många att det kan kallas för ett lokalt problem? I ”vuxengruppen” valdes *”bristande gemenskap mellan etniska grupper i området”*. Gruppens beskrev varför ämnet är ett problem så här: *”Brist på gemenskap mellan olika etniska grupper i Lövgärdet påverkar vårt närsambälle på flera sätt. Boende känner sig isolerade från varandra och därmed ännu mer främmande inför varandras olikheter, vilket bidrar till att många invandrare får det svårare att integreras i sin nya hemmiljö. Det medför också att det blir svårt att ta gemensamt ansvar för hur man vill ha det i området och kring det gemensamma boendet; man kan eller vågar inte säga sin mening om man tycker någon vuxen eller något barn beter sig illa, av rädsla för att det kan få negativa följder.”*

Om vi skulle sammanfatta gruppens ämne med ett ord, skulle vi kunna tala om det som *segregation*, men då vi tittar närmare på företeelsen så är den i

sig en oredig härva av flera orsak-verkansamband. Ett begrepp såsom ”segregation” kan liknas vid ett fullpackat paket. Vi antar lätt att vi vet vad som finns i paketet och kan på så sätt bli överens om hur problemet ser ut, utan att ha undersökt paketet noga, (vilket vi inledningsvis kallade för ”slarvigt tänkande”). Gruppen är inte redo att ännu komma med lösningsförslag, innan de tagit fram mer konkret information om vad det handlar om, i just deras närområde. Nästa uppgift är istället att packa upp ämnet, för att kunna se alla de konkreta komponenterna inuti, som i sig innehåller orsaker och effekter. Först därefter går det att utveckla riktade åtgärder.

Tillvägagångssätt – del 1

Lista orsaker och effekter

I TIP-metoden används ett par arbetsmoment för att ”packa upp” ett större ämne. Deltagarna får först uppgiften att lista sådant som kan vara synliga effekter och sådant som kan vara orsaker till, i vårt exempel, *”bristande gemenskap mellan olika etniska grupper i området”*. Processledaren skriver upp det som sägs på två olika blädderblock: Ett som listar de möjliga orsakerna som deltagarna kan identifiera, ett annat som listar effekterna.

■ Packa upp begreppet.

■ Exempel på några synliga effekter och orsaker listade i en av grupperna i Lövgärdet.

När listan är klar så har ämnet delats upp i flera mindre komponenter. De ser olika ut och behöver behandlas separat. Därför ställs deltagarna återigen inför ett val; att välja bara en av de komponenter som listats på de båda blädderblocken.

kommentar ...

Gruppen har valt ut "en central tråd" att gå vidare med och fortsätter här att packa upp ett problemkomplex så att det blir hanterbart. Från kartläggningens panoramavy, zoomar nu fokus in på ett mindre område, som kommer att synas i detalj. Handlingsbenägenhet hos deltagarna ökar i hög grad när det finns något helt konkret att reagera på och det stärker både känslan av att kunna bidra till lösningar och chansen att något verksamt blir gjort. Trots detta kan det vara ovant och lite svårt att välja ämne och att lämna den övergripande diskussionsnivån.

Exempel från en grupp

I en grupp var det svårt för deltagarna att komma till ett gemensamt beslut om vad de skulle fördjupa sig i. Eftersom gruppen inte var så stor att det var rimligt att välja två frågor att arbeta parallellt med, behövde de komma överens om en fråga att gå vidare med. Några i gruppen ville undersöka varför flera föreningar i området inte lyckades med att bjuda in till aktiviteter, andra ville se vidare på problemet med arbetslöshet som gör att många invandrare inte får några kontaktytor mot omvärlden. En person ville fokusera på "bristen på mötesplatser/evenemang" och ett par andra var intresserade av både "brist på information", samt "svårigheter med att förstå och tolka varandra". Efter en lång tids övervägande valde gruppen ett slags kompromiss och formulerade arbetstiteln så här: "Brist på naturliga mötesplatser i närmiljön och på initiativ till att olika etniska grupper samlas och umgås tillsammans." Ovanstående problembeskrivning valdes trots att den innehåller två olika sidor, dels avsaknaden av naturliga mötesplatser, dels att de mötesplatser som finns inte engagerar olika etniska grupper till att träffas. Gruppen kände sig motiverade till att verkligen förstå varför så få personer engagerar sig lokalt, men också ge emfas åt att det finns få naturliga mötesplatser i närområdet (där det är lätt att knyta kontakt med varandra).

Porträttet

Motivet, målarduken och ramen

Att göra ett porträtt innebär att genom olika moment skapa en beskrivande bild av de olika aspekter som ett visst problem består av. Syftet är att det mångfacetterade problemet ramas in i en form som går att greppa om, så att gruppen därefter kan rikta förslag på en kombination av åtgärder från olika aktörer.

Porträttet består av tre delar: ett *motiv* på en *målarduk* och en *ram*.

Motivet är det problem som deltagarna valt att fokusera på, såsom "*bristen på lokala mötesplatser*".

Målarduken är de *attityder* som är bidragande till att problemet kan bestå. Det är den osynliga bakgrunden som man tenderar att inte märka; den "luft" som problemet andas och som håller det vid liv. Luften består av saker som man tar för givna i frågan och som präglar attityder som berör problemet. Se exempel i figur 1, sidan 32. Att "ge problemet ny frisk luft" skulle innebära att genomföra åtgärder som förmår att förändra de problematiska attityder som människor har i förhållande till problemet.

Ramen består av allt vi gör och allt som vi låter bli att göra som bidrar till problemets fortsatta existens, det vill säga handlingar och beteenden. Se exempel i figur 2, sidan 32. Ramen är problemets "stödstruktur". "Vi" inkluderar alla, såväl enskilda individer, boende i området, familjer, föreningar, skolor, organisationer, myndigheter, näringsidkare.

Anledningen till att utforma ett problemporträtt har sin utgångspunkt i förförståelsen att problem som finns fortsätter att finnas genom såväl saker vi gör som saker vi låter bli att göra, samt genom de attityder och uppfattningar som vi har. Om problemet har funnits länge kan det vara svårt att se vad det *är* vi gör som, om än indirekt, bidrar till att status quo bibehålls. Ännu svårare kan det vara att se att våra egna attityder och föreställningar också

■ Porträttet

är en del av problemet, vilket innebär att vi inte står utanför problemet, utan *i* det. Porträttet ger oss en inblick i hur vi i själva verket faktiskt medverkar till de problem som vi vill ska upphöra; genom att så nyanserat som möjligt identifiera det som stöder problemets fortgående existens skapas en ny startpunkt för förändringsmöjligheter.

kommentar ...

Det kan verka som en lite svårsmält start att ta fram exempel på hur man som individ och kollektiv bidrar till de problem man så gärna vill lösa. Att processledaren håller i detta på ett neutralt sätt är mycket väsentligt. Den förförståelse som vi har som utgångspunkt är att problem är komplexa och att problemens komplexitet måste identifieras i detalj för att ses för vad de är.

Tillvägagångssätt – del 2

Lista attityder och beteenden

Två blädderblock placeras sida vid sida; ett för målarduken och ett för ramen. Då deltagarna ger exempel på attityder och beteenden listas dessa på de två blädderblocken. Processledaren kan hjälpa deltagare att rikta sin uppmärksamhet genom frågor som för olika sammanhang i fokus, speciellt i de fall då en grupp bara ger exempel på enstaka aktörers attityder och handlingar (till exempel ung-

domar, hyresvärdar, polisen etc.). Dessutom kan processledaren behöva fråga:

– *Vad som inte görs?*, ifall den sidan av problemet glöms bort. När ramen och målarduken är fyllda görs en sammanfattning som beskriver porträttet i sin helhet. Sammanfattningen innehåller en problem- och orsaksbeskrivning, samt en slutledning som mynnar ut i en fråga att föra med sig till nästa möte. Vi kallar det för *fokusfråga*, eftersom den ska fokusera gruppens uppmärksamhet på porträttets problematik inför att börja tänka ut potentiella åtgärder. (se figur 3 sidan 33)

Målarduken

Exempel på vanliga attityder:

Att hålla problemet på avstånd: *Det är inte så illa som en del tycker. Så länge det går bra för mina egna barn är jag nöjd. Någon annan får lösa det, det gör dom väl...*

Maktlöshet: *Jag har ingen möjlighet att förändra något. Jag talar inte tillräckligt bra svenska för att delta i aktiviteter.*

Skylla på andra: *Om det inte vore för ungdomar, föräldrar, polis, bostadsbolag...*

Ond cirkel: *Varför fixa när det bara förstörs igen? Vi kan lika gärna förstöra, det är redan fullt.*

Rädsla: *Om jag säger till kan jag få igen. Om jag deltar kan jag bli förlöjligad.*

Misstro: *Dem är det ingen idé att tillfråga, de kommer bara när det är resor till Ullared. Polisen kommer bara när svenskar ringer. Bostadsbolagen ger lägenheter åt banditer.*

Huvudet i sanden: *Om bara dessa ungdomar drog någon annanstans istället. Det blir nog bättre efter sommaren... Det är värre i andra stadsdelar.*

Negativ inställning: *Det är inget att ha. Det är värdelöst här. Jag bor bara kvar så länge jag måste.*

Ensidig hållning: *Invandrare måste lära sig svenska, all information ges på svenska språket.*

Ramen

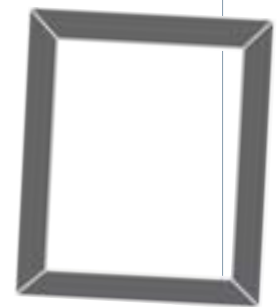
Exempel från en av grupperna:

Beteenden som vi HAR som att problemet finns kvar:

- Boende går till mötesplatser som de redan känner till.
- Många "stannar kvar i hemlandet" genom att titta på parabolkanaler.
- Offentliga aktörer tar bort lokala platser där man träffas; bibliotek, restauranger, post etc.

Beteenden som vi INTE HAR som bidrar till att problemet finns kvar:

- Som boende tar man inte hand om de nyinflyttade som faktiskt vågar gå på till exempel kräftska eller andra nya aktiviteter.
- Inga personliga inbjudningar till lokala fester (de finns i svalen o inte i brevlådan).
- Man knackar inte dörr för att bjuda in till gemensamma aktiviteter inom till exempel hyresgästföreningen.
- Man tar bort istället för att skapa ett inbjudande centrum i området.

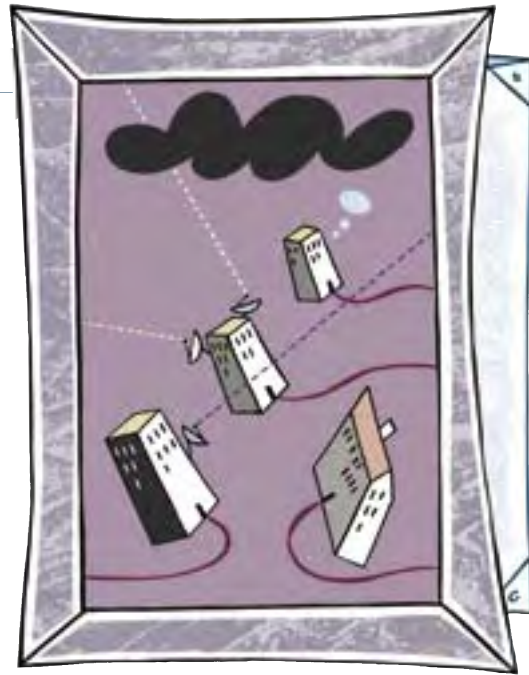
Figur 2. Exempel på beteenden som kan höra ihop med ett problem.

Figur 1. Exempel på attityder som kan höra ihop med ett problem.

Porträttsammanfattning

Problembeskrivning: Avsaknad av naturliga mötesplatser (och evenemang) i närmiljön och av initiativ till att olika etniska grupper samlas och umgås tillsammans påverkar området negativt. Boende blir isolerade från varandra och känner sig främmande och avståndstagande inför varandras olikheter, vilket också bidrar till att många får det svårare att integreras i sin nya miljö. Det medför också att det blir svårt att ta gemensamt ansvar för hur man vill ha det i området och kring det gemensamma boendet; man kan eller vågar inte säga sin mening om man tycker någon vuxen eller något barn betar sig illa av rädsla för eventuella följder.

Orsaker till problemet: När vi människor känner oss otrygga eller rädda söker vi oss till det som vi känner till – den egna kulturen (såsom landsmän, TV-utsändningar från hemlandet via parabol), istället för att skapa nya kontakter. Föreningar och boende underlättar inte för nya boende att våga ta kontakt och komma med i aktiviteter, trots att de vill ha kontakt med nya Lövgärdetbor. Flera boende har svårigheter att förstå den information som kommer från myndigheter, skola och bostadsbolag, både dess innehåll och inne-

börd. Språkproblem gör att det är svårt att kunna småprata boende emellan, vilket försvårar kontakt och gemenskap. Brist på lokala mötesplatser i Lövgärdet bidrar till problemet, eftersom naturliga mötesplatser behövs för att underlätta kontakten mellan människor som inte känner varandra.

Porträttets fokusfråga

Hur kan vi i Lövgärdet skapa mötesplatser och intresse för möten mellan människor med olika etnisk bakgrund?

Motivet

- Brist på fritidsaktiviteter för killar i 12-15 årsåldern efter skolan.
- Service försvinner från området utan protester från boende (trots att det anses som viktigt).
- Brist på naturliga mötesplatser i närmiljön och av initiativ till att olika etniska grupper samlas och umgås tillsammans.

Figur 3. Exempel på fokusfrågor som grupper i Lövgärdet valde.

Vinster och lärdomar

Nyttoaspekter

Ett greppbart problem

Under det här mötet har ett större problemkomplex omvandlats till en konkret fokusfråga. Det finns nu en mängd information om ett problem av hanterbar storlek; ett problem som går att greppa om. Tillvägagångssättet som det gjorts på är av stor betydelse: Vi har inte sållat bort mindre viktiga delar och valt de mera övergripande, istället har vi tvärtom inkluderat fler aspekter, fast inom ett mindre fält, så att porträttet belyser flera olika aspekter av samma situation.

En mångsidig bild

Porträttet ger en mångsidig bild av attityder och beteenden hos såväl boende som lokalt verksamma organisationer och andra aktörer med övergripande ansvarsområden. Alla dessa aspekter kan nu tas i beaktande för att rikta åtgärdsförslag med rätt slags ansats. Det ger oss alltså en bild att utgå ifrån när vi ska ge förslag till vad vi – individer och våra organisationer, frivilliga och samhällseliga kan och behöver göra för att hitta varaktiga lösningar till problemet.

Lärandeaspekter

Se egna möjligheter att påverka

Deltagarna har både begrundat och spontant fått ge uttryck för de attityder och beteenden som de sammankopplar med porträttmotivet och börjar få en konkret uppfattning om problemets många olika vinklar. Genom att lista såväl handlingar som avsaknad av handlingar, blir också möjliga åtgärder synliga, varav en del berör hur deltagarna själva kan bidra med önskvärd förändring. Detta växer fram ur deras egen berättelse och har visat sig skapa motivation och en känsla av hopp. Kanske just för att man själv kan vara en bit av en sådan förändring.

Exempel från grupper i Lövgärdet

Deltagarna har med stort engagemang kastat sig in i denna metod och bidragit med många egna exempel på vad som hindrar dem från att aktivt ta tag i saker de vill se förändring i. Föreningsaktiva har talat om behovet av att bjuda in till föreningsaktiviteter på ett annat sätt än att skicka information per brev till boende (vilket inte fungerat).

I grupperna har man talat om rädsla, passivitet, egna och andras fördomar, isolering och bristande mod. I ungdomsgruppen uttryckte en person spontant:

– Årligt talat, jag har ju också varit med och förstört saker. Nu vet jag hur jag ska hindra mina kompisar från att vandalisera..., genom att hålla dem sysselsatta med bra aktiviteter.

kommentar ...

De iakttagelser som har gjorts i porträttet är inte uttömmande och bygger i hög grad på subjektiva faktorer, såsom egna erfarenheter som bara i viss mån är generaliserbara. Trots det ger porträttet en mer fyllig bild av de faktorer som bidrar till problemet än vad var och en som medverkat såg från början. Gruppen har skapat en bild som inte utesluter annan information, men som kan jämföras med andra grupper porträtt (om man så önskar) för att ge ytterligare klarhet och överblick över vilka åtgärder man behöver rikta blicken mot.

Idéutveckling med hjälp av porträttet.

Förslag som på olika sätt ändrar porträttet

Deltagarna har under de föregående mötena både vridit och vänt på närområdets trygghets- och trivselfrågor och är nu redo att börja arbeta med åtgärdsförslag som riktar sig mot de olika aspekter som målarduken och ramen synliggjort. Då porträttet skapades blev det tydligt att det som är problematiskt med en fråga har flera ”lager” eller ”nivåer” av orsaker. Dessa orsaker existerar delvis som varandras motpoler, eftersom de reflekterar såväl problematiska handlingar som uteblivna handlingar. När vi under tredje mötet ska utveckla idéer – ”en brainstorm” – över potentiella ansatser som kan ha en positiv påverkan, är deltagarna medvetna om att det kommer att krävas flera olika slags insatser, från flera aktörer och av flera olika skäl. Förslag behöver till exempel både riktas mot sådant som behöver göras och sådant som behöver upphöra. När det handlar om problemkomplex krävs det en mångfald av åtgärder från flera aktörer, med varierande verktyg till problemets olika sidor.

Tillvägagångssätt

Lista idéer

Flera blädderblock kan behövas eftersom det brukar finnas många idéer, nu när deltagarna äntligen får fritt utrymme att uttrycka dem. Det brukar gå smidigt att få igång det kreativa tänkandet i den här sessionen, men processledaren behöver påminna deltagarna att det behövs åtgärder som riktar sig till *alla* de attityder och beteenden som finns på problemporträttet. När deltagarna nu får i uppgift att göra en idélista över möjliga handlingar, kan de tänka på hur ett annat, önskvärt porträtt skulle se ut. Ett porträtt som speglar de attityder och beteenden som kan bidra till en positiv förändring.

- Vilka insatser kan jag och andra göra för att fostra sådana nya attityder som behövs för att ändra den luft som problemet andas?
- Vilka insatser kan jag, och vi, göra för att ändra befintliga mönster och förhållningssätt och för att skapa nya?
- Vad behöver vi börja göra respektive sluta att göra?

(Det kan innebära nya policies, nya system, åtgärder och samverkan, som slutar att ge stöd åt de problematiska beteendena och som istället börjar stödja nya, önskade).

För att få igång flödet av idéer är det viktigt att alla förslag som deltagarna kommer med skrivs upp och att diskussioner om åtgärdernas lämplighet eller effektivitet undviks. Då är det lättare att skapa en atmosfär där det upplevs vara möjligt att också tänka och uttrycka sig ”utanför ramarna”. Senare kommer listan att ses över igen, men här vill vi uppmana till att alla individer bidrar med sin kreativitet. Målet är att skapa en lista som innehåller konkreta förslag över vad en rad olika individer, organisationer, föreningar, näringsliv och myndigheter skulle kunna göra för att bidra till önskad förändring. Optimalt är att listan inkluderar potentiella åtgärder och insatser som så gott som alla som finns och verkar i närsamhället kan göra – i olika utsträckning. Deltagarna får alltså frågan:

- *Vad kan jag göra och vad kan andra göra åt detta?*

Ibland är förslagen från deltagarna abstrakta och generella och då behöver processledaren be om förtydligande, genom att till exempel fråga:

- *Vem ska göra det?*
- *På vilket sätt hjälper åtgärden till med att lösa problemets attityder eller beteenden?*

Förslagen skrivs upp på blädderblock och gruppen håller på i cirka 40 minuter, eller längre om så behövs. Om idéerna börjar tryta kan processledaren vara uppmärksam på vilka aktörer, institutioner, föreningar och organisationer som har nämnts och vilka som inte finns med i listan över förslag. Det kan finnas delar av porträttet som man har glömt att tänka på, vilket processledaren också behöver

vara vaken för. Det är en god idé att ha hela porträttet utskrivet på papper eller åtminstone ha med ramen och målarduken uppklitrade på väggen. (I våra grupper dokumenterade vi arbetet mellan mötena och skickade ut till deltagarna inför nästa möte.)

Kanske befarar någon att den här listan kan bli ett slags önskelista av vad gruppen vill att andra ska göra, någon annan aktör, som ”borde” äga frågan; till exempel bostadsbolag, polis eller stadsdelsförvaltningen i området. Det är emellertid inte vår erfarenhet. När metoden har nått det här steget och deltagarna stannat kvar, brukar flertalet kunna se att en enskild aktör eller organisation inte kan påverka hela porträttet själv. Visst kommer det en hel del formidabla idéer som verkar otroliga och drömliknande, men att våga gå utanför ramarna i den här sessionen, demontera de vägspärrar som hindrar okonventionella idéer att ta sig igenom, gör att det verkligen kommer ”ny frisk luft” in i den nya kartbilden. Nästa uppgift är att granska listan utifrån de förutsättningar som behövs för att kunna förverkliga olika åtgärdsförslag.

kommentar ...

Det är vanligt att förslag på åtgärder uttrycks vagt och att det inte nämns vem som ska utföra dem. TIP-metoden handlar om att steg för steg konkretisera vad problemet handlar om, vem som skapar problemet, hur det går till och vem som kan bidra med lösningar. Att tydligt formulera vem som är potentiell aktör bidrar till att tidigt kunna utvärdera möjligheterna att genomföra åtgärder.

Sortera listan över åtgärdsförslag

När gruppen är klar med förslag är nästa uppgift att sortera listan över potentiella åtgärder i tre kategorier. Deltagarna får i uppgift att sortera in alla förslag med hjälp av tre frågor:

FI Vilka av dessa förslag kan göras frivilligt?

Kategorin **FI (Frivilliga Insatser)** kallas de åtgärder som kan startas nu, frivilligt. Det innefattar förslag som kan göras självmant bland enskilda, familjer, företag, skolor, organisationer, myndigheter osv. Det är åtgärder som inte kräver ändrade direktiv.

P Vilka förslag kräver någon form av ändrade riktlinjer?

Inom kategorin **P (Policy)** placeras åtgärder som kan behöva ändrade beslut, riktlinjer, handlingsplaner, (formella och/eller informella) hos myndigheter, social service, bostadsföretag, organisationer, skolor osv. Här placeras även lagändringsförslag.

R Vilka förslag behöver samråd om?

Förslag som behöver samråd placeras i kategorin **R (Rådslag)**. Rådslag kan existera i tre former; *inom* en organisation (intra), *mellan* organisationer (inter) och *lokala* som inbegriper alla berörda parter som vill delta. Rådslag markerar åtgärder som skulle behöva någon form av samråd innan beslutsfattande. Ett sätt att avgöra om det är ett förslag som hör hemma inom kategorin är om man kan anta att det skulle innefatta beslut som människor har svårt att komma överens om eller om det är svårt att se HUR det skulle gå till.

kommentar ...

Ofta kan frågor som kräver ändrade direktiv (P) behöva den större processen som rådslag innebär, eftersom policies påverkar många samhällsaspekter och kan få oönskade sideeffekter. Rådslag inom TIP-metoden är ett forum där en gedigen konsekvensanalys görs innan beslut genomförs. Beslut påverkar många och hur ofta är en enskild grupp egentligen ensam om en fråga?

Diskussion – hur vill gruppen gå vidare?

När indelningen är klar så har gruppen producerat en lista över tre olika kategorier av åtgärder. Denna lista över potentiella åtgärder bildar en ny kartbild över hur man kan arbeta vidare med det valda problemet. Eftersom listan innehåller många nivåer av åtgärder och aktörer är det viktigt att i det här läget göra en avvägning över på vilka sätt individer och grupp vill gå vidare. Gruppen kan efter det här steget välja att enbart fokusera på den sorts insatser och åtgärder som enskilda deltagare kan göra (eller den förening eller organisation de eventuellt tillhör) och alls inte beröra de frågor som kräver större processer och rådslag. Hur gruppens sammansättning ser ut påverkar också vidare val; till exempel om metoden har utförts i en boendegrupp eller inom ett beslutsfattande organ. Väljer gruppen att enbart utgå från frivilliga insatser finns möjligheten att sätta igång en rad aktiviteter och tillsammans uppmuntra varandra, bygga upp gemensamma nätverk och få nya uppslag. De bör då lägga in ett extra moment där de väljer riktning, samt gör en målformulering och handlingsplan för gruppen. Efter allt arbete som lagts ner på att komma fram till en åtgärdslista, är det väsentligt att avsätta den tid det tar att kristallisera och utforma en lämplig nivå av fortsatt engagemang som passar deltagarna i gruppen.

Välja en fråga till rådslaget

Om gruppen väljer att förbereda ett rådslag, behöver de välja ett åtgärdsförslag ur den kategorin som bäst länkar samman deras förståelse för problemet i sin helhet; ett förslag som verkar centralt och viktigt för problemets karaktär och som väcker gruppens engagemang. Eftersom varje åtgärd riktar sig mot någon aspekt av porträttets problematik handlar det i praktiken om att välja ett förslag som öppnar upp till en diskussion om just den problematiken. När det blivit dags för grupper att välja bland förslagen har vi som processledare sett att de trådar som deltagarna har börjat nysta i redan under första mötet, vars trassel har sett ut på ganska skilda sätt i processens olika moment, i slutändan har haft ett eller ett par genomgående teman. Genom att ägna en viss tid åt att sammanfatta hur mötena har fört angelägna frågor framåt, kan det bli enklare att välja riktning. De gånger det har varit svårt att formulera en enkel och neutral problemfråga har vi kunnat gå tillbaka till föregående möten och hittat

de ”gemensamma trådar” som processen har inneburit för deltagarna och som hänger samman med de mest angelägna synpunkterna de haft. Ibland har det varit tydligt att deltagarna intresserat sig för olika frågor. Men det vi flera gånger märkte i arbetet med grupperna är att vid det här steget framstår skillnaderna som mindre än i början och de trådar som nystas upp ser mer ut som olika nyanser som framträder på *samma* nystan. Detta kan verka som en aningen abstrakt beskrivning, men processledare behöver sträva efter att se en helhet i processen, så att den resterande delen av arbetet verkligen bottenar i det grundläggande engagemanget hos deltagarna.

Omformulering av åtgärdsförslag

När gruppen valt ett åtgärdsförslag behöver detta omformuleras och öppnas upp så att det bjuder in till en diskussion som också väcker intresse hos andra deltagande. Åtgärdsförslaget omformuleras då till en problemfråga som berör det problemområde förslaget riktar sig mot. Det gäller att formulera en problemfråga som är neutral, så till vida att alla som hör den kan gå med på att den beskriver fakta och inte en tolkning av ett problem. Har man en alltför allmänt formulerad fråga betyder det att den består av ett problemkomplex, en samling av komponenter (vilket var anledningen till att vi gjorde ett Porträtt; för att bena isär dessa till mindre delar). Det handlar om att formulera problemfrågor som är så pass riktade och konkreta att vi kan reagera på dem; att de i sig själva manar till handling. Problemfrågor kan vara positivt eller negativt formulerade:

–*Vad kan vi göra för att förbättra..., vad kan vi göra för att stoppa...?*

Ju mer detaljerad och tydlig fokus en problemfråga har, desto lättare kommer det att bli att hitta lösningar till den.

kommentar ...

Denna uppgift innehåller de största fallgroparna i metoden. Att formulera en så precis problemfråga är svårt; det är lätt att täcka in för mycket på en gång eller behålla en hög abstraktionsnivå. I våra grupper i Lövgärdet hjälpte vi i egenskap av processledare till att formulera ordvalen i dessa frågor, eftersom det är en uppgift som kräver en hel del tid och resonemang som mötet inte gav tid för.

■ En vald problemfråga

Exempel på frågor till rådslag från grupper i Lövgärdet:

- *Vad kan vi göra för att bryta den språkbarriär som vuxna invandrare i närområdet har?*
- *Hur kan vi stoppa vandalisering som beror på att ungdomar är uttråkade?*
- *Hur kan vi göra Lövgärdet centrum till en attraktiv plats för de boende?*

Erfarenheter från grupper i Lövgärdet

I de grupper vi arbetade med i Lövgärdet var som tidigare beskrivet den ursprungliga agendan att föra medborgarnas trängande frågor om trygghet och trivsel i sitt närområde vidare till stadsdelsförvaltning och BRÅ i Gunnared. Samtidigt var vi själva angelägna om att tillvarata det växande engagemanget som fanns i de grupper vi träffat vid flera tillfällen. I två grupper tog vi fram ett förslag som ingick i kategorin Rådslag, som vi arbetade vidare med.

Ungdomsgruppen från Lövgärdesskolan

I gruppen med ungdomar ville vi underlätta för möjligheten att de skulle hitta sätt att använda åtgärdslistan kreativt. Vi bad vi dem därför att välja ut några speciellt intressanta riktningar och undersöka dem med hjälp av några uppgifter vi tagit fram åt dem. Varje individ i gruppen fick välja två förslag som de helst ville arbeta vidare med och till slut fick gruppen gemensamt arbeta två och två med varsitt eller ett par förslag. Dessa grupperades in i fotbollsplan, fritidsgård och skola. Ungdomarna fick en rad frågor som de fick till uppgift att försöka besvara.

- *Vad krävs för att gå vidare med frågan?*
- *Vem behöver man prata med?*
- *Vilka attityder behöver man eventuellt ta hänsyn till (målarduken)?*
- *Vad kan vi själva göra (frivilliga insatser)?*
- *Vilka beteenden behöver förändras (ramen)? Vem har dem?*

Fotbollsexemplet

Gruppen som arbetade med frågan om bollplaner kom fram till att det behövdes föras samtal med Park- och naturförvaltning, Stena Fastigheter och Poseidon eftersom de alla är aktörer som kan ha olika ansvarsområden i frågan. Hänsyn behöver tas till att det kan finnas brist på tilltro till ungdomars förmåga att sköta planerna från de ansvarigas sida och därför behöver diskussionen handla om vad alla kan göra bättre för Lövgärdets planer, alltså hur både ägare och spelare kan samarbeta bättre.

Gruppen kom sedan med förslaget att skriva ner hur de själva som ungdomar såg på problemet. Det ville dessutom gärna hitta en vuxen i den lokala fotbollsklubben som kunde hjälpa till med uppgiften att få bollplanerna i området att fungera bättre. De trodde också att rektorerna skulle kunna hjälpa till med information om hur de som är ansvariga för bollplaner i området resonerar och vilka planer de har.

Ungdomarnas arbete redovisades för en av rektorerna på Lövgärdesskolan och i den lokala trygghetsgruppen. En av eleverna gick även på en tur, en "Bollplansvandring" i området ihop med en representant för Park- och naturförvaltningen och planeringsledarsamordnaren i SDF Gunnared och besökte två fotbollsplaner, samt en basketplan i området som gruppen haft synpunkter på.

Lekplatsexemplet

I gruppen bestående av småbarnsmammor, där stor vikt lagts vid den fysiska miljön, gjordes en trygghetsvandring med särskilt fokus på småbarnsmammors behov av att kunna använda lekplatsen och att barnen inte skadar sig där. Utrustning, småbarnsgungor och farligt skräp på marken, krossat glas, etc. togs upp. *Hela vandringen finns dokumenterad i bilaga 1.*

Reflektion över eget engagemang som boende i området

I grupperna talades mycket om vad de själva kunde och ville göra. I gruppen med småbarnsmammor dokumenterades delar av en sådan dialog:

Processledare: *Var skulle du vilja lägga din personliga kraft på de närmaste 4-5 åren?*

E: *Jag skulle vilja påverka och vara delaktig. Jag har ju språket. Barn, familj och integrationsrelaterade frågor.*

M: *Jag skulle vilja bidra till att hitta formerna, strukturer som funkar för påverkan/delaktighet. Gruppens energi är viktigt.*

B: *Jag skulle vilja hjälpa nya familjer som kommer till Lövgärdet – hur saker funkar – tvättstuga och sånt. Berätta om de möjligheter som faktiskt finns här. Sedan skulle jag vilja fråga hyresvärdarna hur de tänker kring vem som flyttar in här och diskutera det.*

H: *Jag vill ha bättre boendemiljö. Jag är aktiv i Hyresgästföreningen och engagerar mig så mycket jag kan redan. Dessutom tränar jag flickor och är aktiv i en fotbollsförening.*

E: *Jag skulle vilja ha återkoppling på hur förvaltning och andra tar emot det arbete vi gör här.*

Exempel på åtgärdsförslag från ungdomar och tjänstemän

Tabellen på sidan 40 visar exempel på åtgärder ungdomar och deltagare vid arbetsseminarium föreslagit. Vi har tyckt att det varit intressant att skolungdomar och tjänstemän i vissa avseenden har haft mycket liknande förslag på åtgärder. Figuren är indelad i motiv, målarduk och ram, för att exemplifiera hur olika åtgärder riktar sig mot olika eller flera delar av problemet. Figuren kan användas som ett riktmärke när man utvärderar åtgärdsförslag genom att för varje förslag begrunda: *Vänder sig dessa åtgärder till själva problembilden, till de attityder som gör att problemet finns och/eller sådana strukturer som påverkar att problemet kan fortgå?* (Det kanske inte är så enkelt att avgöra, men huvudpoängen är att en skattning görs där alla förslagen sätts i samband med problematiken.)

<p>Exempel på åtgärder för problemet med ungdomar som vandaliserar på grund av uttråkning/brist på fritidssysselsättning</p>	 Motiv	 Duk	 Ram
<p>Frivilliga insatser</p>			
<p>Initiativ från lärare, föräldrar och frivilliga ungdomar till att få ungdomar att förstå vikten av gemensamt ansvar för Lövgårdets utseende. (U)</p>	✓	✓	✓
<p>Ha frivilliga vuxna (föräldrar, föreningar) som tar ansvar för ordning i området efter skoltid. (U)</p>	✓		✓
<p>Tillsätta personer som tar ansvar för fotbollsplaner, tex. elever på skolan. (U)</p>	✓		✓
<p>Öka delaktighet: Trygghetsvandring för ungdomar som anordnas av förvaltning/skola. (U) Trygghetsvandringar med ungdomar som vandaliserar eller befinner sig i riskgrupper för att öka medvetenhet hos sig själv och andra. (A)</p>		✓	✓
<p>Öka stolthet över området: Ungdomsambassadörer som lobbar för positiva saker i Lövgärdet. (U)</p>		✓	
<p>Starta frivillig föräldrautbildning genom skolan. (U) Starta frivillig föräldrautbildning genom kommunen. (A)</p>		✓	✓
<p>Policy</p>			
<p>Skapa en fritidsgård som riktar sig till yngre ungdomar – så att de inte frestas att vandalisera. (U)</p>		✓	✓
<p>Installera övervakningskameror på de mest utsatta ställena i Lövgärdet: torget och i garage och dessutom (i samverkan med skolan, polis, bostadsbolag och ev. flera) föra en dialog med ungdomar om varför. (A)</p>	✓		✓
<p>De som förstör ska åläggas att betala för skadegörelse. (U)</p>	✓		
<p>Rådslag</p>			
<p>Initiera och ekonomiskt stötta kulturprojekt – teater, dans, musik som involverar många och resulterar i föreställningar som speglar boende i Lövgärdet. (A)</p>		✓	✓
<p>Samråda i möte mellan bostadsbolag, fritidsansvariga, skola och intresserade elever i frågan; Hur kan vi skapa fler fritidssysselsättningar för yngre tonåringar i Lövgärdet efter skoltid? (U)</p>			✓

Exempel på olika åtgärder för att tackla olika delar av porträttet. Förslag från ungdomsgruppen (U) och aktörer (A) på seminariet.

■ Förslag på insatser för att ändra ramen och målarduken.

Vinster och lärdomar

Nyttoaspekter

En lång lista över tänkbara åtgärder

Detta steg har tagit fram ett register av åtgärdsförslag, som i olika utsträckning och på olika sätt riktar sig till porträttet som gjorts. Materialet bildar en kartbild över möjliga sätt att vidta åtgärder mot problemet. Eftersom ett gediget arbete redan har gjorts med att belysa problemet bör den här åtgärdslistan ha potentialen av att verkligen kunna påverka många sidor av problemet gruppen har beskrivit. Vill flera aktörer arbeta strukturerat med problematiken finns nu en lista att utvärdera och utgå ifrån, del för del.

Lärandeaspekter

Sätta ord på mångsidiga lösningsförslag

Vi har märkt att grupperna vi arbetat med har många konkreta idéer och förslag, som både kan leda till samverkan och egna initiativ. I det här steget får deltagarna på ett nytt sätt uppleva sitt eget engagemang, samt tydliggöra vad de själva kan göra samt hur andra behöver komma in med insatser. Genom att se vad porträttet består av öppnar sig allt fler kreativa sätt att bemöta dess problematik. Det är också en träning i att tänka i flera led; både vad som kan göras på flera olika nivåer, samt vem eller vilka som skulle vara lämpliga för uppgiften och vilken typ av beslut som förslaget behöver gå igenom för att kunna påbörjas. Den gråzon som kan ha existerat vid första mötet, då det ofta låter som att det är andra som både bär skuld och är ansvariga för hela kartbilden, ihop med egen upplevd frustration och maktlöshet, nyanseras i det här steget. Deltagarna får chans att tänka igenom hur flera olika individer, organisationer och andra, kan medverka till förändring, hur många krafter som krävs och att upptäcka att de själva har mer egen kraft att verka än de först insåg.

Kapitel 5 – Perspektivprovning

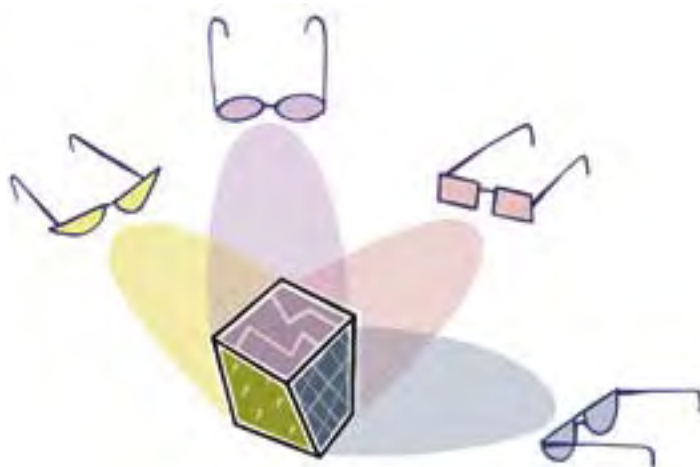
Att närma sig lösningar på problem från flera håll

Vi har inför det här mötet gjort en tydlig, avgränsad och neutral problemformulering med utgångspunkt i ett av de åtgärdsförslag som togs fram föregående möte. Problemfrågan som deltagarna valt har i det här skedet blivit en utgångspunkt för *många* potentiella ansatser, eftersom den kräver flera aktörers engagemang och samråd. En stor del av komplexiteten som finns i problemfrågor påverkas av att människor har rätt skilda uppfattningar om hur de bör hanteras och det finns anledning att tro att det kan vara svårt att komma överens om åtgärder. Kanske är det till och med svårt att inom en grupp föreställa sig vilket det bästa sättet skulle vara?

Ju mer en fråga berör människors upplevda behov, desto viktigare blir valet av ansats och resultatet av ett beslut. Just därför är det viktigt att olika perspektiv engageras och jämförs. Om vi riktar blicken mot våra dagstidningars debattforum finner vi dagligen hur problemdiskussioner präglas av positivt formulerade åtgärdsförslag, samt lika negativt laddad kritik riktad mot desamma. Som vi tidigare beskrivit så är TIP-metodiken utvecklad för att de som deltar ska ha möjlighet att föra dialoger utan att hamna i polemiska diskussioner eller debatter. Istället utforskar deltagarna gemensamt för- och nackdelar med ansatser i alla relevanta perspektiv och dokumenterar det. Dokumentationen från mötet bildar ett underlag till det rådslag som ska följa. Hur det går till ska vi beskriva närmare i det här kapitlet.

Att se ett problem genom olika perspektiv

I illustrationen ovan ser vi glasögon med olika färger som från varsitt håll betraktar problemfrågan (kuben). Glasögonen representerar olika perspektiv som med sin begränsade utblick ser problemet; präglade av sina specifika vyer och nyanser i synfältet ser de problemet från var sitt håll. På engelska används ordet *”frame”* eller *”framing an issue”*, ett begrepp som än så länge inte är etablerat här i Sverige. I det engelska språket existerar det både som begrepp och som ett tillvägagångssätt. I till exempel USA existerar *”issue framing workshops”* inför öppna rådslag. Under sådana workshops pro-

■ Att se ett problem ur olika perspektiv.

vas olika perspektiv i en fråga, som skrivs ner som underlag till rådslag för att se till att de dialoger som förs mellan medborgare och tjänstemän om lokala angelägenheter blir konstruktiva. Det syftar till att minska risken att mötet domineras av ”den högsta röstens” perspektiv, samt att vissa aspekter av en fråga utelämnas, speciellt då det ofta saknas företrädare för vissa åsikter på plats.

kommentar ...

Den här metoddelen är den som kräver allra mest av deltagarna och som också har potentialen att verkligen öka förmågan hos deltagarna att se olika perspektiv i komplexa frågor. Eftersom det finns flera lärandeaspekter i den här metoddelen är den särskilt användbar om huvudsyftet är att stärka deltagarnas allmänna förmåga att arbeta med komplexa problem och kunna reflektera över karaktären på egna resonemang och ståndpunkter. Men om huvudsyftet är att ta fram ett underlag till rådslaget kan det istället vara bättre att en särskilt motiverad arbetsgrupp genomför detta moment, eller låta en erfaren processledare göra det förberedande arbetet själv. Beroende om syftet är att öka kompetensen hos gruppen eller enbart att generera bra åtgärdsförslag, kan man alltså variera processens utformning.

Perspektivmallar

I TIP- metoden används ett formulär indelat i sex punkter utformade för att synliggöra vilka linjer de olika perspektiven tar i problemfrågan och vilka ansatser som skulle väljas. Se figur 4. Hur perspektiven kan se ut kommer vi att närmare beskriva senare i kapitlet. Även om det kan finnas en mängd perspektiv i en fråga, brukar det räcka med tre eller fyra för att nyanserat fånga viktiga skillnader i hur problem kan bemötas. När formulären är ifyllda utgör de mallar som synliggör hur man resonerar inom respektive perspektiv; hur man formulerar problemet, vad man tror orsakar det och vilka åtgärder som man ser som angelägna.

kommentar ...

För att perspektivmallarna ska bli användbara är det helt avgörande att de som fyller i formulären gör det med intentionen att verkligen begrunda fördelarna med varje linje. De personer som har stora aversioner mot en viss linje behöver anstränga sig för att inte vara ironiska eller negativa. Vi kallar det för "att sätta ner den bästa foten". Alla perspektiv kan generera mer eller mindre konstruktiva ansatser och i TIP-metoden är alltid avsikten att plocka fram de mest konstruktiva åtgärdsförslagen och skildra varje perspektiv från dess goda intentioner att lösa problemet. Alla perspektiv söker goda lösningar – sett ur en viss vinkel. Deltagare som initialt har svårt för att ta vissa perspektiv brukar bli lättade när de får komma med invändningar och sätta ord på farhågor för oönskade konsekvenser under punkt V och VI. Men även under punkt V är det viktigt att vara konkret och tydlig med varför invändningen finns. Ju mer konkreta och konstruktivt formulerade perspektivmallarna blir, desto bättre konstruktiv dialog kan det bli på rådslaget, vilket är grundläggande för informerade och nyanserade beslut.

För att göra processen mer begripligt ger vi här ett exempel på en väl avgränsad problemfråga:

– Hur ska vi bryta den neråtgående spiralen som innebär försämrad brukbarhet av fotbollsplanen i Övre Lövgärdet?

Vi utgår från ett perspektiv som har fokus på "Lag och ordning".

I På första punkten i formuläret ska det finnas en kort titel som beskriver hur perspektivet förhåller sig till problemfrågan. Vi väljer att kalla det för att perspektivet "driver en linje". Titeln ska beskriva linjens huvudidé.

II Andra punkten beskriver de underliggande föreställningar som perspektivet avspeglar och som ligger till grund för varför man väljer den specifika linjen.

III Tredje punkten ger exempel på varför de som förespråkar linjen anser att den skulle vara den bästa vägen framåt i frågan. Under den här punkten ska exempel ges som visar de positiva aspekterna som olika aktörer ser med linjen. Såväl polis, föräldrar, skola och andra aktörer skulle kunna ha olika skäl till att vilja anta en viss linje i en fråga. Dessa anledningar ska ingå i punkt tre.

IV Fjärde punkten ger korta och koncisa exempel på olika typer av insatser som är specifika för linjen. Åtgärdsförslagen ska helst innefatta såväl olika aktörer som olika nivåer av handlingar; privata, i samverkan, i grannskapet, policyförändringar, lagändringar, etc.

V Den femte punkten beskriver sådana invändningar som andra kan ha mot linjen. Kort och koncist formuleras invändningar så att det syns på vilket sätt linjen påverkar andra perspektivs värderingar och vilka farhågor som kan finnas mot att linjen antas. Dessa är viktiga att ta med i beräkningen av flera anledningar; dels kan de synliggöra linjens blinda fläckar, dels är det viktigt att förstå vilka slags krafter som kan komma att invända emot linjen.

VI Sista punkten ska ge exempel på verkliga konsekvenser och kostnader som det skulle innebära att genomföra förslagen. Det är en slags konsekvensbeskrivning, som behöver vara med för att framställa linjen i sin helhet.

I Kort presentation av linjen:

Linje 1.

Utöka och upprätthåll regler som förhöjer planens kvalitet och förhindrar ytterligare förstörelse.

II Man kan förespråka den här linjen om man tror att:

Bara genom att erbjuda och upprätthålla regler kan vi tackla fotbollsplanens försämring och på så sätt tydligt föreskriva hur den behöver skötas för att säkerställa brukbarheten för allmänheten.

III Den här linjen skulle vara effektiv därför att:

Genom att utveckla tydliga regler och kontroller som alla blir informerade om och följer, kan spiralen av vandalisering och bristande respekt för fotbollsplanen hävas.

IV Några förslag till konkreta åtgärder från den här linjen:

- Lokala förvaltare skulle kunna sätta in övervakningskameror på platsen.*
- Lokala poliser kan patrullera i området.*

V De åtgärder denna linje förespråkar kan man ha invändningar mot för att:

En ökad "storebror ser dig" – attityd kan leda till en förtryckande atmosfär i området och är ett hot mot individens integritet.

Det skapas ingen genuin vilja av att arbeta gemensamt för en fin fotbollsplan i grannskapet av regelstyrning.

VI Konsekvenser/kostnader som olika aktörer och individer måste acceptera om linjen ska genomföras:

- Tid och resurser för att informera alla om de regler som gäller för fotbollsplanen.*
- Mer skattepengar kommer att gå till att betala för att regler efterföljs, vakter, polis.*

■ Figur 4. Exempel på hur ett formulär ser ut när det fyllts i.

Integrativ problembeskrivning

När alla formulär är ifyllda utgör de ett underlag för själva rådslaget, där deltagarna tillhandahålls en ”integrativ problembeskrivning” bestående av samtliga perspektivmallar samt en problemställning som innehåller en bakgrundsbeskrivning av problemet, (se exempel i bilaga 2.)

Problemställningen är en sammanställning av det som de tidigare mötena resulterat i, men kan också innehålla en hel del annan research, såsom användbar statistik. Den integrativa problembeskrivningen är förarbetet för en strukturerad rådslagsprocess där det går att konstruktivt diskutera ett ämne som flera människor har åsikter, idéer och även känslor gentemot, så att det som är viktigt i frågan kan ses ur flera perspektiv. Syftet är att i rådslaget kunna kombinera och integrera åtgärdsförslag hämtade från *olika* linjer, i stället för att välja *mellan* dem. Det handlar om att kunna se att det finns viktiga förslag i mer än ett angreppssätt och att kunna skapa ett brett spektrum av ansatser. Om vi för tankarna till porträttet och allt det som är med och skapar och upprätthåller problemet är det lätt att se att många angreppssätt behövs. Handlingsplaner ska kunna rikta sig mot såväl det som motiverar problembeteende som sociala och politiska system som hjälper till att upprätta och bibehålla problemet. En integrativ problembeskrivning hjälper oss förbi föreställningar om att det skulle kunna finnas en enda korrekt lösning, som i komplexa problemfrågor sällan är fallet.

Metodiskt arbete med perspektiv

Det kan vara svårt att få syn på vad som är olika perspektiv i problemfrågor. Då vi utprovat metoden i Lövgärdet har vi använt två sätt. Det ena är att ta utgångspunkten i underliggande mänskliga behov, vilket är den metod som används i TIP-metoden. Dessa underliggande behov kan styra såväl individer, grupper och organisationer i olika utsträckning och olika behov kan stå i förgrunden vid olika tillfällen och perioder. Till exempel då det finns ett trängande behov av säkerhet kan det behov som hamnar i förgrunden vara att undanröja hot. I samhällsdebatten är dessa perspektiv vanligt förekommande som ansatser för hur man uppnår förändringar. Att utgå från definierade mänskliga behov för att vaska fram perspektiv kallar vi för *strukturerad metod*.

Strukturerad metod – behovsstyrda ansatser

I den strukturerade metoden utgår man från sex olika behov som på olika sätt spelar roll för beslutsfattande. I olika situationer kan dessa olika behov få en större eller mindre betydelse.

- 1** Fokus som styrs av trygghetsbehov och överlevnad. *Behov av att värna om överlevnad (fysisk eller känslomässig) och att inte förlora det som upplevs som trygghetsskapande.*
- 2** Fokus på den egna plats- och grupptillhörigheten. *Behov av att värna om gruppens identitet; det kan handla om land, kultur, språk och berör till exempel frågor om diskriminering.*
- 3** Fokus som styrs av stark tidspress och begränsas till att uppnå specifikt resultat. *”Vad som än krävs; det måste göras nu!” Behovet av uppnå personliga mål, resultat styr över tillvägagångssättet. Kan ofta finnas med i problemfrågor som handlar om kriminalitet, gängaktiviteter etc.*
- 4** Fokus på att skapa stabilitet och regler; upprätta lag och ordning. *Behov av att känna säkerhet, ingå i samhällets normgivande strukturer, ha tillförlitliga auktoriteter som upprätthåller stabila relationer.*
- 5** Fokus på att frigöra människors egen initiativkraft. *Behov av att säkerställa möjligheter för individuella initiativ; frihet att uttrycka sig, utvecklas etc. Finns med i alla typer av problemfrågor.*
- 6** Fokus på att åtgärda de svagheter i systemet som bidrar till att problem uppstår. *Behov av flexibla och anpassade lösningar för att kunna möta olika slags behov inom det befintliga systemet. Behov av att återställa systemets ”svaga länkar”; oavsett vilka de är.*

Överlevnad och impulsstyrda handlingar kan finnas inbäddade i de övriga fyra perspektiven, men de får däremot inga egna perspektivmallar. Dessa perspektiv handlar mer om omedelbara reaktioner på olika situationer än om strategiskt tänkande.

Organisk metod

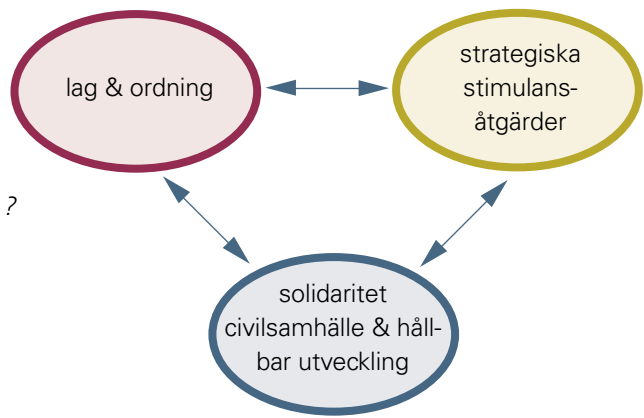
Den andra metoden vi har använt kallar vi för *organisk metod*, därför att vi låter perspektiven utformas med utgångspunkter i deltagarnas eget material, från listan över potentiella åtgärder. Genom att se efter centrala skillnader i de förslag som finns i listan, går det också att ta fram idéer om

■ Underliggande motivationsfaktorer.

Många samhällsfrågor har följande dynamik, till exempel:

- Hur ska vi betala för... ?
- Vilken linje är bäst för oss i fråga om... ?
- Vilka roller ska... ha i... ?
- Hur ska vi organisera... ?
- Hur ska vi förändra hur vi gör... ?
- Miljö- och klimatfrågor.
- Generella politiska, ekonomiska system förändringar.

När människors beteenden blir till lokalsamhällets problem, kan den här konstellationen behövas för att hantera problemfrågor som berör:

- Brott
- Våld
- Droger
- Tonårsgraviditeter
- Olika slags ungdomsproblem

■ Exempel på fokus i olika samhällsproblem.

vilka synsätt och föreställningar som ligger bakom förslagen. Förslagen: *Låt ungdomarna som förstör betala själva*, *Sätt upp övervakningskameror* – ingår i ett ”Ordning och regler perspektiv”, medan *Sprid positiv information om Lövgärdet*, *Gå ut med information till ungdomarna om vikten av gemensamt ansvar* – kan vi kalla för ett ”Information/kunskapsperspektiv”. Förslagen grupperas och sätts in i formulären, med titlar som gruppen gemensamt tar fram. Mer exempel på den här metoden ges senare i kapitlet.

Tillvägagångssätt

Förberedande övning i perspektivtagande

För att illustrera vad det innebär att ha olika behov i förgrunden finns det en övning som grupper kan göra innan de börjar göra perspektivmallar. Övningen går ut på att genom egna minnen och känslor (eller känslor som någon i ens närhet har haft) påtagligt få till livs hur det är att bemöta och känna inför olika situationer. Övningen ger en ingång till att utveckla perspektivmallarna. I gruppen i Lövgärdet där vi provat detta fick var och en av deltagarna skriva ner sina reflektioner efter varje moment. Efteråt diskuterade vi gemensamt vilka tankar och känslor som väckts av övningen.

Kommentar ...

Det finns fler sätt att ta fram perspektiv som vi använt i andra sammanhang; i värdekonflikter, i grupper med existerande perspektivskillnader, på arbetsplatser, etc. Fördelar med att använda den organiska metoden är att den är engagerande och utgår från gruppens egen kunskap, men en nackdel är att den inte belyser alla perspektiv som faktiskt finns i en problemfråga. Om en arbetsgrupp vill utforska en angelägen fråga genom att prova olika perspektiv, kan det å andra sidan vara en poäng att bara utgå från de perspektiv individerna inom gruppen företräder och kanske har en värderingskonflikt om. Sammanhanget kan avgöra hur man arbetar vidare med detta, men med perspektivmallar som grund går det sedan att föra en strukturerad och nyanserad dialog i svåra frågor.

Övning och introduktion till 6 olika perspektiv

- Kan du dra dig till minnes en upplevelse då du känt att du skulle vilja ha eller göra något "på en gång," och inget fick tillåtas att komma i vägen för detta?
- Kan du dra dig till minnes en upplevelse av längtan efter en välbekant plats med människor som du kände tillhörighet till... ett grannskap, ett personligt nätverk, en utökad familj...?
- Kan du dra dig till minnes en upplevelse där du känt dig orolig för din egen eller någon annans överlevnad?
- Kan du dra dig till minnes en upplevelse då du tänkt och känt att: "dessa problem skulle inte finnas om alla bara gjorde det de borde göra"?
- Kan du dra dig till minnes en upplevelse då du känt dig utesluten från något som varit viktigt för dig och du tyckte det var orättvist?
- Kan du dra dig till minnes en upplevelse då du känt dig övertygad om värdet av en idé och du lade ner tid, kreativitet och energi på något för att göra det till det bästa tänkbara, mest resultatrika projektet i sitt slag?

Skapa perspektivmallar

När gruppen har fått en känsla för de olika perspektiven är nästa uppgift att skapa perspektivmallar. Processledaren delar ut tomma formulär att fylla i gemensamt, samt använder blädderblock för att alla ska kunna överblicka processen. När den strukturerade metoden används, finns det tre eller fyra relevanta perspektiv. När man utgår från den organiska metoden tar man fram åtgärdslistan och sorterar nu ansatserna utifrån deras likheter och sätter sedan ord på deras underliggande motivation och antaganden. Det brukar också resultera i tre till fyra perspektiv.

Gruppen får gemensamt komma fram till en titel på linjen och punkt för punkt fylla i formuläret. Alternativt kan de första fyra punkterna fyllas i först i alla formulär, varpå man börjar om med första linjen och fyller i de sista två punkterna; de invändningar som kan förekomma, samt faktiska konsekvenser och kostnader inom linjen.

På punkt IV är det optimalt att väga in alla andra perspektivs (fem) tänkta röster mot linjens förhållningssätt och åtgärdsförslag. Det kan vara svårt att göra till fullo och de grupper vi har arbetat med har inte haft förutsättningarna för att gå in i detta så grundligt. Men processledaren kan ändå hjälpa gruppen att tänka sig in i olika situationer. Olika grupper kommer att ha lättare att anta vissa perspektiv än andra, så processledarens roll är att hjälpa deltagarna att sätta sig in i alla tänkbara ”oroliga röster”; till exempel att man kan vara rädd att förlora något värdefullt (överlevnadsrösten), ekonomiskt, status, tillgång till resurser, makt etc. Genom att själv ha de olika perspektiven i åtanke kan processledaren ställa frågor som hjälper deltagarna att ”gå i olika perspektivs skor”.

– *Om man är ensam tonårsmamma, med en viljestark son, hur skulle man då kunna tänka om den här linjen?* Eller;

– *Vad skulle en äldre invandrare, tonåring, småbarnsmamma, etc. uppleva att hon/han hade att förlora om man antog den här linjen?*

Att göra detta i praktiken är dock rätt så omfattande och därför är det viktigt att som processledare fördjupa sina kunskaper om perspektiv, för att bidra på bästa sättet till processen. Som tidigare nämndes kan perspektivprovningen göras av en mindre arbetsgrupp, eller av en processledare inför rådslaget.

Erfarenheter från grupper i Lövgärdet

Exempel från grupp med vuxna boende i Lövgärdet

”Språkbarriärer hos vuxna invandrare i närområdet” är ett konkret exempel på en problemfråga som vi arbetade med i en av grupperna utifrån de behovsstyrda perspektiven. Det var komplicerat för deltagarna att tänka sig in i flera olika perspektiv på en konkret fråga och det var mer tidskrävande än vi avsatt tid för och vi genomförde sessionen under ansträngning. Det visade sig också vara en utmaning att ställa sig utanför sig själv som person och se det från ett annat håll, men allt eftersom blev det allt enklare. Deltagarna sade att de tänkte så det knakade och att det var som att sitta i skolbänken igen – svårt att hålla fokus och koncentration när mycket information var ny.

På nästa möte diskuterades för- och nackdelar med olika sätt att hantera frågan och deltagarna fyllde i varsin egen matris, där de fick summera hur de själva ville förhålla sig till olika ansatser.

Diskussionerna som fördes blev mycket intressanta, ibland något upphettade och det framkom att deltagarna inom gruppen hade mycket olika synsätt på problemet. Det fanns en uppenbar skillnad mellan åsikten att ”*man måste lära sig svenska om man bor i Sverige*” och att ”*det är omöjligt för många invandrare att ta till sig den språkinläring som erbjuds och är lagstiftad*”. Det perspektiv som har fokus på gruppstillhörighet/plats och som driver linjen att bevarandet av det egna språket är första prioritet, var för någon deltagare så gott som oförståeligt medan det för andra verkade ganska begripligt, om än något problematiskt. Ett exempel på resultat från diskussionen var att en föreningsaktiv person kom på att de borde översätta hemsidan till andra språk för att göra föreningens aktiviteter mer tillgängliga för andra etniska grupper. Slutresultatet visade att gruppen hade lyssnat på varandra och nyanserat sina första ståndpunkter för att mildra de oönskade effekterna som andra perspektiv hade illustrerat. Ett sådant exempel var att en kvinna som från början haft en ensidig ”lag- och ordningssyn” på problemfrågan, senare ansåg att man borde ta hänsyn till äldre invandrare, samt de invandrare som var traumatiserade av krigsupplevelser, på ett sätt som anpassade sig efter deras förutsättningar.

Exempel från grupp med ungdomar (organisk metod)

I gruppen från Lövgärdetsskolan utarbetade vi tre linjer till frågan: ”*Hur kan vi bryta den onda cirkeln som gör att ungdomar – särskilt unga killar – inte har tillräckligt med aktiviteter efter skolan och att det finns ungdomar som förstör, samt att de aktörer som äger planer eller ansvarar för fritidsaktiviteter inte skapar de aktiviteter som ungdomar anser behövs?*”

Först fick gruppen titta igenom sina åtgärdsförslag och gruppera dem i olika slags insatser utifrån dess likheter. Vidare delades de upp i kategorier utifrån vilket slags logik som man tyckte låg bakom idéerna. Till exempel: För att lösa problem med vandalisering så väljer man att satsa resurser på ungdomar så att de har meningsfulla saker att göra, vilket i sin tur kan få dem att avstå från att vandalisera. Eller: Man skaffar mer regler och förbud för att ungdomar ska bli avskräckta från att vandalisera. Ungdomarna tyckte sig se tre olika kategorier, som fick dessa rubriker:

- 1 *Hålla ordning och göra regler* (ex. övervakningskameror, hårdare straff för vandalisering).
- 2 *Skapa ökad förståelse hos ungdomar* (arbeta med information och positiva exempel).
- 3 *Satsa resurser på ungdomar* (bygga ny fritidsgård för yngre killar, renovera bollplaner).

De tre kategorierna blev sedan utgångspunkter för mallar, där de olika åtgärdsförslagen sattes in i respektive formulär. Gruppen fick sedan analysera de olika ansatsernas logik och även dess oavsedda konsekvenser. Som processledare hjälpte vi ungdomarna att sätta sig in i olika perspektiv genom att rollspela. Vi uppmanade dem att föreställa sig att de befann sig i möten med olika personer som hade ansvar i frågan och fundera över vad de skulle kunna tänkas svara. Det underlättade mycket för förmågan hos ungdomarna att ta olika utgångspunkter och det framgick även vad ungdomarna själva hade för bilder av hur vuxna resonerade i ungdomsfrågor.

Påföljande möte fick gruppen gemensamt fundera över vilka förslag de nu såg som konstruktiva och vilka de inte längre ville ha med i sin handlingsplan. Detta gav en djup och nyanserad dialog som bidrog till att gruppen omvärderade flera av de förslag de tidigare varit positiva till. Förutom på ett par punkter var alla deltagarna överens om hur de själva tyckte att problemfrågan borde angripas och de hittade värdefulla förslag från samtliga tre perspektiv.

kommentar ...

Då det var första gången vi genomförde den här metoddelen så pass komplett lärde vi oss mycket som kommit till användning i metodutvecklingsarbetet. Att använda rollspel i de olika perspektivens röster är en pedagogisk del som skulle vara spännande att utveckla vidare. Att använda ett språk som ligger så nära deltagarnas eget som möjligt kan vara svårt i det här steget, men det är ett viktigt område att utforska vidare för att den här metoddelen ska bli mer brukarvänlig. I den mån det går, så kan det vara en nyttig och även rolig övning att göra i flera olika sammanhang – inte bara inför beslutsfattande – utan också för att helt enkelt kunna förstå andra grupper perspektiv bättre.

Vinster och lärdomar

Nyttoaspekter

Definiera problemet

Deltagarna får både vara med och välja problemfråga och sätta ord på hur flera olika perspektiv definierar problemet. På så sätt minskar risken att aspekter utelämnas som de anser vara viktiga.

En integrativ problembeskrivning till rådslag

Att utveckla olika ansatser genom ovanstående uppgift ger ett unikt underlag till en nyanserad diskussion, på ett sätt som annars inte skulle ha inträffat. Gruppen har tagit fram en integrativ problembeskrivning som kan ligga till grund för ett rådslag.

Lärandeaspekter

Förstå olika sidor av angreppssätt

Bilden av hur ett problem behöver lösas ändras genom den här metoddelen och bidrar till att det är lättare att förstå att olika aktörer har olika utgångspunkter. Det kan också öka den egna nyanseringen i en angelägen fråga. Med ökad förståelse kan upprörda känslor som beror på att man inte kunnat se en annan sida, eller förstå ett visst agerande mildras. Det kan i sin tur göra att det blir lättare att föra en konstruktiv dialog.

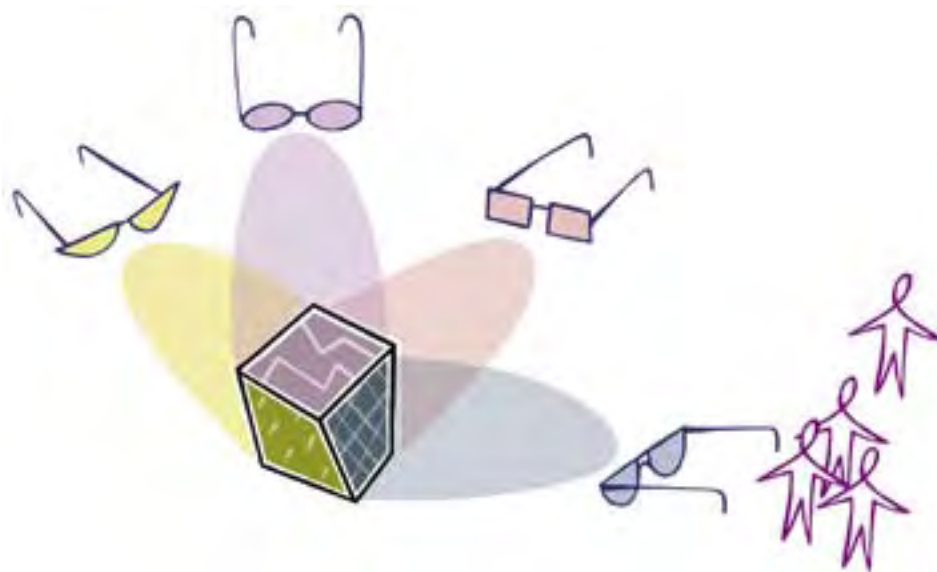
Efter en diskussion där en grupp boende reflekterat över vilka slags åtgärder de själva tyckte var bra och även lyssnat på andras åsikter, kommenterade en yngre deltagare:

Detta har varit annorlunda, man tänker på olika sätt, det har varit bra att höra om hur andra tänker och de får se hur unga tänker. Vi diskuterar utan missförstånd och vi kommer överens trots olika åsikter.

Öka förståelse för problemfrågans komplexitet

En annan vinst med detta moment är att den ökar förståelsen för att problemfrågan är komplex, vilket också bidrar till en förståelse för att beslut i dessa problemfrågor är svåra.

■ Att vandra gemensamt till olika perspektiv.

En problemfråga sedd ur flera perspektiv

Rådslag bygger på grundtanken att en fråga som berör ett helt närområde behöver hela det spektrum av engagemang och expertis som olika människor i ett närområde har. Det finns också en demokratitanke i att alla har rätt att vara med och definiera problemet, delta och ställa just de frågor som berör den enskilde individen. Men vilken väg man än väljer i svåra beslut kommer det att innebära en del konsekvenser som, ur olika synvinklar, kommer att uppfattas som mer eller mindre kostsamma, ekonomiskt, samhälleligt och personligt. Människor påverkas av problem och de åtgärder som riktar sig mot dem i olika hög utsträckning, men samma människa kan också påverkas av olika delar av problematiken och åtgärderna på flera olika sätt. En åtgärd som ska främja näringslivet kan till exempel synas vara ogynnsam mot grannskapet. Ett exempel som kom upp på arbetsseminariet i Lövgärdet var beslut som rörde att centralisera vissa verksamheter från Lövgärdet till Angered centrum, vilket antogs vara gynnsamt för Gunnared i sin helhet, men ogynnsamt för det lokala livet i Lövgärdet. Ett annat exempel är övervakningskameror, som ur ett perspektiv ses som en trygghetsfrämjande ansats, då de kan avskräcka från brottsliga handlingar. Men ett annat perspektiv kan peka ut kontraproduktiva effekter, som att övervakningssystemet kan upplevas som integritets-

//

Relativt sett finns det föreställningar som är rätt och föreställningar som är fel. Men om vi ser djupare ser vi att alla föreställningar är fel föreställningar. En föreställning kan aldrig vara sanningen. Det är sant bara från en synpunkt sett; det är därför som det heter "synpunkter." Om vi intar en annan synpunkt kommer saker och ting att se sig annorlunda och vi inser att vår tidigare uppfattning inte var helt rätt. [...]

Kvaliteten på våra föreställningar kan alltid förbättras.

Thich Nhat Hahn

kränkande och till och med öka otryggheten i närmiljön. Rådslag enligt TIP-metoden innehåller element av att grundligt syna åtgärdsförslagen i sömmarna på ett sådant sätt att kritiken används för att *utveckla* förslagen. Det är den mest centrala aspekten av rådslaget, eftersom goda idéer och förslag lätt tappas bort utan en sådan struktur och antagna beslut kan få en slagsida som senare kan bli svår att rätta upp. Den integrativa problembeskrivningen är en stödstruktur för att deltagarna i rådslaget ska kunna ha en kreativ process när det är dags att förhålla sig till problemfrågan och ta ut en riktning för framtiden. Rådslagsprocessen innebär att förhålla sig till en rikt nyanserad bild av vad olika beslut kan medföra och för det som kan vara "blinda fläckar" hos olika linjer fram i ljuset. Det minskar risken att de dyker upp som obehagliga överraskningar senare.

”Slow thinking”

Trots att människor har en inneboende förmåga att sätta sig in i andras erfarenheter och få ny förståelse genom att höra andras berättelser, kan ett konstruktivt lyssnande och samverkan utebli. Då det handlar om beslut som går stick i stäv med egna värderingar kan det påverka förmågan att höra andra avsevärt. Det finns också många metoder som handlar om hur man börjar samverka istället för att motverka och hur man lär sig höra andras infallsvinklar. Edward De Bono uppfunnsina ”Sex tänkande hattar” för att öva upp förmågan att ta in olika aspekter av en fråga genom att just sätta på sig olikfärgade hattar. De Bono menar att ”jaget kan ta semester” när man vet att det är ett rollspel och då kan man senare ta den nyinhämtade förståelsen med sig tillbaka.

För såväl tjänsteman som privatperson kan det vara lättare att hålla en ”hård sanning” på en armlängds avstånd än att ge den tid som krävs för att ta in de upplevelser av inre och yttre spänningar och motsättningar som beslutsfattande skapar. Rådslagsprocessen är till för att ge tid till att väga motsättningarna, så att beslut som fattas blir grundade utifrån deras totala förutsättningar. Rådslagsmötet är som att göra en mental resa kors och tvärs i ett utforskande av vad man själv och andra skulle föredra för typer av åtgärder och under vilka förutsättningar: Vad som verkar absolut nödvändigt eller villkorat, vad man kan tänka sig att ge upp eller skjuta upp och vad man kan tänka sig kompromissa om för att uppnå övergripande målsättningar.

Tillvägagångssätt

Ett rådslag enligt TIP-metoden i korta drag

Ett rådslag börjar med att processledaren ger den valda problemfrågan sitt sammanhang, genom att beskriva den problemställning som tagits fram i det tidigare metodarbetet (se exempel i bilaga 2). Därefter kommer deltagarna överens om regler för mötet och tar del av hela den integrativa problembeskrivningen som utformats inför mötet. Nästa uppgift är att diskutera varje linje, dess för- och nackdelar, samt de konsekvenser det skulle kunna innebära att genomföra vart och ett. Därefter får deltagarna väga de olika linjerna mot varandra, i form av en gemensam diskussion. Rådslaget är en gemensam process, men det eftersträvas inte att man når konsensus. Däremot är det viktigt att identi-

fiera de beslut som mötet kan uppnå, genom att identifiera vad man faktiskt är överens om. När rådslagsprocessen är klar, kan deltagarna fylla i en individuell matris (se figur 5) som kan vara klagörande för vad rådslaget har resulterat i för var och en av deltagarna. Matrisens frågeställningar synliggör de reservationer man kan ha gentemot ett perspektivs linje i en problemfråga och graden av acceptans som man har inför olika möjliga riktningar i frågan. Mer om rådslagsprocessen finns i kapitlet om Arbetsseminariet i Lövgärdet (sidan 55).

Checklista efter att rådslaget genomförts

Genomförande

- Har vi vägt för- och nackdelar *inom* varje perspektiv tillräckligt, så att vi har tillräcklig kunskap om vad de innebär?
- Har vi vägt för- och nackdelar *mellan* varje perspektiv tillräckligt, så att vi förstår på vilket sätt perspektiven konkurrerar om våra beslut?

Resultat av rådslag

- Vilken linje eller kombination av linjer föredrar jag som individ just nu?
- Vilka typer av situationer skulle kunna få mig att överväga andra linjer?
- Vilka linjer eller kombinationer av linjer har vi som grupp liknande meningar om?
- Har vi någon gemensam plattform över vilka slags situationer som skulle kunna få oss att lägga till eller anta andra linjer?
- Skriv ner punkter som beskriver den gemensamma plattform som vi har utvecklat för specifika beslut, åtgärder, riktlinjer etc. Specificera de frågor där det ännu inte finns överenskommelser, eller som vi märker att vi behöver mer information om innan vi kan fatta beslut i en viss fråga.

Personliga insikter

- Har min syn på problemfrågan ändrats på något sätt genom rådslaget? Hur känner jag inför frågan just nu? Har jag ändrat mina tankar om vad som är önskvärt att uppnå?

Utvärdera

- Har vi nått det vi önskat uppnå med rådslaget?

Nästa steg

- Besluta om hur deltagarna ska ha kontakt framöver och sätt en tid för möte att fortsätta med nästa, överenskomna steg att arbeta vidare med.

Exempel från en grupp

Exempel från en rådslagsprocess och hur det har utvärderats kommer vi att beskriva i nästa kapitel. I ”vuxengruppen” använde vi nedanstående matris som utgångspunkt för en diskussion, men vi genomförde inte en hel rådslagsprocess med någon

boendegrupp. Alla deltagare i gruppen hade inte språkförutsättningar för att fylla i matrisen på egen hand och att använda den gemensamt blev ett fokuserat sätt att ta fram och dokumentera deltagarnas egna åsikter, efter att föregående möte ha undersökt flera möjliga perspektiv på frågan.

Individuell, preliminär matris för beslutsfattande				
Problemfråga:				
<i>Vad kan vi i närsamhället göra för att bryta den språkbarriär som vuxna invandrare har?</i>				
Perspektiv:	Grupptillhörighet	Lag och ordning	Egna initiativ och skaparkraft	Vad helheten behöver
Linje:	<i>Värna om egen språktillhörighet</i>	<i>Regelstyrd språkinläring</i>	<i>Valfrihet och alternativ i fråga om språkinläring</i>	<i>Behovsanpassad språkinläring</i>
Jag kan acceptera det här förhållningssättet därför att...				
Jag kan acceptera det här förhållningssättet även om ...därför att...	R, F: <i>Trots att det är besvärligt att behöva tolk- och översättningshjälp är det nödvändigt. Det är svårt att lära sig som vuxen och ännu svårare för dem som inte har utbildning i sitt hemland. De som har kommit från krig har det betydligt svårare att lära sig.</i>			
Jag kan acceptera det här förhållningssättet på villkor att ...därför att...	S: <i>Äldre människor ska få mer tolk- och översättningshjälp. Yngre personer ska ha mer krav på sig. Det är viktigt att ställa krav, men också viktigt att respektera de äldres begränsningar.</i>	S, F, A: <i>Att man verkligen efterföljer närvaroregler. Den här strategin är nödvändig, men den behövs förbättras för att verkligen fungera.</i>		A: <i>Bra med större frivilligansvar från föreningar tex. De kan ha möjlighet att anpassa språkinläring mer än reglerad o styrd inläring. Reglerad inläring eller frivilligt ansvar måste finnas som bas. Det krävs att de boende som behöver hjälp tar eget initiativ och tar vara på möjligheter!</i>
Jag kan inte acceptera det här förhållningssättet därför att...		P: <i>Många personer behöver mer hjälp och annat stöd än den här strategin kan erbjuda.</i>	S, R: <i>Det kommer inte att vara motiverande för tillräckligt många personer.</i>	

Figur 5. Exempel på matris som boende fyllt i.

Vinster och lärdomar

Nyttoaspekter

Välinformerade beslut

Rådslaget tar en viss tid att genomföra, men vinsten är att mycket mer välinformerade beslut kan tas. Resultatet är i att varje deltagande individ har fått chansen att sätta sig in i såväl fördelar som oönskade konsekvenser och även uppleva den klunghet som svåra beslut ofta innebär. För dem som använder rådslaget för att få en djupare förståelse för problemets olika sidor och för att göra en konsekvensbeskrivning, kan det förhindra att resurser läggs på ineffektiva åtgärder som endast ”sätter förband på problemen”.

I våra grupper har flera aktörer uttryckt en lättnad över att både kunna kritiskt granska de ansatser arbetsrollen innebär, samt att få ta flera andra utgångspunkter än den egna arbetsrollen vanligen omfattar.

Lärandeaspekter

Fördjupad förståelse för olika perspektiv

För dem som inte deltar i perspektivprovningen är de läroaspekter som rådslaget ger delvis desamma, eftersom rådslaget tar del av alla de linjer som tagits fram i frågan. Rådslaget kan bidra till att deltagarna får nya insikter i problematiken och vilka förtjänster som finns i att integrera flera olika ansatser för att hantera ett problem. Processen av att väga varje linje och jämföra olika linjer i en problemfråga kan hjälpa deltagarna att utveckla en förståelse för vad som skulle kunna mildra negativa effekter av en åtgärd. Processen hjälper också deltagarna att utveckla resonemang som belyser exakt vad som vore fördelaktigt med olika ansatser.

■ Ett spektrum av möjliga ansatser.

Sammanfattning från metodkapitel

Efter denna ganska långa resa genom TIP-metodens olika moment, har mycket hänt med deltagarnas syn på problemen. Tre förutsättningar för att vilja ta sig an ett så pass omfattande arbete är nog följande:

- En förståelse för när ett problem är komplext och behöver delas upp så att det blir begripligt och hanterbart.
- Villigheten att själv vandra till olika perspektiv på såväl problem som lösningar.
- Viljan att samverka med andra för att lösa problem.

I situationer där det är svårt att förstå *varför* det är så svårt att få grepp om vissa problem kan en strukturerad metod såsom TIP vara behjälplig. Metoden kan fungera som en första hjälp i att synliggöra förhållanden sinsemellan olika problem, samt med att söka sig ner under ytan, till den osynliga delen av ”isberget”. Genom att identifiera problem bakom problem blir det lättare att prioritera var i härvan man ska börja arbeta vidare. TIP-metoden möjliggör också ett fördjupat rådslag och samverkan genom att använda människors olikartade perspektiv (istället för att avfärda dem) för att skraddarsy de ansatser som behövs.

En av skolungdomarna sade i utvärderingen av metodarbetet:

– *Jag förstår att det går att förändra saker, men att man inte kan göra det ensam. Man måste vara flera.*

Det vi märkt i utprovningen av metoden med de boende i Lövgärdet är att mötena lockade fram den naturliga, inneboende motivationen att handla i frågor som berörde dem. Vi tillskriver det metodens förmåga att begripliggöra hur ens egna insatser kan göra skillnader. Varje individ kan bidra till att till exempel bryta kontaktlöshet – de boende hittade flera exempel på det – men det kan krävas en process, en ”perspektivvandring” för att se det. En småbarnsmamma beskrev det så här:

– *Vi har pratat om många saker som verkligen är svåra i Lövgärdet och vi har delat det med varandra. Men mitt i allt det som är svårt, finns det saker som går att förändra. Jag känner att det inte är en hoppöst svår situation och att många enkla saker kan göra skillnad. Jag har också träffat andra här som jag vet att jag kan kontakta om jag vill göra något för Lövgärdet.*

Kapitel 7 – Arbetsseminarium i Lövgärdet den 7-8/4 2008

Arbetsseminariet i Eklövet

Frågan vi haft med oss när vi inledde träffarna med de boende var; *“Vilka är de boendes synpunkter på vad som är viktigt att göra för närområdet?”* Metodarbetet med de boende hade fört vissa frågor i fokus. Lövgärdets centrum var en av dessa, mötesplatser för de boende samt behovet av att bryta språkbarriärer var två andra ledande teman. Ungdomarna hade formulerat vikten av att ha ökade möjligheter att syssla med meningsfyllda fritidsaktiviteter (speciellt för yngre tonårskillar) och även pekat på den onda cirkeln som kan uppstå när området utsätts för skadegörelse. Dessa var de centrala problemfrågor som skulle vara i fokus under arbetsseminariet. Utöver att få information om vad de boende kommit fram till, var syftet att de inbjuda aktörerna skulle prova ut delar av metoden och utvärdera dess användbarhet.

Stadsdelsförvaltningen stod för inbjudan till seminariet och tillsammans med planeringsledare Siv Andersson hade vi tagit fram en lista på aktörer att bjuda in. Utöver tjänstemän inom Gunnared stadsdelsförvaltning och Brottsförebyggande rådet i Gunnared, lokala förvaltare, samt andra lokalt verksamma personer, företag och organisationer bjöds också några boende in för att delta i vissa delar av seminariet. Arbetsseminariet inleddes med att vi från universitetet gav en bakgrund till varför vi kommit att intressera oss för metoden. Därefter redovisades boendegruppernas arbete med några av de boende sittande i en panel som deltagarna fick möjligheten att ställa frågor direkt till. Det material som skapats i form av arbetsdokument satt uppklistrade på väggarna i Eklövets konferenssal, så att den bredd av frågor; kartläggningar och porträtt blev synliga och i viss mån även illustrerade processen vi arbetat med.

Tre problemfrågor

Efter lunch, när aktörerna blivit insatta i hur de boendes tankegångar gått och varför vi valt ut vissa problemfrågor, var nästa steg att sätta dem i arbete. På seminariet närvarade tre processledare från Göteborgs universitet, Thomas Jordan, Anneline Sander och Pia Andersson och eftersom vi bara var tre, valde vi att begränsa oss till tre problemfrågor. När vi förberett problemfrågorna till arbetsseminariet, valde vi att vi anpassa de boendes frågeställningar så att de skulle passa målgruppen. Den första

frågan formulerades därför utifrån vad verksamma aktörer skulle kunna göra för medborgare, vilket vi också såg som angeläget för att det förekommit många diskussioner bland boendegrupperna som vittnade om ett starkt engagemang att delta i trygghets- och trivselskapande i Lövgärdet. Vi valde på så sätt en fråga med ett visst ”ovanifrån-perspektiv”, som var lämpligt för seminariets syfte, men som däremot inte skulle passa som en problemfråga för ett lokalt rådslag.

- *Vad kan förvaltningar, myndigheter, fastighetsägare, föreningar och andra aktörer göra för att stärka Lövgärdetsbornas möjligheter att själva ta itu med de problem som finns i grannskapet?*

Den andra problemfrågan vi valde hade vuxit fram från ungdomarnas diskussioner om brist på fritidsaktiviteter. Frågan fokuserar indirekt på upplevelsen av brist på meningsfyllda saker att göra genom formuleringen ”uttråkade ungdomar”. Samtidigt ville vi ha fokus på problemet med skadegörelse, något som så gott som alla grupper nämnt och som är en generell och viktig samhällsfråga. Frågan avgränsas till spontan skadegörelse, eftersom den kan se annorlunda ut än planerad skadegörelse.

- *Hur kan vi stoppa spontan skadegörelse som beror på uttråkade ungdomar?*

Den tredje frågan omformulerade vi till en fråga om förhållningssätt (se kommentar bredvid), snarare än att rikta formuleringen mot åtgärdsförslag:

- *Hur kan vi (som förvaltningar, myndigheter, fastighetsägare, föreningar och andra aktörer) förhålla oss till Lövgärdetsbornas önskemål om ett rikhaltigt serviceutbud i Lövgärdets centrum?*

Efter att ha blivit presenterade för de olika problemställningarna (se exempel i bilaga 2) fick deltagarna välja vilken av de tre frågorna de ville undersöka. De arbetade därefter i mindre grupper på 10-12 personer under eftermiddag dag ett och förmiddag dag två. Vi kommer här att ge exempel på processen och medföljande diskussioner i ett av grupparbetena. Vi redovisar från gruppen som valde problemet med skadegörelse, eftersom det är en fråga som kan fungera i såväl en mindre grupp som har i uppgift att rikta åtgärder mot problemet, som i ett lokalt rådslag för hela närområdet.

kommentar ...

Att utgå från förhållningssätt kallas i TIP-metoden för att samråda om ”tones and intentions”, enkelt översatt som **ton och intention**. Detta är ett alternativt steg som tillkommer efter steg 1 i TIP-metoden, i de situationer där det kan finnas så motstridiga åsikter att det inte går att enas om en problemfråga. Anledningen att vi valde den här startpunkten för frågan om service i området var att den formulering som de boende hade i fokus: **”Hur ska vi göra för att Lövgärdet ska få ett mer attraktivt centrum?”** inte var en lämplig startpunkt, eftersom flera verksamma aktörer inte ansåg att Lövgärdet hade eller behövde ett centrum, av den anledningen att Angered Centrum är mycket närbeläget. Vi valde därför att utgå från de boendes bakgrundsmaterial – deras problemställning – som beskrev hur de boende upplevde sitt centrum och vad det innebar för dem och för området när service försvann. Med ett sådant material som utgångspunkt fick deltagarna spendera tiden med att se på olika tänkbara förhållningssätt. Det är emellertid en ovanlig förekomst att överväga och jämföra **förhållningssätt** till problemfrågor, eftersom vi ofta tar vår inställning i en fråga för givet. Här är några av de skäl som TIP-metoden ger till att pröva detta:

- För att kunna förutse vilka typer av dominoeffekter som kan sättas i rörelse om vi väljer olika förhållningssätt eller strategier.
- För att hitta sätt att få perspektiv på känslor som är inblandade i frågan, så att vi kan ”ha våra känslor” istället för att känslorna ”har oss” och styr våra bedömningar.
- För att våra avsikter och syften ska få en gemensam riktning, så att vi uppnår ett väl övervägt beslut om hur vi ska gå vidare i frågan.

Exempel från en grupp på arbetsseminariet

Anneline Sander från Göteborgs universitet var samtalsledare för en av de tre grupperna. Den bestod av tjänstemän från SDF Gunnared, förvaltare på Stena Fastigheter och Poseidon, en representant för Lugna Gatan, en forskare, två fritidsledare, samt en politiker från SDN Gunnared.

Arbetet bestod av två delar, dels att framställa åtgärdsförslag, dels att gemensamt analysera de olika perspektiven utifrån deras fördelar och nackdelar, samt potentiella och verkliga konsekvenser och kostnader. Dag ett arbetade gruppen från kl. 13.45-16.15. Dag två pågick grupparbetet från kl. 8.30-10.40 (inklusive avbrott för fikapauser).

Introduktion

Eftermiddagen började med en kort introduktion av processledare och deltagare, varpå processledaren redogjorde för tidsramar och syfte. Därefter kom gruppen överens om ett antal föreslagna grundregler. Gruppen fick återigen ta del av problemfrågans formulering och deltagarna fick chansen att bidra med ändringar och sedan uttala om de kunde godkänna den. Detta för att ta reda på om alla i gruppen ansåg problemfrågan vara relevant och neutral, samt var beredda att eget ansvar för hur frågan var formulerad.

Regler/förhållningssätt för gruppen:

- Att låta den som har ordet tala till punkt.
- Om det är något som man inte förstår eller undrar över bör man ta upp det direkt.
- När man vill bidra med exempel är det viktigt att göra det kort och riktat.
- Att sätta sig in i varje perspektiv genom att sätta ner "den goda foten först".
- Att välvilligt försöka förstå – även om man inte håller med.

Gruppens konstellation hade uppstått för övningens skull, under lunchpausen hade alla seminariedeltagare fått skriva upp sig på en av de tre listor som satt uppe i konferensrummet. För att alla skulle få ge uttryck för sitt eget engagemang i frågan inleddes grupparbetet därför med en frågerunda. Processledaren ställde frågan:

Hur angår det här problemet dig?

Deltagarna berättade att de kände sig motiverade till att se vidare på problemet utifrån en önskan om att bidra med förslag, tankar och åsikter samt hjälp med att kanalisera ungdomars intresse på mer kreativa sätt. Då skadegörelse kostar mycket resurser påverkas såväl lokala aktörer som kommun och lokala fritidsgårdars verksamhet påverkas negativt. Flera aktörer gav också uttryck för en upplevelse av att personligen bli illa berörda av skadegörelse.

Förstå och komplettera perspektivmallarna

Perspektivmallar hade delvis förberetts av processledare, med tre perspektiv inblandade (se sidan 58). Processledaren läste upp de första två punkterna från linje 1 i formuläret:

- 1 Man kan förespråka den här linjen om man tror att...
- 2 Den här linjen skulle vara effektiv därför att...

Deltagarna fick komplettera med eventuellt fler värden och argument som de kunde föreställa sig att personer som förespråkar det här perspektivet skulle kunna ha.

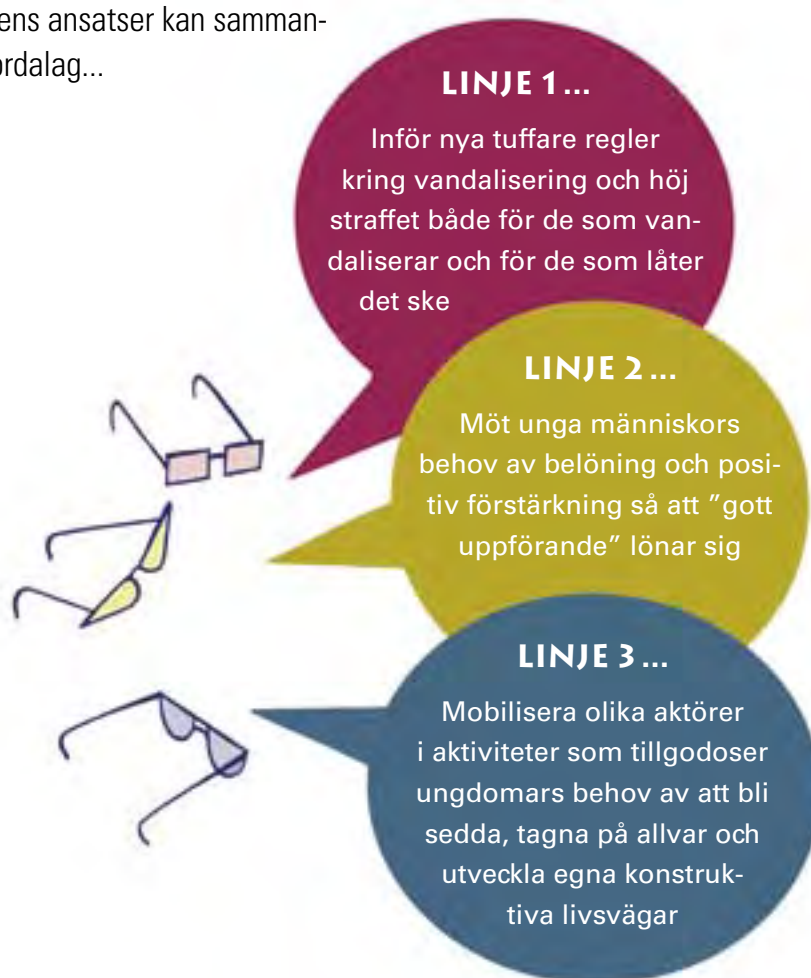
Sedan läste processledaren upp den tredje punkten:

- 3 Några förslag till några konkreta åtgärder (som skulle kunna vara representativa för personer med det här perspektivet).

Därefter fick deltagarna i uppgift att ta fram fler åtgärdsförslag *som om* de själva tänkte enligt linje 1. Alla förslag skrevs upp på blädderblocksblad som hängde på väggen. (Deltagarnas tillägg syns nedan i kursiv stil). Processledaren använde metaforen "att sätta på sig olika glasögon" för att deltagarna lättare skulle kunna leva sig in i varje perspektiv

på frågan. Det tog cirka 30 minuter att sätta sig in i det första perspektivet, de resterande två tog cirka 20 minuter vardera. Nedan finns varje perspektivmall i sin helhet. När deltagarna lärt känna alla tre perspektiven fyllde gruppen på med invändningar mot respektive linje genom att syna första, andra och tredje linjen i tur och ordning utifrån möjliga invändningar man skulle kunna ha mot det enskilda perspektivets åtgärdsförslag. Gruppen började med första perspektivet och ombads både att komma med spontan kritik och att systematiskt ta på sig andra och tredje perspektivets ”glasögon” och syna förslagen. Invändningarna skrevs ner på samma blädderblocksark som första perspektivets åtgärdsförslag. Därefter fortsatte de med samma tillvägagångssätt för första och tredje perspektivet. Totalt tog denna fas cirka 30 minuter.

De tre perspektivens ansatser kan sammanfattas i följande ordalag...

Hur kan vi stoppa spontan skadegörelse i Lövgärdet, orsakad av ungdomar som har tråkigt?

Linje 1

Inför nya tuffare regler kring vandalism och höj straff både för dem som vandaliserar och för de som låter det ske.

Man kan förespråka den här linjen om man tror att:

– Unga människor behöver tydliga och konsekventa ramar för sitt beteende för att kunna förstå och anpassa sig. Föräldrar och vittnen till vandalism har

också ansvar att stoppa skadegörelse. Människor har lättare att inordna sig i ett regelverk om de är medvetna om de negativa konsekvenserna det får att bryta mot det. *Våld i media påverkar ungdomarna negativt.*

Den här linjen kan vara effektiv därför att...

Tydliga regler och kännbara straff kommunicerar att vandalisering i området inte tolereras och vilka beteenden som accepteras alternativt inte accepteras hos någon. Linjen förtydligar att vandalisering får tuffa konsekvenser som kommer att kräva gottgörelse i någon form. Den är effektiv eftersom den inkluderar både de unga och deras föräldrar. Den möter ungas behov av tydliga ramar. Den kan också bidra till att den unge känner sig tryggare och uppmuntrad av

omgivningen till att göra bättre val, särskilt om det finns ett starkt tryck från jämnåriga att fortsätta med ett destruktivt beteende. Den här linjen fostrar laglydiga och ansvarsfulla medborgare genom att tillhandahålla ett tydligt ledarskap för att hjälpa unga och deras föräldrar att förstå att alla måste bidra till vårt "gemensamma goda". Linjen kan skapa tryggare grannskap och ge tillbaka en känsla av stabilitet, ordning och respekt för andras och gemensam egendom.

Några förslag på konkreta åtgärder från den här linjen

- Kommunala inrättningar, hyresvärdar, skola och andra lokala aktörer med plats att anslå information kan öka informationen om vad som är tillåtet och inte på alla relevanta språk och ange skälen till varför.
- Övervakningskameror på strategiska platser.
- Hyresvärdar vråker familjer vars barn upprepade gånger blivit ertappade för skadegörelse.
- Fler frivilliga föräldrar/andra som vandrar i området särskilt runt torget, fotbollsplanen och andra utsatta ställen.
- Kommunen kan öppna och driva en telefonlinje med ett särskilt nummer man kan ringa och rapportera barn, ungdomar och vuxna som bryter mot reglerna (eller på annat sätt bryter mot föreskrifter/lagar).
- *Införa ordningsbetyg i skolan.*
- *Den som river ner måste också bygga upp.*
- *Hårdare, mer kännbara straff än nu.*
- *DNA-register där alla medborgare ingår.*
- *Föräldra- och medborgarskola.*
- *Ta bort förbudet mot aga.*
- *Att den som förstör måste betala hela kostnaden själv.*

De åtgärder denna linje förespråkar kan man ha invändningar mot för att...**Med andra perspektivets glasögon**

*Kontroll kostar pengar.
Straff fungerar inte som motivation till att förändra sitt liv.
Människor blir okreativa av så mycket kontroll.*

Med tredje perspektivets glasögon

*Integritetsproblematik (med DNA-register).
Hårdare samhälle. Åtgärdsförslagen bygger på rädsla. Hot mot demokratin. Åtgärderna föder ännu mer motstånd. Åtgärderna riktas mot symptomen.
Våld föder våld.*

■ Perspektivmall med fokus på lag och ordning.

Linje 2

Möt unga människors behov av belöning och positiv förstärkning så att "gott uppförande" lönar sig.

Man kan förespråka den här linjen om man tror att:

– Ungdomar behöver motivation och uppskattning för att förändra sitt beteende.

– Positivt beteende måste ges ett snabbt "svar" för att skapa goda beteendespiraler.

– Det måste löna sig att anstränga sig.

Den här linjen kan vara effektiv därför att...

Den möter ungdomar som de spontana människor de är. Ungdomar lever i nuet. De har mycket energi som behöver få utlopp. De söker bekräftelse. Den här linjen vill erbjuda goda alternativ till bekräftelse så att ungdomarna inte söker den i kriminella kretsar eller i destruktiva gäng. Linjen menar att unga behöver goda skäl att göra rätt. Forskning visar att positiv förstärkning av önskat beteende är effektiv i relation till unga. Alla som är angelägna om att minska skadegörelse bör tillhandahålla "morötter"

så att unga upplever goda anledningar att bete sig så som är önskvärt. De unga vill lyckas men de behöver snabb belöning för att hålla motivationen uppe. Positiv förstärkning kan se ut på många sätt och linjen stimulerar både vuxna, barn och ungdomar; de unga kommer att bli stolta över sig själva och känna uppskattning från vuxn världen och de vuxnas attityd gentemot unga kommer att förändras positivt när skadegörelse och kostnader i samband med vandalismen minskar.

Några förslag på konkreta åtgärder från den här linjen

- Vuxna (skolpersonal, fritidsgårdspersonal, bostadsbolagen, gårdsföreningar, näringsidkare med flera) kan göra listor på önskvärda beteenden från ungdomarna och dessutom låta unga själva formulera vad som skulle vara motivationshöjande och belönande enligt dem. Detta kan ligga till grund för utvecklandet av nya och fler belönningssystem.
- Stena och Poseidon kan tävla om vem som gör mest för att öka de ungas motivation i relation till "önskade beteendelistor" till exempel erbjuda småjobb (trädgårdsarbete eller annat) på gårdarna och anslå offentligt vem/vilka som gjort något bra.
- Skolan/fritidsverksamheter kan bjuda in unga vuxna (gamla skolelever?) som själva personifierar framgång (och där önskvärt beteende varit framgångsfaktorer) att berätta om sig själva och sin väg.
- Företag, fritidsgårdar, fritids kan starta idéverkstäder och coacha unga hur de kan förverkliga sina idéer. (Allt mellan att bygga häftig hinderbana i skogen till att starta företag).
- Banker kan utforma ett mikrolånssystem till lokala entreprenörers idéer om motivationssystem för de fall det behövs startkapital att komma igång.
- Fastighetsvärdarna kan ge ungdomar uppgifter med belöning.
- Vuxna förebilder – skolan kan bjuda in vuxna Lövgårdetsbor som det har gått bra för.
- Fastighetsbolagen kan bilda lokala ungdomskommittéer som jobbar med ungdomsfrågor, samt motivera engagemanget med exempelvis säsongskort på Liseberg.
- Fastighetsbolagen kan dela ut ett årligt pris till den ungdomskommitté som arbetat bäst under året.
- Fritidsgårdarna kan utveckla kontakter med "Ung företagsamhet."
- Hyresgästföreningen kan upplåta lokaler och arrangera danskurs ihop med studieförbund, kulturskola eller annan aktör – danstävlingar med fina priser. Villkorat till prestation.

De åtgärder denna linje förespråkar kan man ha invändningar mot för att...

Med första perspektivets glasögon

Det leder till ett "flumsamhälle" om alla ska belönas hela tiden. Relationerna mellan brott och konsekvens syns inte. Det kan leda till kollektiva bestraffningar, om några i en grupp missköter sig förlorar hela gruppen belöningen. Föräldraansvaret är borta. Ungdomar tar över riktiga jobb. Det kan bli för långt mellan prestation och belöning (ex ungdomskommittéernas arbete) Man når inte vandalerna. Organisation krävs för att värdera och dela ut priser. Tar bort det egna ansvaret för brottet.

Med tredje perspektivets glasögon

De jobbar inte med grundproblematiken. Bra för de som nappar, men många faller utanför. Idealistiskt – inte förankrat i verkligheten. Varumärkesbygg istället för genuint engagemang.

Linje 3

Mobilisera olika aktörer i aktiviteter som tillgodoser ungdomars behov av att bli sedda, tagna på allvar och utveckla egna konstruktiva livsvägar.

Man kan förespråka den här linjen om man tror att:

– För att uppnå en varaktig förändring behöver man ta itu med ett problems grundorsaker istället för att angripa symptomen.

– Vandalism är ett uttryck för otillfredsställda mänskliga behov – olika behov behöver olika sorters lösningar.
– För att kunna förändra ungdomars beteendemönster måste samhällets mönster också förändras.

Den här linjen kan vara effektiv därför att...

Den tror att ungdomar behöver olika sorters hjälp och stöd, både enskilt och som grupp. Genom att fokusera på bakomliggande orsaker och sätta in riktade åtgärder får vi en långsiktig och bestående förändring i Lövgärdet som kommer alla som bor i området tillgodo. Kommunen behöver tänka nytt kring hur man kan hjälpa ungdomar till en meningsfull tillvaro/fritid:

vad som är meningsfull tillvaro/fritid för de unga utforskas i dialog med dem. Genom att fostra ett inkluderande förhållningssätt kommer fler unga och fler vuxna att vara villiga att göra sitt bästa för området och agera respektfullt mot varandra. Linjen handlar om djupt liggande demokratiska värden såsom respekt för allas lika värde och respekt för människors olikhet.

Några förslag på konkreta åtgärder från den här linjen

- Lokala aktörer (kommunanställda, skolan, lokala kyrkor, föreningar med flera) kan samverka för att undersöka och möta de ungas behov i området för att sedan engagera barn och ungdomar i schema-lagda aktiviteter/projekt under vuxnas ledning.
- Skolan kan starta ett eget demokratiprojekt där de kan skapa forum för att träna unga i att uttrycka sina behov och dessutom öka elevinflytandet.
- Kommunen kan starta upp en "GUTS" verksamhet för killar i åldern 13-16 år där manliga anställda kan stimulera och bland annat hjälpa de unga att formulera sig i konstruktiva uttryck.
- Kommunen kan bedriva föräldrautbildning, för att stötta de föräldrar som vill, i att kunna tillhandahålla den struktur hemma som barnen (familjen) behöver för att fungera optimalt.
- Kommun/bostadsbolag/region/Stat/EU kan initiera ett "Hela världens ungdomshus" med rikt utbud av praktisk, transkulturell och estetisk verksamhet i samarbete med näringsliv och konstinstitutioner/skolor i Göteborg.
- Stadsdelsnämnden öppnar skolan för verksamhet kvällstid.
- Fånga upp 10-12-åringar i en verksamhet (fritidsklubb).
- Fritidsförvaltning engagerar ex. lokala klubbar och erbjuder ungdomsledarutbildningar som kan vara förebilder – normgivande.
- Variera utbudet, sport, schack etc. – ideella organisationer, enskilda samordnas och handleds av stadsdelsnämndens krafter.
- Idoltävling.
- Anordna en karneval eller ett teaterprojekt i Lövgärdet, som avspeglar de boende.
- Ideella och kommunala krafter samarbetar kring de ekonomiska förutsättningarna att anlita ungdomsarbetare med relevant erfarenhet och kommunikativ förmåga.
- Skolans personal kan ge riktat stöd till och uppföljning av "strulpellar" - ungdomar som inte kommer till skolan med hämtning hemma så att alla får betyg i skolan.

De åtgärder denna linje förespråkar kan man ha invändningar mot för att...

Med första perspektivets glasögon

Onödigt slitage på skolan. 10-12-åringar ska vara hemma och läsa läxor. Regellöst – var är uppfostran? Föräldrar ska ta ansvar för sina barn och ungdomar – det här kan skapa konflikter. För mycket att göra, gör det svårt för ungdomar att prioritera. Skapar inte eget ansvar.

Med andra perspektivets glasögon

Tar inte hänsyn till ungdomarnas egen motivation. Tillmötesgår inte ungdomars frigörelseprocess. Stekta sparvar gör ungdomar passiva. Uppifrånstyrt – vuxenstyrt. Kostsamt för samhället.

■ Perspektivmall med fokus på lösningar som ser till hela systemet.

Erfarenheter i gruppen

Dag två fick gruppen först summera gårdagens arbete och återknyta till de skilda perspektiven. Sedan skiftades processen till att nu utgå från deras egna synsätt och granska olika för- och nackdelarna med varje linje utifrån hur varje deltagare själv såg det. Deltagarna hade till en början haft svårt att relatera till sin uppgift och det hade tagit en viss tid för dem att lägga ifrån sig sina egna perspektiv och ta på sig "andra glasögon". Det hade också tagit en stund att reda ut var de olika invändningarna skulle placeras, men flera berättade i utvärderingen att det varit mycket givande. En deltagare i gruppen berättade att då han förstod övningen så blev det som en lek, vilket gjorde att han kände sig helt fri i att uttrycka alla åtgärdsförslag som han såg i de olika perspektiven.

Rådslagsprocess

Processledaren uttryckte uppgiften i följande ordalag:

– Uppgiften idag handlar inte om att agera som om vi var representanter för det ena eller andra perspektivet utan om att utgå från oss själva – mot bakgrund av det vi nu vet (sedan gårdagens genomlysning). Vi ska nu väga fördelar och nackdelar inom varje perspektiv samt uppmärksamma perspektivets kvalitéer.

Gruppen ägnade en stund åt att se skillnader och likheter mellan de olika perspektiven. De gick igenom ett perspektiv i taget och listade för- och motargument kring respektive åtgärdsförslag. Dessa antecknades i två kolumner som också hängdes upp på väggen i ihop med perspektivets åtgärdsförslag och invändningar. Därefter fick deltagarna i uppgift att välja de konkreta åtgärder som de ansåg skulle vara intressanta och lämpliga att genomföra för att hantera problemet.

Processledaren frågade:

Vad vill arbetsgruppen ta med från de olika perspektiven? Vilka konkreta förslag, vilka kvaliteter?

Deltagarna fick möjlighet att diskutera och utan krav på att gruppen skulle vara överens listades de mest attraktiva förslagen. Uppgiften tog cirka 30 minuter. Avslutningsvis fick gruppen reflektera över hur arbetsprocessen påverkat dem personligen.

kommentar ...

Den kreativitet som kan frigöras när deltagarna inte upplever sig vara begränsade av en egen roll kan vara en viktig nyckel för flera aspekter av förändringsarbete. Det kan också bidra till att en dialog kan föras där ett nytt slags samförstånd uppstår utifrån att alla i gruppen har varit villiga att utgå från andra perspektiv än sina egna. Vår erfarenhet som processledare är att de flesta deltagarna kan ta andra perspektiv under förutsättningen att deras eget perspektiv finns med i dialogen och att många människor tycker det är spännande och roligt att få chansen att göra det.

Syntes

Gruppen har med hjälp av perspektivmallarna genererat fram åtgärdsförslag, varpå de formulerat relevanta invändningar mot de åtgärdsförslag som kommer från respektive linje. Deltagarna i gruppen fick därefter möjligheten att, utifrån en rikare bild av hela frågan och de olika tolkningsmöjligheter som finns, välja ut och modifiera de åtgärdsförslag som verkar lovande.

Nedan följer en sammanfattning av gruppens samtal och den lista som de senare presenterade för de andra grupperna på arbetsseminariet.

Fördelar och nackdelar med linje 1 (Lag och ordning)

+ Denna linje är tydligt och lätt att förhålla sig till. Det skapar en kostnadsmedvetenhet och ett konsekvensmedvetande. Övervakningskameror kan fungera i avskräckande syfte. Linjen kan förmå att skapa struktur i en kaotisk situation och en föräldraskola kan fungera som ett stöd. Ett allmänt DNA-register är en hjälp i brottsspaningen.

– Det är ett förhållningssätt som föder mer motstånd hos dem som vandaliserar och det stimulerar inte till eftertanke. DNA är inte säkert eftersom ungdomar lånar varandras saker, vilket kan leda till fel domar. Dessutom är det integritetskränkande. Om man ska implementera övervakningskameror kräver det en dialog. Ungdomar som får ett dåligt ordningsbetyg riskerar en stämpel som hänger kvar; ungdomar går igenom olika livsfaser som måste tas hänsyn till.

Fördelar och nackdelar med linje 2 (Belöna och uppmuntra gott beteende)

+ Ungdomar uppmanas till ansvarstagande genom att belönas och ges chanser att göra goda saker. Tävlingar och uppsatta mål fungerar stimulerande och i grupp kan det fostra solidaritet. Den här linjen stöttar egen organisering och företagsamhet och ungdomarna ses som en resurs.

– Villkorade belöningar till en grupp kan vara orättvist och innebära en kollektiv bestraffning. Tävlingar kan skapa stress och alla kan inte vara med. Förståelsen för varför något bör göras, utan belöning, missas. Man når bara de redan frälsta. Alla former av prestationsbelöningar missar vissa medborgare.

Fördelar och nackdelar med linje 3 (Mobilisera för att möta ungdomars behov)

+ Linjen ger möjlighet att hitta aktiviteter där varje individ är som bäst. Den innebär en mångfald av utbud, som gör att det finns något för alla. Det finns en bredd som gynnar kreativa aktiviteter. Eftersom perspektivet förespråkar lyhördhet och flexibilitet finns det en sann förebildspotential, med lyhörda förgrundsgestalter. Det innebär ett långsiktigt processarbete som är viktigt för och växande och är på så sätt en långsiktig investering.

– Nackdelar är att det kostar mycket pengar och det kan vara svårt att få fram resurser i början. Det finns dessutom en risk för att vuxna tar över. Linjen kräver dialog med ungdomar och därför behövs relationer byggas för att möjliggöra detta. Såväl vuxnas som ungdomars tillit och förtroende för varandra krävs. Detta perspektiv kräver uthållighet med en tidshorisont på flera år.

Lista över åtgärder som gruppen ville ta tillvara från de olika perspektiven

Gruppen valde ut följande förslag som intressanta att titta vidare på:

- Installera övervakningskameror på de mest utsatta ställena i Lövgärdet: torget och i garage och dessutom (i samverkan med skolan, polis, bostadsbolag och ev. flera) föra en dialog med ungdomar om varför.
- Trygghetsvandringar med ungdomar som vandaliserar eller befinner sig i riskgrupper för att öka medvetenhet hos sig själv och andra.
- Fler vuxna ute på nätterna i området: både frivilliga nattvandrare och fältassistenter för att skapa bryggor mellan gård/gata/skola/hem.
- Hämta/ringa in omotiverade barn/ungdomar till skolan som tillsammans med andra riktade insatser för att eleverna ska klara sin skolgång med godkända betyg kan förhindra utanförskap.
- Aktörer samverkar för att hitta nyckelpersoner i de olika kulturella gemenskaper som finns i Lövgärdet – mobilisera dem för att få kontakt och kunna identifiera behov och ev. kunskapsluckor för att kunna driva folkupplysningskampanjer kring exempelvis hälsa, droger, demokratiska rättigheter/skyldigheter och andra områden där det kan finnas reella kunskapsluckor.
- Starta frivillig föräldrautbildning.
- Arrangera temadagar kring vandalism och städ (samtal och praktik) som involverar skola/hem/föreningar och som mobiliserar hela Lövgärdet.
- "Skolan mitt i byn" – skolan som nätverkscentral och aktivitetscentrum i Lövgärdet med möjlighet till mångfald av aktiviteter.
- Initiera och ekonomiskt stötta kulturprojekt – teater, dans, musik som involverar många och resulterar i föreställningar som speglar boende i Lövgärdet.

Avslutning på arbetsseminariet

Som avslutningen på seminariet redovisade varje grupp en generell bild över vilka förslag de ansåg vara värdefulla att utforska vidare. Därefter fick alla på seminariet fritt ge sina kommentarer på viktiga frågor som olika aktörer tillsammans hade anledning att ta med sig för framtida diskussioner. Några av dessa var:

- Hur kommer vi förbi stuprör mellan aktörer och brukare?
- Hur förvaltar vi boendegruppernas arbete, deras frågor och synpunkter?
- Bör vi skapa nya grupperingar av boende och göra en ny undersökning?
- Hur ska service se ut i Lövgärdet och andra områden runt Angered Centrum?

En deltagande politiker kommenterade att han under seminariet märkt att det fanns mycket engagemang i Lövgärdet, vilket han ansåg var en god förutsättning för fortsatt arbete. BRÅ i Gunnared utsågs som det forum där gruppernas arbete skulle inventeras för att se vidare på åtgärdsförslagen.

kommentar ...

När man ser på listan över åtgärder är det synligt att alla perspektiv finns representerade; att gruppen har valt ut åtgärder från varje perspektiv och sett fördelar från varje. Gruppen hann aldrig med det avslutande momentet, då kostnader och konsekvenser skulle analyseras och uppmärksammas. Som processledare var vi medvetna om att tiden skulle bli knapp och oförutsedda omständigheter gjorde att ytterligare en timme fick skäras bort från den utstakade tiden. Eftersom övningen var en träning i perspektivtagande ville vi ta med alla momenten i övningen. I efterhand kunde vi se möjligheter att förkorta vissa delar i övningen, eftersom det varit önskvärt med mer tid för avslutande reflektioner.

Utvärderingar från deltagare på arbetsseminarium

Planeringsledarsamordnaren skickade utvärderingar digitalt till alla seminariedeltagare som medverkat under de båda dagarna. Processledare från Göteborgs universitet utförde fördjupade intervjuer med sex aktörer; två personer från varje grupp på arbetsseminariet. Svarsfrekvensen på utskicken var relativt låg och vi fick in cirka en tredjedel av utvärderingarna. Vi sammanfattar här dessa sex intervjuer samt de skriftliga utvärderingar som vi fick in.

Boendegruppernas arbete

Vi inledde utvärderingen genom att fråga vilka tankar deltagarna hade om arbetssättet vi använt med de boende. På plussidan ansåg flera aktörer att metoden berör kärnfrågor genom att den undersöker orsaker bakom problem och med en bredd som betonar helheten i området, istället för att bara ta med vissa frågor. Dessutom gav metodarbetet ett underifrån-perspektiv som många ansåg vara viktigt och ett mervärde i att den gav ett rikt informationsmaterial om boendesynpunkter. En aktör från ett bostadsbolag menade att när ett boendengagemang väcks och de vill göra saker för området är det guld värt för dem och han hoppades att det höll i sig. Många av de svarande menade att det är viktigt för såväl förvaltning som fastighetsägare att sådana här boendedialoger förs. Flera poängterade att det var bra att en utomstående, neutral processledare hade fört dialogen med de boende, eftersom det gjorde det lättare för de boende att föra öppna dialoger. Några aktörer berättade att de känt sig bekräftade när en utomstående aktör från universitetet tagit upp saker som var viktiga för dem i deras arbetssätt. På minussidan ansågs att metoden eventuellt kan vara svår att handleda, eftersom den kräver viss kompetens och att även för att det är en tidskrävande process. Synpunkten att det är svårare att nå medborgare som inte är engagerade i lokalsamhället framkom med och att undersökningen borde ha innefattat fler män i området.

Det syntes att boendearbetet har dragit igång människors egna förmågor. De framstod som sina egna företrädare, hade egen kraft i det som de kommit fram till och ville göra. Det är viktigt att de blivit förankrade i sin egen kraft, eftersom det skapar ett oberoende från samtalsledare.

Representant från Hyresgästföreningen

Hur och när är det betydelsefullt med boendedialoger?

Vi frågade också om deltagarna hade några tankar om hur denna typ av arbete med boendegrupper skulle kunna användas. Aktörerna som svarade beskrev ett brett användningsområde, med fokus på vissa situationer. De menade att metoden kan användas av både stadsdelsförvaltning, andra förvaltningar och fastighetsägare, Hyresgästföreningen och vid arbete med ungdomar, i till exempel skolan. Den kan vara aktuell vid ett konkret förändringsarbete; om ett område behöver förnyas, exempelvis vid planering av ungdomsgård. Någon menade att involvera boende kan betyda mycket i områden där människor ”gett upp”, när de slänger skräp på gården och vanvårdar sitt närområde. Metoden ansågs vara användbar då man behöver få många infallsvinklar innan åtgärder bestäms och för att nå de boendes osynliga resurser. Flera menade att de boendes kraft och kunskap kan tas tillvara för att skapa engagemang, delaktighet och mobilisering och att när boendedialogerna förs på ett sådant sätt kan det dessutom resultera i minskad frustration. Delaktighet och inflytande pekades också ut som en mycket stark friskfaktor i samhället.

Övning i att se en problemfråga ur olika perspektiv

Vi frågade sedan deltagarna om vad de såg för användbarhet i den delen av metoden de själva provat på. Alla som svarade menade att det är bra att se en fråga genom flera olika ”glasögon”. Flera tyckte att arbetssättet kan användas i olika förändringsarbeten och i arbetsgrupper, eller i arbete med barn och ungdomar, samt då det finns behov av fördjupning av ett område. Speciellt när det handlar om viktiga frågor som man inte kan ändra på så lätt och som har bäring i många år framåt, samt då det krävs samverkan för att nå hållbar förändring och man inte är ensam om att fatta beslut. En aktör menade att metoden bidrar till att skapa en större spännvidd och förståelse mellan idé och resultat. En synpunkt var också att det kan vara värdefullt då alla berörda instanser sitter med i mötet, eftersom det inte riskerar att trilla mellan stolarna då. Några menade

också att metoden kanske behöver prövas några gånger, eftersom det inte är en vanlig beslutsgång.

Metoden var ändå svår att riktigt förstå meningen med. Vi brukar lyfta frågor direkt och vara med klara att gå till handling. Kanske behöver man göra den några gånger för att verkligen se meningen med det. Kan se att metoden vore bra när det finns problem som man inte är ensam om att bestämma över.

Representant från ett bostadsbolag

Principiellt är det värdefullt när det finns problem som inte har en enkel lösning. Ett exempel för oss var Parabolfrågan. Om vi från början vetat den underliggande inställning som låg bakom varför våra alternativ inte stämde för de boende hade det gått betydligt snabbare att nå en hållbar lösning.

Representant från ett bostadsbolag

Nya lärdomar?

Vi frågade deltagarna om de lärde sig något nytt om den problemfråga de arbetat med och om vilka åtgärder som är tillämpliga. Flera deltagare svarade att de förstärkt sina egna åsikter i frågan, men bara en person berättade att hon såg fler möjligheter än hon gjort innan och hur de olika perspektiven kan vävas samman i en lösning. Hennes exempel handlade om att ha nattvandrande föräldrar som får en viss ersättning för sin medverkan (som inte dras från andra bidrag). Hon menade att en sådan åtgärd innefattar alla tre linjer; den fostrande aspekten, belöning för gott arbete, samt mobilisering/engagemang gentemot ungdomarna.

Även om majoriteten av de svarande inte fått nya insikter i frågan, så menade flertalet att övningen med perspektivtagande i sig var värdefull. Metoden synliggjorde att det finns flera olika ingångar och abstraktionsnivåer i varje sakfråga och att det är viktigt att ”stöta och blöta olika perspektiv” för att det gör att det blir så tydligt vad olika aktörer vill uppnå och vilken syn de har på hur saker bör utföras. Att verkligen få tid att höra olika aktörers sätt att resonera medförde att det blev lättare att begripa varandra, menade en deltagare, och att det ofta är så att de använder olika uttryckssätt, trots att de delar tankar. Onödiga hinder i samarbetet kan överbryggas när det ges tid att förstå varandra, vilket var en vinst av att se de olika perspektiven gemensamt, då de hade på sig samma ”glasögon”.

Jag tar med mig detta med att se på perspektiv i en fråga och bakomliggande orsaker. Det sitter kvar en månad efter seminariet. Jag kan tänka på det när jag och en kollega står på olika sidor i en fråga. Representant från ett bostadsbolag

Man blir lätt tjugad av ett enda perspektiv; det är bra att ta in andra avvägningar, som man inte tar in själv. Det är rätt bra att tänka ur olika perspektiv, det är ganska spännande och intressant och borde göras oftare. Det är alldeles för många beslut som fattas för fort. Chef i SDF i Gunnared

Andra synpunkter och kommentarer

Vi bad slutligen om andra synpunkter, kommentarer eller kritik. Tre personer uttryckte att de önskat att vi från universitetet hade handlett en mer praktisk handlingsplan i slutet av seminariet, inte minst eftersom boendegrupperna hade gjort ett så gott underlag till förändringsarbete. Flera menade att det vore kritiskt om frågorna inte följdes upp. Några tyckte det var för kort att göra så mycket på en och en halv dag och att det borde ha varit ett två-dagarsseminarium. Det framkom i kommentarerna att det varit förvirrande att ha både ett lärosyfte och ett nyttosyfte på ett och samma seminarium; några beskrev att de blev lite vilsna över vilken roll de hade som deltagare.

En aktör menade att hon fick större insikter i vad Lövgärdets centrum betyder för sina invånare. För henne hade det innan inte varit så tydligt att det betydde något, med tanke på att Angered centrum ligger så nära. Att det är viktigt att befolka stadsrummet, inte minst ur en trygghetsaspekt och att det är en angelägen fråga att ta med i framtida diskussioner som berör närområdet.

Vad gällde boendegrupperna poängterade flera aktörer att det borde finnas former som gör det möjligt att ha boendialoger på kontinuerlig basis och att de boende behöver få fler möjligheter att bli delaktiga. Det anmärktes också att det behövs fler vägar att ge positiv information till de boende, eftersom det händer många bra saker i närområdet som de boende skulle ha glädje av att veta. Just den kommentaren hade också en av boendegrupperna diskuterat mycket och kommit med förslaget att starta en lokal Lövgärdetstidning.

Om man inom SDF vill hjälpa boende att föra fram sina protester kan det bli fel, eftersom vi själva är en part och det kan skapa slitningar inom förvaltningen. Det borde vara mer brukareperspektiv och dialoger tillgängliga för att kunna framföra deras åsikter mer "neutralt". Det är viktigt att inte stöta bort människors engagemang. Fler borde få vara eldsjälar.

Anställd i SDF Gunnared

Kapitel 8 – Avslutande reflektioner

Lärdomar och visioner för vidare metodutveckling

Det som tydligt framkommit i utprovningsen av TIP-metoden är att det är en metod som förmår att skapa engagemang, ny kunskap, nya verktyg och även utökade kontakter mellan människor. Vi har redan beskrivit flera aspekter som vi värderat som positiva resultat i metodarbetet. Här vill vi göra några mer övergripande reflektioner och beröra en del av de svårigheter som arbetet innebär, samt de möjligheter till ytterligare metodutveckling som vi ser efter att ha genomfört arbetet i Gunnared.

Många kritiska frågor var redan formulerade då vi började processen med att samla boende i Lövgärdet, men en hel del andra dilemman blev synliga allteftersom. Även om vi redan initialt såg vikten av att samla in boendes synpunkter inför arbetsseminariet, växte också insikterna om hur väsentligt det kan vara att träffas och tala om hur trygg man känner sig som boende och hur man trivs i sin närmiljö. De möten som vi hade med boende ledde också till en indirekt mobilisering av boendes egna initiativ, och därmed dilemman med hur en uppföljning av sådana kunde se ut, speciellt inom ramen för en begränsad undersökningsperiod. Möjligheten att utföra det här metodarbetet

inom andra områden, såsom i skolarbete, har vi sett stora potentialen med i mötena med ungdomar, (något som inte tidigare provats ens i USA). Hur det går att ändra omfattningen av metodarbetet; begränsa eller ändra utformning och arbetssätt är viktiga frågeställningar inför framtida metodutveckling, vilket är vår förhoppning att utforska vidare inom kommande forskningsprojekt.

Uppdragets utformning

I pilotstudien utgick vi från de boendes problemställningar som förvaltning, BRÅ och lokalt verkssamma aktörer sedan fick resonera vidare kring. Detta ser vi – med facit i hand – som den mest problematiska aspekten av uppdragets genomförande. Vi träffade tre boendegrupper för uppföljning och återkoppling av de arbetsrapporter vi gjort av deras arbeten, men när arbetet med de boende var avslutat återstod seminariet, vilket skapade en lång tidslucka mellan de boendes arbete och möjligheten att få respons på sådana frågor som skulle kräva engagemang från personer med övergripande ansvar i området. Osäkerheten över hur det skulle komma att tas emot och att verksamhetsansvariga inte var direkt inblandade i ett tidigare stadium ser vi i efterhand som en svårighet som behöver överbryggas. Ett led i framtida metodutveckling bör handla om hur sådan medverkan kan inlemmas tidigt i de olika metodstegen, vilket vi tror är avgörande för att skapa förankring och djupare förståelse. Trots att

det fanns ett stort intresse för Lövgärdet och många verksamma aktörer deltog under arbetsseminariet, var de frågor som vi utgick ifrån inte med säkerhet förankrade i deltagarnas eget engagemang eller i prioritet på dagordningen (med några undantag). Genom att vi placerade de boendes frågeställningar i deras väg blev slutresultatet mer utav en övning i perspektivtagande. Vi tror att det hade blivit mer lärorikt och givande om vi istället hade kunnat ägna en del tid åt att utforma frågeställningar ihop med seminariedeltagarna själva, sådana som de såg hög prioritet i och som redan fanns på deras agendor att ta sig an. Vi har tidigare sett att metoden har stora förtjänster i att öka insikter om andras perspektiv och även potentialen att förändra individers egen problemförståelse. I utvärderingarna från den här metodövningen visades detta resultat inte upp, vilket vi utan djupare analys inte vet orsaken till. Men andra erfarenheter talar för att det skulle ha gjort en stor skillnad om de som deltog själva varit med och utformat en problemfråga, i synnerhet för att engagera dem i egna handlingar. Att börja med att göra en kartläggning med lokala tjänstemän parallellt med boendegruppernas möten skulle kunna vara ett alternativt tillvägagångssätt.

Dilemman och möjligheter med boendedialoger

I varje ny boendegrupp vi träffade var vi noga med att berätta att vi kom från universitetet och inte var verksamma aktörer i området och det var något vi ofta upprepade, speciellt i ungdomsgruppen och i gruppen med kvinnor från Mellanöstern, där vi hade en tolk. Vi upprepade det varje gång vi fick höra ord som pekade på att det fanns felaktiga förväntningar från deltagarna. Kultur och språksvårigheter var bidragande orsaker som ibland försvårade. Den inledande farhågan att boende skulle kunna bli besvikna om de inte fick se ett konkret resultat de kan relatera till fanns med oss under hela processen. Därför gjorde vi allt för att tydligt kommunicera vårt uppdrag. Vissa grupper lade ner stort arbete och engagemang som de givetvis ville ha feedback på, såsom de flesta människor som lagt ned ett engagemang för något skulle önska. Att helt eliminera risken för att boende blir besvikna om de inte ser ett resultat kan därför vara svårt, även om förutsättningarna är tydligt kommunicerade från början.

Vi bedömer dock inte dessa farhågor eller risker som hinder för att utföra den här typen av inventering, så länge det görs med en tydlig bild av förutsättningarna. I den andra vågskålen finns dilemmat med att inte tillfråga de boende om deras erfarenheter och kunskaper – blir de inte synliga kan närområdets tjänstemän inte vara säkra på om de ”gör rätt saker för de boende” enligt de boende själva, förutom i de fall de boende spontant meddelar sig. En verksamhetsansvarig kvinna i närområdet beskrev det så här:

– De boende som inte talar svenska kan inte hyra en tolk för att prata med oss om saker som berör dem, men vi kan hyra en tolk för att prata med de boende. Den här skillnaden måste vi hela tiden väga in. Det finns en maktskillnad som vi inte alltid tänker på.

Vikten av att träffas och tala om viktiga saker

Vi fick höra många positiva berättelser under dessa möten och majoriteten uttryckte i varierande grad en positiv bild av att kunna träffas och samtala om de här frågorna. En deltagare med ursprung i Kosovo sade följande:

– Det har varit roligt och spännande att komma till en sådan här grupp. På tretton år har jag aldrig samlats på ett sådant sätt. Här kan man ta fram sina åsikter och förslag. Jag får komma ut med mina tankar. Jag har lärt mig nya ord. Jag vill ses igen. Det behövs den här sortens träffar i Lövgärdet.

Flera av de boende uppskattade de kontakter som ägde rum med lokala tjänstemän, exempelvis i trygghetsvandringen småbarnsmammor gjorde ihop med lokala förvaltare och planeringsledare. Mammorna önskade sig dessutom en mer fördjupad dialog, för att komma åt de problem som gör det svårt att få det så fint i Lövgärdet som de drömmer om.

– Det är bra att kunna gå runt och peka på saker som inte fungerar så bra, men det känns viktigt att tala om orsaker och hur det skulle kunna bli bättre.

Båda ungdomsgrupperna var inspirerade av att få berätta om hur de såg på situationen i sin närmiljö och efterlyste flera forum där de blev lyssnade på ”förutsättningslöst”. Teman som båda ungdomsgrupperna gav uttryck för; vikten av att öka förståelsen mellan äldre och yngre, så att missförstånd inte leder till fientlighet, rädsla och oförmågan att lyssna, förstärker den önskan.

Några av de boende deltog i delar av arbetsseminariet i Lövgärdet april 2008, där de fick kontakt med flera aktörer som gärna ville ha deras medverkan i flera sammanhang. En av de boende sade efteråt:

– Jag har knappt haft en lugn stund, så många personer har kommit fram till mig och velat prata och jag har fått flera telefonnummer och förslag på att medverka som referensperson.

Möjligheterna att öka kontakten mellan de boende och förvaltning och andra lokala verksamheter är något som vi i metodarbetet sett stor potential med, men att det även här behövs strukturer och former för möten. Såväl som det finns ”stuprör” mellan tjänstemän, finns dessa också mellan de boende och tjänstemän, som ligger till hinder för kommunikation och i sig är ett problemkomplex. Hur problemfrågor kommer till uttryck och i vilket forum, vad som anses vara viktigt för de boende respektive olika tjänstemän och hur boende *upplever* att saker tas emot. Detta kan skapa goda eller onda spiraler och öka känslan av samverkan eller kontaktlöshet. Att föra dialoger med de boende på det strukturerade sättet som vi använde var berikande för alla parter och många av närområdets aktörer som vi talade med önskade att detta kunde göras till en kontinuerlig form. Det skulle över tid kunna bli en del av en kultur som finns i området, vilket på sikt skulle underlätta förutsättningarna för hur man tolkar dessa samtals innebörd och meningsfullhet.

Många boende menade att de aldrig blivit tillfrågade på det sättet, vilket kan bero på att vi samlade flera personer som vanligtvis inte ingår i liknande forum. Ett intressant exempel var gruppen med Kosovoalbaner. Från flera lokalt verksamma personer i området hade vi fått höra att det inte var lätt att få kontakt med den här gruppen och att det skulle kunna bli svårt att samla intresserade. En kontaktperson på Lövgärdetskolan bad oss att skriva en inbjudan där det stod om syftet med mötet, vilket skickades till hans e-post. Då mötet ägde rum i Eklövet på kvällen bar flera personer med sig inbjudan och en person tackade oss ett flertal gånger över att inbjudan var formulerad till ”Kosovoalbaner” och menade att ingen hade tillfrågat dem som grupp tidigare och att de gärna skulle träffas igen och att många fler skulle vara intresserade om de vetat om inbjudan.

Egna boendeinitiativ

En svårighet (som vi som träffade grupperna upplevde mycket påtagligt) var att det uppstod mycket engagemang och många idéer som vi inte kunde följa upp som processledare eller vara med att utveckla. Vår uppgift var inte att mobilisera de boende, men det engagemang som väcktes som vi tyckte var viktigt att bejaka. Hade metodutvecklingens upplägg varit annorlunda, såsom att ha kontinuerliga möten under ett års tid, så skulle vi kunnat gå vidare i metodarbetet och skapat handlingsplaner och nystat upp fler trådar ur kartbilderna. I rollen som processledare hade vi gärna velat hjälpa och guida grupperna med att ”få fötter” på sina idéer och se till att det befintliga intresset fick fäste i handlingar, i den mån de behövde och önskade det. Ändå fick några egna idéer fart efter våra träffar avslutats. Två av grupperna kom fram till att den sociala kontakten mellan de boende var viktig för att hantera flera av områdets problem, inte minst problem som isolering och kontaktlöshet, men också språkbarriärer och misstro mot andra. Ett par småbarnsmammor tog initiativet till att sätta igång med matlagningsträffar varje fredag efter arbetet och en person i en av de andra grupperna hjälpte till med att ordna lokal och att ha träffarna i Hyresgästföreningens regi. Idén med träffarna var att utöka kontaktnäten, ha trevligt tillsammans och sträva efter att enbart prata svenska med varandra under dessa möten och hjälpa varandra förbi språksvårigheter. Idén föll väl ut och det kom i snitt 12 till 15 personer redan till de första fem träffarna. Det är ett exempel på hur deltagarnas egna idéer givit upphov till en frivillig insats som kom ur de resonemang som förts under mötena. En småbarnsmamma som var aktiv inom ungdomsfotboll tog tillfället i akt och förverkligade sin vision om ett damlag i fotboll. Hon rekryterade flera av dem hon kommit i kontakt med under träffarna. På så sätt ökade och fortsatte kontaktnäten efter att vi slutat att träffa grupperna.

Ungdomars insatser

Arbetet med ungdomar är något som vi ser stora potentialer att utveckla och som också kan genomföras som del av ett skolarbete eller i andra ungdomsforum. Här kan metoden också utföras som en egen, separat studieuppgift, i syftet att lära sig att förstå och kunna prata om komplexa samband. Om målsättningen är att utveckla positiva former för ungdomsinflytande kan ungdomarna på Lövgärdetsskolans arbete vara ett intressant exempel. De gav uttryck för flera välgrundade reflektioner och som tidigare nämdes var flera av de förslag som ungdomarna kom med i fråga om vandalisering nästan identiska med förslag från verksamma aktörer – fast i lite andra ordalag. När ungdomarna undersökte frågor och fördjupade resonemangen kom nyanser och vinklar fram som först inte gavs uttryck för, vilket gjorde att det blev klarare vad de menade och varför de resonerade som de gjorde. När vi sammanställde ungdomarnas arbetsdokument fick vi en tydlig och kraftfull formulering som var lätt att ta till sig. När vi arbetade med dem i gruppen fanns emellertid inte alltid samma fokus eller tydlighet. Den här förmågan att klä en problemfråga i ord med flera nyanser är betydelsefull på flera sätt, inte minst för att kunna göra sin röst hörd och bli tagen på allvar. Vi kan därför se stora användningsområden för att prova sådana här processer med ungdomar; både för nyttovärdet och lärandet; att utveckla demokratiprocesser i skolarbetet och hjälpa ungdomarna att göra sin egen röst hörd, att själva ta fram nya åtgärdsförslag och – förhoppningsvis – få gehör för goda idéer.

En angelägen och omfattande metod

Flera personer som deltagit, såväl verksamma tjänstemän som boende, menade att metodens styrka var just att den arbetade med helheter, även om detta bidrog till att den var omfattande och kunde uppfattas som invecklad. Att försöka greppa om den större bilden av problemet uppfattade flera som en kreativ faktor. En aktör som medverkade i gruppen som diskuterade service i Lövgärdet menade:

– Vi borde haft den här diskussionen när servicen började tas bort i området. Då var det inte en sådan här kreativ diskussion!

Att arbeta vidare med anpassning och tillgänglighet av TIP-metoden för våra förhållande här i Sverige, ser vi som en förutsättning för att ta vara på metodens styrka i att vrida och vända på problemfrågor så att de blir väl utarbetade, inte minst eftersom

metoden i sin helhet är väldigt tidskrävande. Flera personer har pekat ut att det vore intressant att utveckla en mindre omfattande process; ett slags ”light-variant”. TIP-metodens olika delmoment skulle kunna avpassas för olika syften, något som vi ur ett forskarperspektiv ser som ett mycket intressant utvecklingsarbete. Det handlar om att väga de olika momentens betydelse mot att en längre process kanske istället väljs bort på grund av tidspress. Ett exempel på hur metoden kan anpassas till syftet är att avväga när man ska välja att arbeta med perspektivmallar. Det fanns plussidor med att göra den här uppgiften med boendegrupperna; de lärde sig mycket och deras perspektivmallar innehåller mycket intressant information. Men i sammanhanget kom det materialet inte till användning, eftersom den delen av arbetet inte kom att bli utgångspunkt för ett rådslag. För framtida metodutveckling skulle det vara intressant att utforma en handlingsplan för boendegrupper som tar tillvara den rika kartbilden av åtgärdsförslag som grupperna skissat ut. Det skulle antagligen bli bättre användning för dem att gå vidare med egna idéer och på så sätt kanalisera deras resurser. Att göra perspektivmallar är däremot användbart när det handlar om att ta fram allsidiga, väl avvägda, kritiskt granskade åtgärdsförslag som faktiskt ska genomföras, samt när det finns stora klyftor och motsättningar mellan olika linjer, till exempel i ett samverkansprojekt mellan olika myndigheter. Trots att det tar tid tror vi att det kan vara av största vikt att utveckla former för strategiskt tänkande och konsekvensanalyser inom ramen för daglig verksamhet inom förvaltningar. Bristen på arbetsformer som avsätter tid till detta gör att det är svårare att anamma en metod med strategier för att se längre tidshorisonter i sitt arbete. Det krävs ett intresse inom organisationer för att vilja utveckla sådana processer.

Svårösta problem är svåra att lösa för att det inte finns några enkla lösningar. Så länge vi inte utvecklar verkningsfulla strategier så kommer de här problemen finnas kvar. När det handlar om angelägna problem så behöver vi metoder som klarar av att greppa komplexiteten. De administrativa strukturer som vi inledningsvis kallade för ”stuprör” utgör också hinder för att sådana här processer ska komma att användas. Över tid hoppas vi på en metodutveckling som möjliggör att värdefulla delar av TIP-metoden blir tillgänglig för olika typer av organisationer och verksamheter, samt en ökad samhällelig förståelse för att stödstrukturer som TIP kan göra en stor skillnad i svåra frågor.

Referenser

Andersson, P. (2007) *Med fokus på möten och kommunikation mellan boende i Lövgärdet*, opublicerad arbetsrapport, Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.

Andersson, P. (2007) *Med fokus på närmiljön och sociala relationer i Lövgärdet*, opublicerad arbetsrapport, Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.

Andersson, P. (2007) *Med fokus på trygghets- och fritidsfrågor i Lövgärdet*, opublicerad arbetsrapport, Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.

De Bono, E. (1987) *Sex tänkande hattar*. Brombergs bokförlag AB.

Engelbrektsson, L. (2008) *Om trygghets- och utvecklingsfrågor i Gunnared med forskare från Institutionen för arbetsvetenskap*, Göteborgs universitet. Dokumentation från ett arbetsseminarium i Lövgärdet 7-8 april 2008, arrangerat av Gunnareds stadsdelsförvaltning.

Jordan, T. (2003) *Är den inre säkerheten hållbar?* Krisberedskapsmyndigheten.

Jordan, T. (2006) *Tryggare och Mänskligare Göteborg*. Tryggare och Mänskligare Göteborg.

Ross, S. N. (2007) *Effects of a structured public issues discourse method on the complexity of citizens' reasoning and local political development*. Dissertation Abstracts International B, 68 (02). (UMI No. 3251492).

Ross, S. N. (2006) *The Integral Process For Working on Complex Issues*, Public Issues Edition, ARINA INC.

Lekplatstrygghetsvandring 2007-11-19

Vi träffades kl. 9.30 utanför Hyresgästföreningens lokal på Vaniljgatan. Närvarande var fyra mammor, som hade sina små barn med sig på vandringen. Dessutom närvarade Siv Andersson, planeringsledare i Gunnared, Gerd Cruse Sondén, Tryggare och Männskligare Göteborg och Pia Andersson, Göteborgs universitet som höll i vandringen. Per Olsson representerade Poseidon, Janne kom från Stena Fastigheter och Lars från Park- och naturförvaltningen. I förväg hade mammorna tillfrågats om vilka områden de ville att vi skulle vandra. Hela trygghetsvandringens fokus valde vi att lägga på lekplatser och vägarna dit.

Är det tryggt, säkert och roligt att leka på dessa platser?

Vi stannade först vid platsen för den nedbrunna förskolan, bakom hyresgästföreningen. Stena Fastigheter som äger området bad om förslag från gruppen, då det ännu inte finns konkreta planer för platsen. Man har dock tankar om en näridrottsplats där förskolan legat. Mammorna hade inga konkreta förslag, men tyckte också att ungdomarna på Lövgårdsskolan bör tillfrågas om det är tänkt för deras åldersgrupp. Det är svårt att komma med förslag på en gång, tyckte mammorna efteråt. Det är heller inte lätt att som boende veta vad som är realistiskt. Det vore bra med några alternativa förslag att fundera över.

Vi fortsatte uppför backen till stora lekplatsen "Rävlyan" som tillhör Park- och naturförvaltningen

Där pågick arbete, plusarbetare var i färd med att ta ner träd för att göra det ljusare på platsen. Här skall det finnas en ny klätterställning i järn snart, innan årets slut och allt gammalt och ruttet skall bort. Det finns ännu inga planer på en småbarnslekplats här. Men det önskar sig mammorna; små gungor och en liten ruschkan i glada färger. Nya bord och stolar så att föräldrar kan sitta och prata med varandra. En av mammorna frågade om hur ofta man städar och kontrollerar lekplatsen hos Park- och naturförvaltningen, som svarade att de sker och ska ske veckovis.

Det finns nu en lekplatspolicy hos Park- och naturförvaltningen som skall användas, där brukarnas behov ska få större utrymme. Hur kan samtalet bli bättre mellan användarna och Park- och naturförvaltningen? Ingen av mammorna hade vetat om dessa positiva förbättringar av lekplatsen Rävlyan. Hur kommer det sig? Det skulle ha varit fantastiskt med ett nyhetsbrev för Lövgärdet, där sådant stod. Eller om det hade funnits en informationsskylt på plats. Vi föreslog att komma tillbaka i januari och titta på hur Rävlyans lekplats blivit!

Vandringen fortsatte förbi sophus

Här pratade en mamma om att hon skäms för att ta gäster förbi. Varför skall man se soporna så bra?

Ur trygghetssynpunkt säger Poseidon. Är det ljust så att alla kans se är användarna inte rädda att gå dit kvällstid. Det hindrar också dem som kanske skulle kunna tänkas slänga grovsopor i miljöhuset.

Sopor är viktigt, återvinning är viktigt. Problemet är kommunikationen – hur förklara så att folk begriper konsekvenserna av att slänga fel skräp och sortera fel. Behövs det en sopvärd som berättar? Räcker den kommunikationen som finns? Poseidon anser att de måste ha tilltro till att alla hyresgäster kommer att lära sig använda dessa resurser riktigt över tid. Flera mammor menade att det inte kommer att bli bättre över tid om det inte skapas bättre informationskanaler till de hyresgäster som inte talar svenska ännu, eller inte så bra svenska.

Det behövs bättre information om grovsopor menade en av mammorna. En annan mamma föreslog övervakningskameror som ser de hyresgäster som hanterar sopor på fel sätt så att de kan få informationen riktad till sig. Det vore enligt Poseidon en sista utväg.

■
Nytt sophus, här är det överfullt – men välsorterat. Är det underdimensionerat?

Mejramgatan 14

Lilla lekplatsen vid gröna skjulet. Här finns mycket glassplitter på marken som de små barnen tar upp och stoppar direkt i munnen. – Hit har jag slutat gå, det är för farligt för min son och det kan bli punktering på barnvagnsdäcken. Hur ofta städar ni? Poseidon städar i området varje dag. Det tycker mammorna verkar omöjligt, med tanke på att de sett samma glas där under en längre tid. Kan detta stämma? Det finns ingen leksand och bara en småbarnsgunga här. Sanden byts vartannat år. Det har varit dålig kvalitet under sommaren menar mammorna, med dålig lukt av katter som kissat och bajsat i sanden. Poseidon menar att de kan visst fylla på med baksand vid det lilla bordet, men övriga ändringar görs inte på dessa lekplatser inom den närmaste framtiden.

Då Poseidon renoverar i området vill man inte att göra förbättringar här förrän dessa är klara i respektive gård. Det kommer att påbörjas sommaren 2009 och pågå under 7-8 år. Men man har tagit bort lekredskap som inte uppfyllt EU-normerna.

Lekplats bakom miljöhus vid Paprikagatan

Här har man tagit bort det som inte har uppfyllt EUs normer vid besiktning. Återkommer vid 2009 med nytt efter renovering. Går det inte att göra någonting så länge? Det skulle behövas en liten gunga till de minsta här.

Vi fortsatte vandringen över till Kapisgatan ...

När vi ska över vägen talar mamor om gångtunneln som man inte vill gå i. Man korsar hellre vägen och önskar sig ett övergångsställe här:

Vi gick upp till Poseidons fina nya lekplats

Den fick mycket beröm för färger, den stora underbara gungan och områdets utseende. Men det saknades en småbarnsplats. Ett önskemål om en liten sandlåda.

På vägen nertill Södra Lövgärdet var det skräpigt. Bland annat ett batteri som legat där länge, minst fyra månader. Fast det gömde sig visst bakom en buske. Park- och naturförvaltningen sade att det skulle städas där varje vecka. Det skulle kollas upp.

Nertill Stena Fastigheters område

Här fanns ett grönområde där en mamma såg potentialen för en lekplats för större barn som leker i Södra Lövgärdet.

Lätt genomfrusna avslutade vi vandringen, alla var nöjda med den dialogen vi haft under

Senapsgatan 7 och 27

Fina stora lekplatser mellan husen. Men även här finns det inte tillräckligt för småbarn. Man önskade en liten plats med småbarnsgungor och ställen för föräldrar att sitta i närheten. Ett bord. Det finns grön plats man kan använda. Inte heller här fanns det inte någon baksand. Annars rent och fint. Helt nytt. Janne från Stena menade att det går så mycket tid och pengar till att städa och slänga skräp, speciellt grovsopor som ställts ner på fel platser. Vi såg en motionscykel och en dator på gården som man just flyttade ut från soprummet. Man städar i området varje dag. Bilar körs in på gården, och Stena ser behovet av att skärpa regler med nycklar till grindar. Återigen talar mammorna om behovet av att bättre kommunikationskanaler mellan fastighetsbolag och nya invandrare. Även mer information om hur fastighetsbolagen väljer hyresgäster, mammorna visste inte att det var ett krav på egen inkomst vid inflyttning.

Frågor

- Hur kan kommunikationen bli bättre i området?
- Hur kan fastighetsägare bli bättre på dialog med hyresgästerna, överbygga språkbarriärerna?
- Hur kan fler mötesplatser skapas?
- Varför har så mycket dragits tillbaka från Lövgärdet – både kommunalt och kommersiellt?

vår lekplatsvandring och vi talade om någon slags uppföljning i januari. Mammorna önskar sig en mer fördjupad dialog, där man kan komma åt de problem som gör det svårt att få det så fint i Lövgärdet som man drömmer om.

– Det är bra att kunna gå runt och peka på saker som inte fungerar så bra, men det känns viktigt att tala om orsaker och hur det skulle kunna bli bättre.

Text av Gerd Cruse Sondén

Problemställningar som användes på arbetsseminariet

Grupp 1

Hur kan vi stoppa spontan skadegörelse i Lövgärdet, orsakad av ungdomar som har tråkigt?

Problemställning

Vandalisering av egendom som sker spontant i Lövgärdet är ett problem som påverkar lokalsamhället och dess innevånare negativt. En del ungdomar vandaliserar när de inte hittar andra saker att göra: klottrar, förstör lås och papperskorgar, slår sönder fönsterrutor eller anlägger bränder. Det finns ungdomar – mest killar, som vandaliserar för att imponera på andra och gång tävlar om vilken grupp som orsakar mest förstörelse. Att åtgärda skadegörelsen kostar både tid, pengar och engagemang för kommunen, bostadsbolagen, enskilda och drabbade näringsidkare som då inte blir motiverade att satsa mer i Lövgärdet. Nya näringsidkare kan tveka att etablera sig runt torget och en del redan etablerade anser sig inte ha råd att stanna kvar. Det i sin tur får till följd att service försämras för de boende och att torget inte är så levande som det kunde ha varit. Dessutom blir miljön fulare av skadegörelse som inte åtgärdas direkt. Vandalismen skapar spänningar mellan de i lokalsamhället som känner sig otrygga och utsatta och de unga som bor i Lövgärdet.

Orsaker

När en del ungdomar känner sig uttråkade så är deras behov av att ge utlopp för sin överskottsenergi större än deras respekt för andras egendom och det är ett problem. Många barn och unga i området ”driver runt” efter skolan utan tillgång till meningsfulla aktiviteter vare sig hemma eller i organiserad fritidsverksamhet. En annan sida av saken handlar om att en del vuxna tvekar att säga ifrån när de ser något förstöras eftersom de är rädda för vilka följder det kan få.

Grupp 2

Vad kan förvaltningar, myndigheter, fastighetsägare, föreningar och andra aktörer göra för att stärka Lövgärdetsbornas möjligheter att själva ta initiativ till att lösa de problem som finns i grannskapet?

Problemställning

Boende i Lövgärdet har svårt att själva göra något åt de problem som förekommer i området, till exempel skadegörelse på byggnader och planteringar, lösspringande aggressiva hundar, störande mopedåkning och känslan av otrygghet när man rör sig i området när det är mörkt. Det har förekommit rån, inbrott och bråk av olika slag som förstärker otryggheten. När de försök som görs av fastighetsägare och boende att göra till exempel byggnader och gårdar trivsammare förstörs genom skadegörelse tycker man det är meningslöst att lägga ned tid och pengar på förbättringar. När man inte känner folk i grannskapet drar man sig för att ingripa mot de som betar sig illa. När ingen ingriper mot skadegörelse och andra störande beteenden finns det risk att problemen ökar. Vissa föräldrar är oroliga att deras barn ska råka illa ut, till exempel genom att hamna i kriminella kretsar. Bristen på sociala kontakter gör det svårt att känna sig trygga och hemma i området, vilket leder till att många inte ser Lövgärdet som ett område man ska bo kvar i.

Orsaker

Svårigheterna beror bland annat på kontaktlöshet – man känner inte tillräckligt många familjer i området för att våga säga ifrån eller gå ihop för att ta itu med de problem som finns. Många boende kan inte tala svenska och det finns en osäkerhet kring hur man blir bemött om man försöker komma till tals med en granne man inte känner. Eftersom det inte finns så mycket affärer och andra serviceinrättningar i Lövgärdet saknas naturliga mötesplatser där man som boende träffar på andra som bor i området. Kombinationen av språkbarriärer och brist på kontaktytor leder lätt till att nyinvandrade Lövgärdesbor tyr sig till egna landsmän och det tidigare hemlandets media.

Grupp 3

Hur kan vi förhålla oss till Lövgärdetsbornas önskemål om ett med rikhaltigt serviceutbud i Lövgärdets centrum?

Problemställning

Boende i Lövgärdet upplever att servicen försämras alltmer och att utbudet i centrum är undermåligt. Förr fanns det apotek, barnvårdscentral, post, bibliotek, bankomat och en ICA affär i området. De boende har många obesvarade frågor kring varför service försvunnit, vilket också medför flera olika antaganden, såsom:

- *Man vill inte satsa på Lövgärdet, det finns ingen plan som vi vet i alla fall.*
- *När svenskarna flyttar tar man bort service, trots att det bor fler människor här nu.*
- *Inflyttningen av många invandrare har fört med sig sämre service i området.*
- *Man har tagit bort bankomat och annat för att folk förstör.*
- *Man tror att invandrare bara vill ha varuhus som Willys, men inte ett bibliotek eller kultur.*

Att Lövgärdets centrum upplevs som dött och förfallet medverkar till ökad anonymitet och segregation, också därför att man faktiskt inte har naturliga mötesplatser där man ses och småpratar med andra människor. Mammor vågar inte skicka sina barn till affären och köpa mjölk efter att det blivit mörkt och vissa upplever det som otryggt och ödsligt att röra sig i centrum kvällstid, ”bortanför Willys”. Även om Angered ligger nära, behöver man räkna in kostnader för buss, tiden det tar och hur mycket man kan bära med sig. Småbarnsmammor beskriver att det kan gå en dag för att resa till barnmedicin och att det är arbetsamt att ta barnen på bussen när de är sjuka, speciellt om man har flera små. Bussarna har bara plats för ett begränsat antal

barnvagnar och ibland får man vänta ytterligare en kvart för att komma med nästa buss. Trots att man uppskattar den fina naturen och miljön runt omkring, känner flera att det är ett passivt ställe att bo och att man inte kan vara stolt över sitt område. ”Det är ingen förebild för mina barn att växa upp i.” Lövgärdetsborna talar om problemet på två sätt; dels från den negativa känslan av att bo med ett centrum som upplevs som förfallet; och att man skulle vilja att det fanns ” *något häftigt i centrum som gjorde att man kunde känna sig stolt över Lövgärdet*”. Den andra sidan är vad som faktiskt skulle behövas för att vara bekvämt att bo i Lövgärdet. Dessa två sidor går ihop med varandra.

Hur kan vi förhålla oss till Lövgärdetsbornas önskemål om ett mer rikhaltigt serviceutbud i Lövgärdets centrum?

En grupp med aktörer (lokala förvaltare, politiker, tjänstemän, kulturarbetare med flera) diskuterade olika linjer i fråga om Lövgärdets torg och service. Eftersom det är en komplex fråga var det angeläget att utforska olika tänkbara förhållningssätt till själva frågan snarare än att ha fokus på åtgärder. Diskussionen gick till så att gruppen undersökte en linje i taget, därefter lyftes frågan till vad de olika deltagarna i gruppen ville ta med sig från de olika linjerna. Det visade sig i slutet av den gemensamma diskussionen att gruppen bara var överens om en åtgärd som man bör genomföra, vilket handlade om att förbättra informationen till de boende i Lövgärdet. Det fanns ingen samsyn på hur man som verksamma aktörer bör hantera frågan, däremot en ökad insikt i vad olika förhållningssätt kan föra med sig. Här kommer en redogörelse för de stora dragen i diskussionen, vilket kan vara ett underlag för vidare samtal om frågan. Nedan finns de olika linjerna beskrivna och kortfattad sammanfattning av den diskussion som fördes.

Linje 1 – Perspektiv: Upprätthåll lag och ordning

Vi tillhandahåller den miniminivå av service som fodras utifrån vårt begränsade mandat

Utgångspunkter

Eftersom resurser är alltid begränsade är det enda vi bör göra är att bemöta den miniminivå som är rimlig. De lagar, riktlinjer och förordningar som finns för vilken service som man är ålagd att erbjuda och utföra är tillräckliga och rättvisa. Den här linjen tar bort all förvirring och falska förhoppningar som kan finnas hos människor, organisationer och andra aktörer. När det gäller servicen handlar det snare om att ingripa när det är undermåligt, eller det begås lagbrott; såsom illegal verksamhet.

Diskussioner om fördelar med linjen

Man kan inte göra satsningar överallt och det är ett faktum som vi behöver ta hänsyn till. Satsningen på Angered Centrum tjänar också Lövgärdet och på sikt kommer de boende att märka det. De som bor här sedan en kortare tid har heller inte samma förväntningar på service som de som bott här en längre tid. Minskningen av lokal service drabbar värst dem som inte är bilburna och det är viktigt att ta in proportionerna på problemet. Många klagar på dålig service, men är ändå inte köptrogna sitt närområde, eller använder de resurserna som finns. När de boende själva inte tar ansvar för detta, behöver de också se att de är en del i varför det blir sämre standard. Det är olyckligt att Lövgärdet inte har vägförbindelser norrut, det skulle säkert öka rörelsen i området och förbättra köpkraften. Det hade vi från Göteborgs sida gärna sett, men det är Ale som inte ställt sig positiva till det hitintills.

Invändningar mot linjen

Även om vår lagstiftning vill se till en viss standard är det svårt. Till exempel är det svårt att komma åt illegala aktörer och verksamheter; trots lagstiftning, vilket gör att sådan verksamhet fortsätter agera förhärskande i området. Det går ju inte att ålägga näringsidkare att starta affärer eller brukare att handla, och på så sätt är den här linjen inte användbar när det gäller att få ett fungerande centrum då man är maktlös i allt som ligger utanför lag. Maktlöshet är det flera som känner; både brukare och aktörer som skulle vilja påverka

situationen i den riktning man önskar, men inte har medel. Det här förhållningssättet tar inte in behovet av utveckling i området och det finns stor risk att saker försämrats. ”Minimi-nivå” kan inte hållas; det krävs utveckling för att värna om det man redan har! Om centrum blir alltmer förfallet kan det bli svårt att vända trenden. Det har visat sig på andra ställen att ingen vill ställa upp med att starta en butik ens om väktare och lokal är gratis. Den här linjen förespråkar inte en dialog; det är snarare en envägskommunikation, där man bara gör det som är absolut nödvändigt och det påverkar välmående hos de boende negativt. Fördomar får chans att fortsätta att blomma; ett ”vi och dom”; med ökad risk för misstro, såväl till systemet som till varandra.

Konsekvenser/kostnader som olika aktörer måste vara beredda att acceptera om man väljer det här förhållningssättet

Om vi väljer att förhålla oss till service frågan i den här linjen behöver vi som aktörer kunna hantera risken att missnöjda boende lämnar området. Speciellt hög är risken att de som bott i Lövgärdet under den tiden då det fanns god service flyttar, (samt de som är bättre förmedlade) då det är den gruppen som upplevt en försämring. Vi behöver väga in vilka andra effekter en ökad anonymitet bland de boende kan få och vad en minskad positiv social kontroll kan innebära för området. Om det på sikt leder till ökad in- och utflyttningen i området, kan det också medföra att fastighetsägare får vakanta lägenheter, svårare att göra hyreshöjningar och få fler sämre förmedlade boende som hyresgäster. De boende menar att flera etniskt svenska lämnar området på grund av service; det gör detta även till en fråga om integration/segregation som vi behöver väga in som en konsekvens. Vi behöver vara medvetna att tomma torg riskerar ökad skadegörelse som de boende inte vill eller vågar vistas på efter mörkrets inbrott. I förlängningen innebär det att vi också behöver väga in att bristen på ett ”levande centrum” kan innebära en försämrad status för området och påverka folkhälsan i området. Miljön på torget kvällstid är redan i nuläget olämplig för ungdomar och det kan påverka dem negativt. Risken finns därmed att polis och andra aktörer kan komma att behöva hantera en ökad kriminell verksamhet i området. Kommun och bostadsbolag kan få ökade kostnader för skadegörelse och nedskräpning i området.

För de boende innebär den här linjen att det även i fortsättningen kommer att vara besvärligt för barnmammor utan bil och för flera av de äldre boende i området att göra resor till service utbud.

Linje 2 – Perspektiv:

Skapa strategiska stimulansåtgärder

Utveckla strategiska engagemang och investeringar

Utgångspunkter

Det går att hitta kreativa vinna-vinna satsningar. Genom att anta en kreativ och strategisk linje kan man ge alla de incitament och möjligheter som behövs för att kunna erbjuda god service i området. Såväl privata som ideella aktörer kan vara resursfulla i att erbjuda sådan service som kommun och stat inte har budget för. Om vi bara investerar tid och ansträngning till att hitta kreativa partnerskap kan vi återskapa ett levande centrum i Lövgärdet. Det kan skapa en dominoeffekt som kan leda till framåtskridande för hela området. Genom att utveckla näringslivet i området ser man de boende som möjliga kunder istället för brukare som man måste ge service till.

Diskussion om fördelar med linjen

Det skulle vara en stor fördel att Lövgärdet fick ha ett torg som inte bara var en skolgård, det skulle kunna påverka den sociala miljön i Lövgärdet mycket positivt och betyda att flera vuxna personer skulle finnas i området och ge mer liv och rörelse i stadsdelen. Det kan vara ett led i att bryta den kontaktlösheten som de boende ger uttryck för mellan olika etniska grupper. Vi kan också föreställa oss att brottsligheten kan minska, när området får en högre status. Om man börjar satsa på Lövgärdet kan det även uppstå en positiv synergieffekt, då andra aktörer kan våga satsa om de ser oss göra det. Vi kan se vinsterna i den här linjen, det är ett visionärt förhållningssätt och om man lyckas kan alla vinna på det. Om man ser exemplet med Gårdsten som har lyckats attrahera småföretagande genom satsningar, behöver vi ändå inse att det inte är omöjligt; andra har lyckats.

Invändningar mot linjen

Alla större satsningar måste vägas in i ett större sammanhang; eftersom andra stadsdelar blir påverkade och det kan få oönskade konsekvenser och påverka andra visioner i oönskad riktning. Det är ingen enkel beslutsväg i stora satsningar; större och bredare satsningar betyder ofta att det involverar flera myndigheter som måste övertygas om en idéns förträfflighet. Det krävs engagemang från flera aktörer; en vilja och resurser för att samverka som kanske inte finns. Det medföljer även långa

tidsperspektiv, vilket kan vara svårt för brukare att förstå och istället skapa ökad frustration. Gör man satsningar som inte är förankrade hos de boende kan man få dem emot sig; ökade klagomål såsom; ”*Vi vill inte ha mer trafik, okänt folk i byn, mer skräp på allmänna områden*”. Med stora ekonomiska satsningar finns det dessutom risk för bakslag som kan göra det ännu värre, både ekonomiskt och om satsningar misslyckas ökar istället misstron från de boende. Att satsa på småföretagande är svårt; det är inget man bara ska ge sig in i utan att tänka flera gånger; det kan få negativa följder för personlig ekonomi och hälsa för dem som uppmantras att satsa utan grundläggande möjligheter. Tilliten till att de boende ska utnyttja servicen finns inte, inte heller till de boendes egna resurser att vara kreativa; det gör Lövgärdet till ett högrisk område för ekonomiska satsningar.

Konsekvenser/kostnader som olika aktörer måste vara beredda att acceptera om man väljer det här förhållningssättet

Om vi väljer att gå i den här riktningen behöver vi väga in de ekonomiska risker som inte garanterar avkastning och att dessa kostnader även betyder andra indragningar initialt. Vi behöver också väga in att vi inte vet om vi får med oss alla de partner-skap som inte är utarbetade såsom vi önskat ännu.

Linje 3 – Perspektiv:

Hitta lösningar som ser till hela systemet

Engagemang och åtagande från såväl aktörer som brukare

Utgångspunkter

Det krävs gemensam ansträngning för att bygga upp något varaktigt och kan vara en början på att ge de boende initiativförmåga och se dem som medarbetare i att skapa ett centrum med rikhaltigt serviceutbud. Genom att skapa nätverk över de vanliga gränserna kan vi sprida våra förmågor och resurser för att uppnå gemensamma mål. Vi är alla en del av det system vi vill skapa och inga enskilda aktörer, vare sig kommunala eller privata kan på egen hand ro båten i hamn. Känslan av tillhörighet möjliggörs genom att alla ses som medskapare av det centrum som blir en gemensam uppgift att utforma.

Diskussion om fördelar med linjen

Den här linjen kan ligga till grund för en långsiktig och hållbar utveckling, där man använder de lokala resurserna som finns. Det innebär att stadsdelsförvaltningen bättre kan tjäna sina brukare och bidra till att öka boendes känsla av inflytande. Det tjänar det demokratiska värdet av delaktighet och kan skapa god samhörighet i lokalsamhället. Som förvaltare i Lövgärdet kan man vinna mer tilltro från de boende. Den här linjen kan bidra till ett positivt socialt tryck; man tar vara på varandra bättre, bryr sig mer och ökar sitt eget engagemang och ansvarstagande för Lövgärdet. Om man själv som brukare är delaktig, blir man också en mer köptrogen kund i närsamhället.

Invändningar mot linjen

Den här linjen kräver ett långsiktigt engagemang som är svårt att uppbringa och som också är resurskrävande. Hållbarheten är avhängig att det finns ett engagemang; vilket ger farhågan att detta är en sårbar linje att utgå ifrån. Många boende saknar kunskap om hur deras önskemål står i relation till befintlig ekonomi, vilket gör att de önskar sig service i centrum som inte är ekonomiskt möjligt att genomföra. När flera ska samverka kan det bli svårt att få styrning; vem håller i trådarna? Det riskerar att det inte finns någon tillförlitlig styrsel i den här linjen. När det finns så många inblandade som har olika bakgrunder kan det försvåra eller omöjliggöra samverkan; det kan bli ökade kon-

flikter istället för samverkan vilket kan påverka området negativt. Det finns också en risk att vissa grupper och individer blir förfördelade och att de som engagerar sig mer och har mer tid får sina röster hörda, medan andra oavsiktligt lämnas utanför. När det finns flera som ska samverka är det svårt att nå konsensus; vilket i sig kan innebära en ”majoritetens tyranni”. Om man skulle välja den här linjen för centrum riskerar man också att bli utsatt för att en enskild aktörs eller individs egen agenda ska ta över kommandot.

Konsekvenser/kostnader som olika aktörer måste vara beredda att acceptera om man väljer det här förhållningssättet

När vi väljer den här linjen behöver vi väga in att den är sårbar, kan tappa styrförmågan och att det är arbetsamt att utveckla dessa nätverk och samverkansformer, vilket kan trötta ut flera inblandade innan vi nått målet. Vi behöver också ta i beräkning att den mänskliga faktorn i den här linjen är hög och vi tvingas att samverka även när vi som aktörer skulle vilja bestämma själva i vissa frågor. Det kan också få konsekvensen att vi lagt ner mycket möda utan att det blir några framsteg, istället bara investerad tid och ansträngning. En annan aspekt är att ett område med boende från olika bakgrunder försvårar utgångspunkten och vi måste arbeta ännu hårdare för att skapa förståelse för varandra och samverka, vilket kommer att kräva mycket resurser.

En rad åtgärder som olika deltagare i gruppen ansåg vara konstruktiva och värda att vidareutveckla i frågan om service

Information till de boende

- Ge tydlig information till de boende om ekonomiska kostnader för hur man prioriterar, satsningar i Lövgärdet. Skapa möjligheten för de boende att veta och förstå vad de kan förvänta sig i frågan.

Information från de boende

- Att gå ut med frågan till de boende; undersöka vad vill de själva ha torget till.

Dialog mellan de boende och aktörer

- Skapa boendeforum för dialog; ett forum där SDF och lokala aktörer kan ge förklaringar till varför man väljer vissa satsningar och hur man prioriterar.
- Jobba mer med delaktighet och inflytande runt ungdomsfrågorna som berör torget (fritid; SDF).

Lokala mötesplatser runt torget

- En lokal mötesplats runt hälsofrågor, hälsofrämjande frågor, som vänder sig till både yngre och äldre medborgare.
- Lokal mångkulturell mötesplats för kreativ verksamhet och skapande.

Fortsatta prioriteringar från SDF

- Bibehålla så mycket kommunal verksamhet som det är möjligt i Lövgärdet; såsom socialtjänst och skolor.
- Öka föreningsstödet i Lövgärdet, skapa fler föreningslokaler.

Kommunikationer till och från Lövgärdet

- Bättre kommunikationer till Lövgärdet; omvärdera Lövgärdets torg till att vara en skolgård och en park för äldre.
- Fortsätta att utforska möjligheter till att göra en väg mellan Lövgärdet och Ale.

I Kort presentation av linjen:

II Man kan förespråka den här linjen om man tror att:

III Den här linjen skulle vara effektiv därför att:

IV Några förslag till konkreta åtgärder från den här linjen:

V De åtgärder denna linje förespråkar kan man ha invändningar mot för att:

VI Konsekvenser/kostnader som olika aktörer och individer måste acceptera om linjen ska genomföras:

BILAGA 5

Sara Ross grundregler
för TIP-rådslag

- 1 Deltagarna ska vända sig till varandra när de har synpunkter, inte till processledaren. Processledaren kommer att ställa frågor, men gruppens rådslag blir bättre om det blir ett samtal mellan gruppmedlemmarna i stället för svar som riktas till processledaren.
- 2 För att se till att rådslaget inte blir som ett vanligt samtal behöver vi verkligen väga kostnader och fördelar i varje linje. Vi behöver göra en perspektivvandring för att undersöka alla för- och nackdelar, även om vi själva inte håller med. Att hålla rådslag betyder att ”med eftertanke väga” alla för- och nackdelar.
- 3 Vi behöver lägga våra egna åsikter ”på hyllan” ett tag för att ge rum åt att verkligen tänka igenom andra infallsvinklar. Genom att hålla processen neutral finns det en garanti att våra egna synpunkter också får en plats och övervägs.
- 4 När vi märker att vi kämpar inombords med en tanke eller någonting som sagts, behöver vi ge röst åt den kampen, så att vi i gruppen kan ägna oss en stund åt det.
- 5 Vi lyssnar noga på varandra och avbryter inte när någon annan har ordet.
- 6 Bara en person talar åt gången och vi ägnar oss inte åt sidokonversationer.
- 7 Tiden är kort och vi har mycket som behöver talas om, därför är det viktigt att hålla våra kommentarer kortfattade och att vi håller oss till saken.
- 8 Allas synpunkter är viktiga för alla att höra, så det är viktigt att inte en eller två personer dominerar rådslaget.
- 9 Det är viktigt att förklara *varför* vi tänker som vi gör.
- 10 Vi uttrycker oss själva ärligt och undviker att ”sälla bort” det vi verkligen tänker, tror eller föredrar.
- 11 Vi slår inte ner på någon kategori av människor och i den mån det är viktigt för diskussionen så beskriver vi *beteenden* som vi inte tycker om och förklarar varför vi inte gillar dessa.

Behövs det fler grundregler för att vi ska känna oss bekväma? Kan vi alla komma överens om dessa grundregler?

En rapport om trygghetsfrågor i lokalsamhället, framtagen i samverkan mellan Institutionen för arbetsvetenskap, Göteborgs universitet och Göteborgs centrala brottsförebyggande råd, Tryggare och Mänskligare Göteborg.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Tryggare
Mänskligare
Göteborg

